

CĒSU NOVADA TERITORIJAS PLĀNOJUMS

VIDES PĀRSKATS

Izstrādāts stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma ietvaros

2025

SATURS

Saīsinājumi.....	4
Ievads.....	5
1. Plānošanas dokumenta sastāvs, mērķis un saistība ar citiem plānošanas dokumentiem	6
1.1. Teritorijas plānojuma sastāvs.....	6
1.2. Izstrādes mērķis.....	6
1.3. Saistība ar citiem plānošanas dokumentiem	6
2. Vides pārskata sagatavošanas procedūra, iesaistītās institūcijas un sabiedrības līdzdalība	8
2.1. Vides pārskata sagatavošanas procedūra un metodika	8
2.2. Iesaistītās institūcijas un konsultācijas ar tām	10
2.3. Sabiedrības informēšana un līdzdalība	10
3. Starptautiskie un nacionālie vides aizsardzības mērķi	11
3.1. Starptautiskie vides aizsardzības mērķi.....	11
3.2. Nacionālie vides aizsardzības mērķi	12
4. Esošā vides stāvokļa apraksts, teritorijas, kuras plānošanas dokumenta īstenošana var ietekmēt	14
4.1. Teritorijas īss raksturojums	14
4.2. Dabas resursi	20
4.3. Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, mikroliegumi.....	25
4.4. Ainavu izvērtējums	31
4.5. Kultūras mantojums	34
4.6. Kapsētas	36
4.7. Vides stāvoklis	37
4.8. Ūdenssaimniecības infrastruktūra	58
5. Iespējamās izmaiņas, ja plānošanas dokuments netiktu īstenots.....	63
6. Vides stāvoklis teritorijās, kuras plānošanas dokumenta īstenošana var būtiski ietekmēt un ar to saistītās problēmas.....	65
7. Plānošanas dokumenta un tā iespējamo alternatīvu īstenošanas būtiskās ietekmes uz vidi novērtējums	67
7.1. Teritorijas plānojuma risinājumu apraksts.....	67
7.2. Būtiskāko ietekmju uz vidi vērtējums.....	68
7.3. Īslaicīgās un ilglaicīgās ietekmes.....	70
7.4. Summārās ietekmes	71
8. Ietekmes uz vidi samazināšanas pasākumi.....	73
8.1. Funkcionālais zonējums.....	73
8.2. Plānojumā noteiktie ierobežojumi un risinājumi	75
9. Iespējamo alternatīvu izvēles pamatojums.....	82
10. Kompensēšanas pasākumi.....	85
11. Plānošanas dokumenta īstenošanas iespējamās būtiskās pārrobežu ietekmes novērtējums.....	85
12. Īstenošanas monitorings	85
13. Kopsavilkums	87

Pielikumi	88
1.PIELIKUMS Upju un ezeru būtiskās slodzes	89
2.PIELIKUMS Upju un ezeru ekoloģiskā kvalitāte - <i>izstrādes stadijā</i>	92
3.PIELIKUMS Teritorijas plānojuma ietekmes uz vidi vērtējuma pārskats.....	96

SAĪSINĀJUMI

CSDD – Ceļu satiksmes drošības direkcija

DUS – degvielas uzpildes stacija

ES – Eiropas Savienība

EVA – Energētikas un vides aģentūra

GUS – gāzes uzpildes stacija

ĪADT – īpaši aizsargājamā dabas teritorija

IVN – ietekmes uz vidi novērtējums

LIZ – lauksaimniecībā izmantojama zeme

LVGMC – Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs

MK – Ministru kabinets

MK noteikumi Nr.240 – Ministru kabineta noteikumi Nr.240 “Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi”

PM10[i] – cieto daļiņu izmeši

SIA – sabiedrība ar ierobežotu atbildību

SIVN – stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums

TIAN – teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi

TIN – teritorija ar īpašiem noteikumiem

VARAM – Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrija

VES – Vēja elektrostacija

VVD – Valsts vides dienests

ZAOO – SIA “ZAAO” (Ziemeļvidzemes atkritumu apsaimniekošanas organizācija)

IEVADS

Vides pārskatā tiek izvērtēts un stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums tiek veikts par Cēsu novada teritorijas plānojumu (turpmāk – Teritorijas plānojums). Teritorijas plānojums nosaka Cēsu novada teritorijas funkcionālo zonējumu, publisko infrastruktūru, tehnisko infrastruktūru un reglamentē teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumus, kā arī citus teritorijas izmantošanas nosacījumus un aprobežojumus.

Cēsu novada teritorijas plānojuma izstrāde uzsākta ar Cēsu novada pašvaldības domes 2023. gada 23. februāra sēdes lēmumu Nr. 85 “Par Cēsu novada teritorijas plānojuma 2025. – 2035. gadam izstrādes uzsākšanu un darba uzdevuma apstiprināšanu” (protokols Nr. 3, 24. §).

Stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma nepieciešamību Teritorijas plānojumam nosaka Vides pārraudzības valsts biroja (tagad – Valsts vides dienests) 12.07.2024. pieņemtais lēmums Nr. 4-02/46/2024 “Par stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma procedūras piemērošanu”, kurš pieņemts pamatojoties uz normatīvo aktu prasībām un Cēsu novada pašvaldības sagatavotā iesnieguma par plānošanas dokumenta izstrādes uzsākšanu.

Stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma (turpmāk – SIVN) mērķis ir novērtēt Teritorijas plānojuma īstenošanas iespējamo ietekmi uz vidi. Vides pārskats nosaka, apraksta un novērtē Teritorijas plānojuma, kā arī iespējamo alternatīvu īstenošanas ietekmi uz vidi, ņemot vērā plānošanas dokumenta mērķus, paredzēto realizācijas vietu un darbības jomu.

1. PLĀNOŠANAS DOKUMENTA SASTĀVS, MĒRĶIS UN SAISTĪBA AR CITIEM PLĀNOŠANAS DOKUMENTIEM

1.1. Teritorijas plānojuma sastāvs

Teritorijas plānojumā ietilpst:

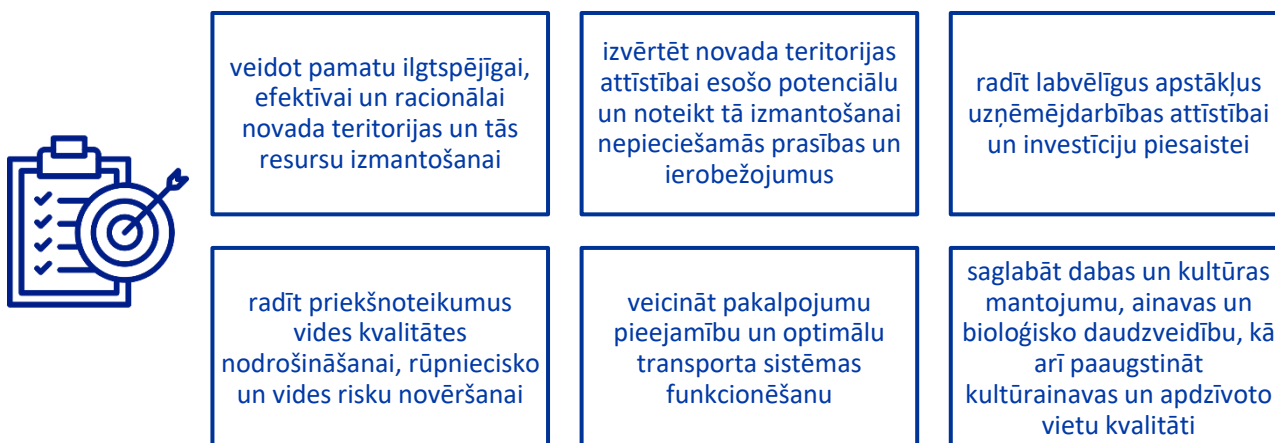
- Paskaidrojuma raksts, Paskaidrojuma raksta pielikumi,
- Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi,
- Grafiskā daļa,
- Ziņojums par teritorijas plānojuma izstrādi.

Kā atsevišķs tematiskais plāns un izpēte Teritorijas plānojuma izstrādes vajadzībām ir sagatavoti:

- Vispārīgs Cēsu novada un detalizēts pilsētu transporta attīstības plāns,
- Cēsu novada ainavu plāns (izstrādātājs G93)

1.2. Izstrādes mērķis

Saskaņā ar apstiprināto darba uzdevumu galvenie **Teritorijas plānojuma mērķis** ir:

Cēsu novada administratīvā **teritorija sastāv** no šādām teritoriālām vienībām: Cēsu un Līgatnes pilsētām un Amatas, Drabešu, Dzērbenes, Inešu, Jaunpiebalgas, Kaives, Liepas, Līgatnes, Mārsnēnu, Nītaures, Priekuļu, Raiskuma, Skujenes, Stalbes, Straupes, Taurenas, Vaives, Vecpiebalgas, Veselavas, Zaubes un Zosēnu pagastiem (izveidots pēc 2021. gada 1. jūlija administratīvi teritoriālās reformas).

1.3. Saistība ar citiem plānošanas dokumentiem

Izstrādājot Teritorijas plānojumu, ievērots Teritorijas attīstības plānošanas likumā ietvertais savstarpējās saskaņotības princips, kas nosaka, ka izstrādājot teritorijas attīstības plānošanas dokumentus, tos savstarpēji saskaņo un vērtē ar citos teritorijas attīstības plānošanas dokumentos noteikto.

Teritorijas plānojumu izstrādā, pamatojoties uz pašvaldības ilgtspējīgas attīstības stratēģiju un ņemot vērā normatīvajos aktos par teritorijas plānošanu, izmantošanu un apbūvi noteiktās prasības, kā arī izvērtējot blakus esošo pašvaldību plānošanas dokumentus.

Teritorijas plānojums izstrādāts, ievērojot pēctecību un ņemot vērā savstarpēji saskaņotus teritorijas attīstības plānošanas dokumentus (ATTĒLS 1).

ATTĒLS 1. Attīstības plānošanas dokumentu hierarhija

Cēsu novada pašvaldības nozaru plānošanas dokumenti:

- vides tematiskais plāns – “Cēsu novada pašvaldības mežu apsaimniekošanas koncepcija”, Cēsu novada pašvaldība Dabas resursu pārvalde, 2024.;
- enerģētikas un klimata tematiskais plāns - Cēsu novada ilgtspējīgas enerģētikas un klimata rīcības plāns līdz 2030.gadam.

Cēsu novads robežojas ar Siguldas, Limbažu, Valmieras, Smiltenes, Gulbenes, Madonas, Ogres novadu. Izstrādājot Teritorijas plānojumu, ņemti vērā blakus esošo pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumenti, lai nodrošinātu sabalansētu un saskaņotu teritorijas attīstības plānošanu.

2. VIDES PĀRSKATA SAGATAVOŠANAS PROCEDŪRA, IESAISTĪTĀS INSTITŪCIJAS UN SABIEDRĪBAS LĪDZDALĪBA

2.1. Vides pārskata sagatavošanas procedūra un metodika

Teritorijas plānojuma SIVN veikts, pamatojoties uz likumu “Par ietekmes uz vidi novērtējumu” un MK 23.03.2004. noteikumiem Nr.157 “Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums”. Teritorijas plānojumam ir veikts SIVN un izstrādāts Vides pārskats ar mērķi novērst vai pēc iespējas samazināt plānošanas dokumentā paredzēto risinājumu potenciālo negatīvo ietekmi uz apkārtējo vidi. Tas attiecas uz Grafiskajā daļā noteikto un attēloto funkcionālo zonējumu, teritorijām ar īpašiem noteikumiem (TIN), aizsargjoslām, apgrūtinājumiem, kā arī uz TIAN iekļautajiem vispārējiem un atsevišķajiem nosacījumiem un prasībām turpmākai novada teritorijas izmantošanai un apbūves veidošanai. Vides pārskata izstrādes laikā veikts padziļināts plānošanas dokumentā iekļauto risinājumu iespējamās ietekmes izvērtējums.

Vides pārskats sagatavots, vispusīgi izvērtējot esošo vides stāvokli Cēsu novadā un pamatojoties uz informāciju par dabas resursiem, gaisa un ūdens kvalitāti, kā arī citu Cēsu novada teritorijas attīstības plānošanas dokumentos ietverto informāciju. Izmantota vides monitoringa datu analīze un valsts statistikas atskaitēs pieejamie dati. Papildus ir izvērtēta informācija par bioloģisko daudzveidību, esošajiem aizsardzības pasākumiem un saglabāšanas aspektiem. Analizētas tiešās, netiešās, īslaicīgās un ilglaicīgās ietekmes, kā arī veikts paredzēto izmaiņu un iespējamās ietekmes uz vidi novērtējums.

Vides pārskata izstrādē izmantoti elektroniski pieejami informācijas avoti, datu bāzes, pētījumi, inventarizācijas akti un citi publicētie materiāli, tostarp institūciju publiskie gada pārskati, kā arī Cēsu novada pašvaldības attīstības plānošanas dokumenti un pašvaldības rīcībā esošie dati par vides stāvokli novadā.

Būtiskākie informācijas avoti

- LVGMC datu bāzes (“2-Ūdens”, “2-Gaiss”, “3-Atkritumi”), Zemes dzīļu informācijas sistēma, Lielupes upju baseina apgabala apsaimniekošanas plāns un Plūdu riska pārvaldības plāns 2022.-2027.gadam, Plūdu riska informācijas sistēma, dažādi publiski pieejami pārskati u.c.,
- Dabas aizsardzības pārvalde – dabas datu pārvaldības sistēmas “Ozols” dati par īpaši aizsargājamām teritorijām, mikroliegumiem, īpaši aizsargājamām sugām un biotopiem, dabas aizsardzības plāni,
- EVA un VVD - informācija par SIVN procedūru, indikatoru saraksts, informācija pašvaldībām, metodiskie materiāli,
- Valsts vides dienests – dati par piesārņojošās darbības atļaujām, Piesārņoto un potenciāli piesārņoto vietu reģistrs u.c. informācija,
- pašvaldības plānošanas dokumenti, publiskie pārskati, u.c.

Teritorijas plānojuma SIVN Vides pārskats ir sagatavots ievērojot šādus principus: integrācijas, piesardzības, starppaaudžu taisnīguma, alternatīvu izvērtēšanas un pārskatāmības principu.

SIVN procesā tika pielietotas dažādas metodes, tostarp informācijas analīze, izmantojot pieejamo materiālu klāstu par Cēsu novada teritoriju un tās vides apstākļiem, datubāzes par vides stāvokli un bioloģisko daudzveidību.

Veicot Teritorijas plānojuma analīzi, tika izvērtētas potenciālās plānošanas dokumenta īstenošanas ietekmes uz vidi. Vērtējot Teritorijas plānojuma īstenošanas iespējamās ietekmes, analizēts to **būtiskums, veids un ilgums**.

Iespējamo ietekmju uz vidi vērtēšanas metodoloģiskie kritēriji sniegti Tabula 1.

Tabula 1. Iespējamo ietekmju uz vidi vērtēšanas metodoloģiskie kritēriji

BŪTISKUMS	P – Pozitīva ietekme	Iespējams, ka risinājuma īstenošana veicinās kvantitatīvus vai kvalitatīvus uzlabojumus vides/aspekta kvalitātē, salīdzinot ar pamatstāvokli, tiks sasniegti normatīvajos aktos un vadlīnijās noteiktie vides kvalitātes normatīvi, kā arī tiks nodrošināta plānošanas dokumentos noteikto mērķu sasniegšana.
	Ne – Negatīva ietekme	Iespējams, ka risinājuma īstenošana veicinās kvantitatīvu vai kvalitatīvu vides stāvokļa/aspekta kvalitātes pasliktināšanos, salīdzinot ar pamatstāvokli. Risinājuma īstenošanas rezultātā var tikt pārkāpti normatīvajos aktos noteiktie vides/aspekta kvalitātes robežlielumi vai normatīvo aktu prasības vides jomā, vai var rasties būtiska negatīva ietekme uz vidi/aspektu, salīdzinot ar pamatstāvokli. Ļoti iespējams, ka netiks nodrošināta plānošanas dokumentos noteikto mērķu sasniegšana.
	Nz – Ietekme nav zināma	Ietekme nav zināma (t.sk., dēļ informācijas trūkuma par pamatstāvokli).
	0 ietekme nav/ ietekme nav būtiska	Nav paredzamas kvalitatīvi vai kvantitatīvi novērtējamas izmaiņas vides/ aspekta stāvoklī un ietekmē uz sabiedrības tiesībām vides jomā.
VEIDS	T – Tieša ietekme	Ietekme, kas izriet tieši no risinājuma īstenošanas.
	Nt – Netieša ietekme	Ietekme, kas varētu rasties pastarpināti no risinājuma īstenošanas.
ILGUMS	Ī – Īslaicīga ietekme	Ietekme, kas izpaužas noteiktu, īsu laika periodu (piemēram, ietekme būvniecības laikā).
	V/I – Vidēja termiņa un ilglaicīga ietekme	Risinājuma īstenošana rada pastāvīgu, atkārtotu vai ilgstošu ietekmi.
	n/a – Nav attiecināms	Gadījumos, kad ietekmes nav vai ietekme nav zināma un tās ilgumu un to, vai tā būs tieša vai netieša, nav iespējams paredzēt.

Vides pārskata projektā sniegts būtisko plānošanas dokumenta ietekmju uz vidi novērtējuma apkopojums (3.pielikums). Vērtējums veikts Teritorijas plānojuma 1.redakcijai, kas izstrādāta pirms publiskās apspriešanas. Pēc publiskās apspriešanas nepieciešamības gadījumā tiks veikta ietekmju pārvērtēšana.

Vērtējot Teritorijas plānojuma risinājumus atbilstoši to detalizācijas pakāpei, secināts, ka to būtiskā ietekme (pozitīva, negatīva, tieša, netieša, ilgtermiņa, īstermiņa) ir saistīta ar šādiem galvenajiem ietekmes uz vides aspektiem:

- iedzīvotāji, cilvēku veselība un drošība, materiālās vērtības
- infrastruktūra un ilgtspējīga mobilitāte
- ūdeņu (virszemes un pazemes) kvalitāte
- gaisa kvalitāte
- augsnes piesārņojums
- klimata pārmaiņas un pielāgošanās klimata pārmaiņām
- hidroloģiskais režīms
- dabas teritorijas un bioloģiskā daudzveidība
- ainavu daudzveidība
- kultūras, arhitektūras un arheoloģiskais mantojums

2.2. Iesaistītās institūcijas un konsultācijas ar tām

Teritorijas plānojuma un Vides pārskata izstrādes laikā ir notikušas konsultācijas ar institūcijām par Teritorijas plānojuma risinājumiem, institūciju sniegto nosacījumu un datu izvērtēšana un iekļaušana Teritorijas plānojuma risinājumos.

SIVN uzdevums ir integrēt vides aizsardzības apsvērumus konkrētās teritorijas attīstības plānošanas procesā, lai nonāktu pie ilgtspējīgāka lēmuma, un novērtējumam ir jābūt vērstam uz tām galvenajām vides problēmām un aizsardzības mērķiem, kas attiecīgajam plānošanas dokumentam pamato stratēģiskā novērtējuma nepieciešamību.

2.3. Sabiedrības informēšana un līdzdalība

Sagatavojot Teritorijas plānojuma 1.redakciju un Vides pārskata projektu, izvērtēti un ņemti vērā Teritorijas plānojuma izstrādes stadijā saņemtie nepilni 80 privātpersonu iesniegumi/priekšlikumi. Cēsu novada teritorijas plānojuma 1.redakcija un Vides pārskata projekts tiek izstrādāts vienlaicīgi, tādējādi nodrošinot kopēju dokumentu publiskās apspriešanas pasākumus, nosakot vienotu publiskās apspriešanas laiku un publiskās apspriešanas sanāksmes.

3. STARPTAUTISKIE UN NACIONĀLIE VIDES AIZSARDZĪBAS MĒRĶI

3.1. Starptautiskie vides aizsardzības mērķi

Starptautu konvencijās un Eiropas Savienības direktīvās iekļauti starptautiskie mērķi vides aizsardzības jomā.

Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējā konvencija par klimata pārmaiņām un Kioto protokols

Konvencijas un uz tās pamata pieņemtā Kioto protokola mērķis ir normalizēt siltumnīcas gāzu daudzumu atmosfērā, nosakot gan vispārīgus pamatprincipus (konvencija), gan saistošos siltumnīcas gāzu emisiju samazināšanas apjomus (protokols).

Konvencija "Par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem", Orhūsas konvencija, Orhūsa (25.06.1998.)

Konvencija nosaka sabiedrības un valsts pārvaldes iestāžu sadarbību vides jomā, nodrošinot piekļuves tiesības tiesu iestādēm, saņemt informāciju un piedalīties lēmumu pieņemšanā vides jomā.

Konvencija par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību, Berne (16.09.1979.)

Konvencijas mērķis ir nodrošināt aizsardzību Eiropas savvaļas augu un dzīvnieku sugām un to dzīvesvietām, t. sk. uzsverot aizsardzības nozīmi tām sugām, kuras ir apdraudētas, to skaits ātri samazinās vai tām draud pilnīga izzušana. Apdraudētu sugu saraksts izveidots trīs pielikumos un vēl vienā pielikumā norādītas aizliegtās dzīvnieku ieguves metodes. Konvencijas prasības ietvertas Latvijas normatīvajos aktos - likums "Par sugu un biotopu aizsardzību" (16.03.2000.), MK noteikumi Nr.396 "Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu" (14.11.2000.), MK noteikumi Nr.940 "Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu" (18.12.2012.), MK noteikumi Nr.199 "Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju (*Natura 2000*) izveidošanas kritēriji Latvijā" (28.05.2002.).

Konvencija par bioloģisko daudzveidību, Riodežaneiro (05.06.1992.)

Konvencijas mērķis ir saglabāt bioloģisko daudzveidību un izmantot ilgtspējīgi dzīvās dabas vērtības. Konvencijas prasības ietvertas likumos "Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām" (02.03.1999.) un "Sugu un biotopu aizsardzības likumā" (16.03.2000.).

Konvencijas par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību, UNESCO konvencija, Parīze (1972.)

Konvencijas mērķis ir apzināt, aizsargāt, popularizēt un saglabāt nākošajām paaudzēm kultūras un dabas vērtības, kam ir izcila vērtība gan vietējā, gan starptautiskā mērogā.

Eiropas ainavu konvencija, Florence (20.10.2000.)

Konvencijas mērķis ir sekmēt ainavu aizsardzību un pārvaldību, veidojot kopīgu sadarbību ainavu jomā Eiropā.

Eiropas Savienības (ES) direktīvas:

- ES Padomes direktīva 92/43/EEK "Par dabisko biotopu un savvaļas dzīvnieku un augu aizsardzību" jeb Biotopu direktīva aizsargā augus, dzīvniekus, biotopus, un nodala īpaši aizsargājamus dabas apgabalus, veidojot aizsargājamo dabas teritoriju tīklu *Natura 2000*, kas izveidots dabas daudzveidības aizsardzībai.
- Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 200/60/EK Ūdeņu struktūrdirektīvas (23.10.2000.) mērķi ir aizsargāt un uzlabot virszemes un pazemes ūdeņu ekosistēmu stāvokli, veicināt ilgtspējīgu ūdeņu lietošanu, ieviešot integrētu upju baseinu apsaimniekošanas procesu.
- ES Padomes direktīva 79/409/EEK "Par savvaļas putnu aizsardzību jeb Putnu direktīva" (02.04.1979.) aizliedz darbības, kas apdraud putnus (tīši nonāvē vai sagūstīta putnus, iznīcināt to ligzdas, iegūst putnu olas). Atsevišķām darbībām ir atsevišķi izņēmumi (tirdzniecība ar dzīvniekiem vai mirušiem putniem, medības, kas tiek atļauti dalībvalstīm, vienojoties ar Eiropas Komisiju).

- ES Padomes direktīva 2010/75/EK "Par rūpnieciskajām emisijām" (24.11.2010.) nosaka prasības rūpnieciskajām darbībām, paredzot īpašus noteikumus kurināmā un atkritumu sadedzināšanas iekārtām. Dalībvalstīm ir jāveic pamata un preventīvie pasākumi, lai iekārtās nerodas būtisks piesārņojums vai jāveic pasākumi tā novēršanai, izmantojot tehniski labākos pieejamos risinājumus.

3.2. Nacionālie vides aizsardzības mērķi

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam

Valsts ilgtermiņa attīstības plānošanas augstākais dokuments, kurā kā viena no prioritātēm ir daba kā nākotnes kapitāls. Izvirzot mērķi – Latvijai kļūt par ES līderi dabas kapitāla saglabāšanā, palielināšanā un ilgtspējīgā izmantošanā, dokumentā tiek analizētas Latvijas tendences un izaicinājumi dabas ilgtspējīgas apsaimniekošanas jomā, kā arī noteikti prioritārie ilgtermiņa rīcības virzieni un iespējamie risinājumi.

Izvirzīts mērķis – nodrošināt valsts enerģētisko neatkarību, palielinot energoresursu pašnodrošinājumu un integrējoties ES enerģijas tīklos. Izvirzītie valsts ilgtermiņa attīstības mērķi, prioritātes un telpiskās attīstības perspektīva tiek īstenota, realizējot pakārtotas nozaru un teritoriju attīstības politikas.

Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam

Rīcības virzienā "Daba un Vide – "Zaļais kurss"" noteikti mērķi:

- 1) oglekļa mazietilpīga resursu efektīva un klimatnoturīga attīstība, lai Latvija sasniegtu klimata, enerģētikas, gaisa piesārņojuma samazināšanas, ūdeņu stāvokļa uzlabošanās un atkritumu apsaimniekošanas nacionālos mērķus un nodrošinātu vides kvalitātes saglabāšanu un uzlabošanu un īstenotu drošas un kvalitatīvas, tai skaitā bioloģiskas pārtikas apriti, kā arī dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu,
- 2) bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, kas balstīta zinātniskajos pētījumos, līdzsvarojot ekoloģiskās, ekonomiskās un sociālās intereses,
- 3) īstenota vides, ilgtspējīgas dabas resursu apsaimniekošanas un enerģētikas politika, kas balstīta uz taisnīgumu un savstarpējo uzticēšanos, sabiedrības atbalstu dabas un klimata aizsardzības pasākumiem, nosakot skaidrus un atklātus valsts un iedzīvotāju sadarbības modeļus un iesaistīšanos lēmumu pieņemšanā.

Vides politikas pamatnostādnes 2021. – 2027. gadam

Vides politikas pamatnostādnes 2021. – 2027. gadam ir vides aizsardzības nozares vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments. Tas izstrādāts atbilstoši Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2021. – 2027. gadam noteiktajām prioritātēm un Eiropas Zaļā kursa stratēģiskiem mērķiem. Vides aizsardzības likuma 4. panta otrā daļa nosaka, ka Ministru kabinets apstiprina Vides politikas pamatnostādnes, ņemot vērā nacionālās prioritātes un Eiropas Savienības un starptautiskos nosacījumus.

Noteikti vides politikas mērķi:

- 1) virzīties uz klimatneitralitāti un klimatnoturīgumu,
- 2) veicināt ilgtspējīgu resursu izmantošanu un pāreju uz aprites ekonomiku,
- 3) saglabāt un atjaunot ekosistēmas un bioloģisko daudzveidību,
- 4) samazināt piesārņojumu.

Latvijas stratēģija klimatneitralitātes sasniegšanai līdz 2050. gadam

Latvija ir apņēmusies kļūt klimatneitrāla līdz 2050. gadam. Stratēģija nosaka 100% siltumnīcefekta gāzes emisiju samazināšanu visos tautsaimniecības sektoros. Nesamazināmās siltumnīcefekta gāzes emisijas kompensēt ar piesaisti zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības sektorā un CO₂ piesaistes palielināšanu. Klimatneitralitātes sasniegšanai noteiktas divas iespējamās pamatpieejas:

- 1) tehnoloģiskie risinājumi,
- 2) dzīvesveida maiņa.

Mērķi tiek sasniegti, ieviešot oglekļa mazietilpīgas attīstības principus. Būtiska loma stratēģijas mērķu sasniegšanā ir pārejai no fosilo kurināmo lietošanas uz atjaunojamo energoresursu attīstīšanu.

Latvijas Nacionālais enerģētikas un klimata plāns 2021. – 2030. gadam

Ilgtermiņa mērķis – uzlabojot enerģētisko drošību un sabiedrības labklājību, ilgtspējīgā, konkurētspējīgā, izmaksu efektīvā, drošā un uz tirgus principiem balstītā veidā veicināt klimatneitrālas tautsaimniecības attīstību:

- 3) veicināt resursu efektīvu izmantošanu, kā arī to pašpietiekamību un dažādību,
- 4) nodrošināt resursu, un it īpaši fosilu un neilgtspējīgu resursu, patēriņa būtisku samazināšanu un vienlaicīgu pāreju uz ilgtspējīgu, atjaunojamo energoresursu un inovatīvu resursu izmantošanu,
- 5) stimulēt tādas pētniecības un inovāciju attīstību, kas veicina ilgtspējīgas enerģētikas sektora attīstību un klimata pārmaiņu mazināšanu.

Latvijā elektroenerģijas ražošanā ir zema energoresursu diversifikācija, kas būtiski ietekmē elektroenerģijas pašnodrošinājumu un energoatkarību no importētajiem fosilajiem resursiem. Plānots palielināt atjaunojamo energoresursu īpatsvaru elektroenerģijas ražošanā, palielinot uzstādītās VES un saules fotoelementu jaudas, ņemot vērā Latvijas elektroenerģijas pārvades tīklu kapacitāti, kas šobrīd ļauj palielināt tīklos nodoto elektroenerģijas apjomu par 800 MW.

Bioloģiskās daudzveidības nacionālā programma

Bioloģiskās daudzveidības nacionālās programmas uzdevums ir sekmēt dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu Latvijā, vienlaicīgi, sargājot dabu un nodrošinot dabas aizsardzības pasākumus visos līmeņos, valdības, pašvaldības un iedzīvotāju. Veicināt ārvalstu un vietējiem uzņēmējiem saskatīt prioritātes investīcijām un tehniskās palīdzības projektiem un nodrošināt Latvijas starptautisko saistību izpildi.

Bioloģiskās daudzveidības nacionālās programmas stratēģiskie mērķi:

- Saglabāt un atjaunot ekosistēmu un to dabiskās struktūras daudzveidību,
- Saglabāt un veicināt vietējo savvaļas sugu daudzveidību,
- Saglabāt savvaļas sugu, kā arī kultūraugu un mājdzīvnieku šķirņu ģenētisko daudzveidību,
- Veicināt tradicionālās ainavas struktūras saglabāšanos,
- Nodrošināt dzīvās dabas resursu līdzsvarotu un ilgtspējīgu izmantošanu.

Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2021. – 2028. gadam

Plāns izstrādāts atbilstoši Atkritumu apsaimniekošanas likuma prasībām un pēctecīgi turpina Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā 2013.-2020. gadam noteiktos rīcībpolitikas virzienus, kā arī nosaka jaunus virzienus un pasākumus, kuri nepieciešami, lai sasniegtu starptautiskajos un nacionālajos politikas plānošanas dokumentos un normatīvajos aktos noteiktās saistības un mērķus.

Vidzemes atkritumu apsaimniekošanas reģiona atkritumu apsaimniekošanas reģionālais plāns 2023. – 2027. gadam

Cēsu novads ietilpst Vidzemes atkritumu apsaimniekošanas reģionā, un uz novadu attiecas Vidzemes reģionālais atkritumu apsaimniekošanas plāns 2023.–2027. gadam, kas izstrādāts Valsts atkritumu apsaimniekošanas plāna 2021.–2028. gadam mērķu īstenošanai reģionālā līmenī. Reģionālie pasākumi paredz dalītās vākšanas sistēmas attīstību, atkritumu sagatavošanas atkārtotai izmantošanai infrastruktūras pilnveidi, pārstrādes un reģenerācijas jaudu attīstību, kā arī AARC “Daibe” infrastruktūras attīstību un sabiedrības informēšanas pasākumu īstenošanu, kas kopumā veicina atkritumu apglabāšanas apjoma samazināšanu un ietekmes uz vidi mazināšanu.

Cēsu novadā sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus nodrošina SIA “ZAAO”, t.sk. izmantojot reģionālo infrastruktūru – atkritumu enerģijas un citu resursu apsaimniekošanas centru “Daibe” Cēsu novadā.

Gaujas upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plāns un plūdu riska pārvaldības plāns 2022.-2027.gadam

Upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plāni un plūdu riska pārvaldības plāni ir vidēja termiņa attīstības dokumenti (to aptvertais laika periods ir 6 gadi), kas tiek izstrādāti ar mērķi sekmēt ilgtspējīgu, ar ekonomiskās attīstības interesēm sabalansētu ūdens resursu apsaimniekošanu, kā arī nodrošināt cilvēku un to radītās saimnieciskās vides aizsardzību no plūdu izraisītajiem riskiem.

4. ESOŠĀ VIDES STĀVOKĻA APRAKSTS, TERITORIJAS, KURAS PLĀNOŠANAS DOKUMENTA ĪSTENOŠANA VAR IETEKMĒT

4.1. Teritorijas īss raksturojums

Teritorijas novietojums un platība		- Cēsu novads atrodas, Vidzemes plānošanas reģionā, Vidzemē kultūrvēsturiskajā novadā, fiziogēogrāfiski – Vidzemes augstienē un Idumejas augstienē. - Robežojas ar Siguldas, Limbažu, Valmieras, Smiltenes, Gulbenes, Madonas, Ogres novadu. - Novada teritorijas kopējā platība ir 2668,16 km², no tā 2589,35 km² sauszemes platība. (Oficiālās statistikas portāls, DRT011) - Pēc platības lielākie pagasti – Jaunpiebalgas (183,84 km²), Skujenes (180,26 km²), Raiskuma (174,58 km²) un Nītaures (173,65 km²). Pēc platības mazākie pagasti – Veselavas (59,47 km²), Zosēnu (67,39 km²) un Mārsnēnu (69,37 km²) un Liepas (74,71 km²). (Oficiālās statistikas portāls, DRT011)
Attīstības centri		Saskaņā ar Cēsu novada ilgtspējīgas attīstības stratēģiju 2022. – 2036. gadam: - reģionālas nozīmes attīstības centrs – Cēsis; 6 novada nozīmes attīstības centri – Līgatne (kopā ar Augšlīgatni), Liepa, Priekuļi, Stalbe, Vecpiebalga, Jaunpiebalga; 10 vietējas nozīmes attīstības centri – Augšlīgatne, Dzērbene, (kopā ar Taureni), Drabeši (kopā ar Līviem), Ieriķi, Nītaure, Rāmuļi, Skujene, Straupe, Zaube, Raiskums (kopā ar Auciemu); - Kopienas centri, attīstības centri (ciemi) un lauku apdzīvotas vietas.

CĒSU NOVADA NOVIETOJUMS LATVIJĀ

Administratīvā un teritoriālā struktūra		• Cēsu novads ir izveidots 2021. gada 1. jūlijā administratīvi teritoriālās reformas rezultātā, apvienojot bijušo Amatas, Cēsu, Jaunpiebalgas, Līgatnes, Pārgaujas, Priekuļu un Vecpiebalgas novadu pašvaldības. • Cēsu novada administratīvais centrs ir Cēsu pilsēta. • Cēsu novada teritorija sadalīta 6 apvienību pārvaldēs – Amatas, Jaunpiebalgas, Līgatnes, Pārgaujas, Priekuļu un Vecpiebalgas. • Novadu veido divas pilsētas – Cēsis un Līgatne – un 21 pagasts: Amatas, Drabešu, Dzērbenes, Inešu, Jaunpiebalgas, Kaives, Liepas, Līgatnes, Mārsnēnu, Nītaures, Priekuļu, Raiskuma, Skujenes, Stalbes, Straupes, Taures, Vaives, Vecpiebalgas, Veselavas, Zaubes un Zosēnu pagasts.
Iedzīvotāji		• 2025. gada sākumā iedzīvotāju skaits novadā – 41 324, tai skaitā Cēsīs – 15 020, Līgatnē – 1017. (Oficiālās statistikas portāls, IRS031) • 2025. gada sākumā, salīdzinot ar 2015. gadu, iedzīvotāju skaits pašreizējā Cēsu novada teritorijā samazinājies par 7,3%. (Oficiālās statistikas portāls, IRS031) • Lielākie pagasti pēc iedzīvotāju skaita 2025. gada sākumā – Priekuļu (3769 iedz.), Liepas (2623), Drabešu (2323) un Līgatnes (2179). (Oficiālās statistikas portāls, IRD081) • Lielākie ciemi pēc iedzīvotāju skaita 2025. gada sākumā – Liepa (2051), Priekuļi (1974), Augšlīgatne (1357), Jaunpiebalga (795), Jāņmuiža (499). (Oficiālās statistikas portāls, RIG010) • 2025. gadā kopējais iedzīvotāju blīvums novadā – 8 cilv./km². Blīvāk apdzīvotie pagasti ir Priekuļu (39 cilv./km²), Liepas (36 cilv./km²), Drabešu (20 cilv./km²) pagasts. Visretāk apdzīvotie ir Kaivas (2 cilv./km²), Nītaures, Skujenes, Zaubes, Zosēnu pagasts (4 cilv./km²). (Oficiālās statistikas portāls, IRD062) • Cēsu novadā 2025. gadā ir 17,7 tūkst. mājāsaimniecības ar vidējo lielumu 2,3 personas. (Oficiālās statistikas portāls, MVS011)
Transports un sasniedzamība		• Novads atrodas Vidzemes vidienē, starp Valmieras un Vidzemes šoseju un dienvidu daļā tas sniedzas līdz Vecpiebalgai un Jaunpiebalgai. Ņemot vērā lielo novada teritoriju, apdzīvotās vietas sasniedzamas pa dažādiem ceļiem. • Cēsis kopā ar Valmieru un Smiltēni veido tā saukto Vidzemes trijstūri. • Attālums no Cēsīm līdz lielākajām pilsētām: Rīgai – 88 km, Valmierai – 33 km, Siguldai – 37 km, Madonai – 88 km. • Attālums līdz Cēsīm no attālākajiem ciemiem pie novada robežas ir – no Inešiem 55 km, Jaunpiebalgas 58 km, Zaubes 52 km, Mārsnēniem 25 km un Daibes 24 km. • Novadu šķērso: ○ valsts galvenais autoceļš A2 Rīga–Sigulda–Igaunijas robeža;

		○ valsts galvenais autoceļš A3 Inčukalns–Valmiera–Igaunijas robeža (Valka); ○ valsts reģionālie autoceļi: P3 Garkalne–Alauksts, P14 Umurga–Cēsis–Līvi, P20 Valmiera–Cēsis–Drabeši, P28 Priekule–Rauna, P29 Rauna–Drusti–Jaunpiebalga, P30 Cēsis–Vecpiebalga–Madona, P31 Ērgļi–Drabeši, P32 Augšlīgatne–Skrīveri, P33 Ērgļi–Jaunpiebalga–Saliņkrogs. ○ Dzelzceļa līnija: Rīga – Lugaži (Valga). • 2024. gadā kopējais valsts autoceļu garums ir 978 km, no kuriem 36% ar asfalta un citu bitumizēto segumu. (Oficiālās statistikas portāls, TRS020) • 2024. gadā kopējais pašvaldības ielu un ceļu garums sasniedz 1693 km (autoceļi – 1427 km, ielas – 266 km), no kuriem 13% ar asfalta un citu bitumizēto segumu. (Oficiālās statistikas portāls, TRS020) • Kopumā 79% no valsts autoceļiem, pašvaldības ceļiem un ielām ir ar šķembu un grants segumu.
Ekonomika		• 2023. gadā Cēsu novadā ir 3935 tirgus sektora ekonomiski aktīvi uzņēmumi, no tiem 44% jeb 1740 – komercsabiedrības, 41% jeb 1622 ir fiziskas personas – saimnieciskās darbības veicējas u.c. (Oficiālās statistikas portāls, UZS011) • 2023. gadā Cēsu novadā uz 1000 iedzīvotājiem ir 96 tirgus sektora ekonomiski aktīvi uzņēmumi (salīdzinājumam – Vidzemes reģionā 88, Siguldas novadā 90, Valmieras novadā 84, Smiltenes novadā 88 utt.). (Oficiālās statistikas portāls, UZS041) • Bezdarba līmenis novadā 2025. gada sākumā – 3,8%, vidēji Vidzemē - 3,9% Būtiski atzīmēt, ka no 38% no visiem atrodas problēmgrupās (pirmspensijas vecums, invalīdi, jaunieši, ilgstošie bezdarbnieki). (NVA) • Cēsu novadā 2024. gadā ir 12 550 aizņemtas darba vietas, no kurām 64% privātajā sektorā un 36% sabiedriskajā sektorā (t.sk. 27% pašvaldību struktūrās). (Oficiālās statistikas portāls, DVA021) • Pēc apgrozījuma 2024. gadā lielākie Cēsu novadā reģistrētie uzņēmumi (virs 15 milj. EUR) ir AS “Cēsu alus” (alus ražošana), SIA “Gaižēni” (lauksaimniecība), SIA “M.E LAT-LUX” (automobiļu pārdošana), SIA “ALB” (mēbeļu, apgaismes u.c. mazumtirdzniecība), SIA “Unguri” (kūdras ieguve), SIA “BEĀTUS” (mazumtirdzniecība), SIA “Cēsu gaļas kombināts” (gaļas pārstrāde), AS “CATA” (pasažieru pārvadājumi). (Lursoft) • 2024. gadā novadā dzīvo 18943 nodarbināto, no kuriem 16% nodarbināti tirdzniecībā, 14% apstrādes rūpniecībā, 12% izglītībā, 11% lauksaimniecībā, mežsaimniecībā un zivsaimniecībā u.c. (Oficiālās statistikas portāls, EKA071) • Cēsu novadā dzīvojošo nodarbināto lielākā radītā izlaides vērtība 2022. gadā ir šajās nozarēs – koka izstrādājumu, mēbeļu ražošana (156 milj. EUR), mežsaimniecība un mežizstrāde (108 milj. EUR), ēku būvniecība (65 milj. EUR),

		mazumtirdzniecība (51 milj. EUR), vairumtirdzniecība (50 milj. EUR), sauszemes transports (49 milj. EUR), dzērienu ražošana (47 milj. EUR) u.c. (Oficiālās statistikas portāls, NPV011)
Inženiertīkli un objekti		• 2024. gadā novadā ir 118 ūdens ņemšanas vietas. (Oficiālās statistikas portāls, DRU010) • 2024. gadā novadā ir 63 notekūdeņu novadīšanas vietas. (Oficiālās statistikas portāls, DRU030) • Kopumā centralizētā ūdensapgāde ir nodrošināta 75,91% novada teritorijas, bet centrālās kanalizācijas pakalpojums pieejams 67,89% novada teritorijas (blīvi apdzīvotās). (Cēsu novada esošās situācijas raksturojums 2022) • Mazākos ciemos un lauku apvidū iedzīvotāji un komersanti izmanto lokālus ūdensapgādes un notekūdeņu savākšanas un attīrīšanas risinājumus. • Novadu šķērso divas 330 kV elektrolīnijas, divas 110 kV elektrolīnijas, divi maģistrālie gāzesvadi (atrodas blakus) un vairāki augstā spiediena gāzesvadi.
Zemes lietošana		• 2025. gadā Cēsu novadu veido 31 642 zemes vienības, savukārt 2022. gadā novadu veidoja 31 179 zemes vienības. (Atvērto datu portāls, Valsts zemes dienests) • Pēc zemes sadalījuma lietošanas veidos 2025. gadā 57% aizņem meži, 29% aizņem lauksaimniecībā izmantojamā zeme, 3% purvi, 3% zeme zem ūdeņiem u.c. (Atvērto datu portāls, Valsts zemes dienests) • 2025. gadā kopējā deklarēto kultūraugu platība novadā ir 51 731 ha jeb 67% no lauksaimniecībā izmantojamām zemēm. (Lauku atbalsta dienests) • 2025. gadā pēc kultūraugu veidiem lielāko platību aizņem ilggadīgie zālāji (32044 ha), ziemas kvieši (3130 ha), aramzemē sētu stiebrzāļu vai lopbarības zālaugu maisījums (2108 ha), auzas (1437 ha) u.c.
Dabas resursi		• Cēsu novads ietilpst Gaujas upju baseina apgabalā, Gaujas sateces baseinā. • Cēsu novadā ir ~215 ezeri, no tiem lielākie ir Alauksts (768 ha), Inesis (519 ha), Ungurs (400 ha), Sārumezers (188 ha). (LĢIA) • Novadā atrodas 256 upes. Garākā upes – Gauja (kopējais upes garums – 440,7 km) un Ogre (188 km) kā robežupe (LĢIA). Citas ievērojamākās upes – Amata, Vijciems, Rauna, Līgatne, Strīkupe, Brasla. • Cēsu novadam raksturīgs liels skaits dabas teritoriju – 27% no novada sastāda īpaši aizsargājamās dabas teritorijas. • Novadā atrodas 14 īpaši aizsargājamās dabas teritorijas – Gaujas Nacionālais parks, ainavu aizsardzības apvidus “Vecpiebalga”, 10 dabas liegumi, mikroliegums “Bānūžu zelta avots” un “Elles purvs”.

		• Novadā reģistrēti 48 dabas pieminekļi (alejas, dendroloģiskie stādījumi, ģeoloģiskie un ģeomorfoloģiskie), 122 mikroliegumi, 1188 dižkoki, 6 dižakmeņi. • 6 Natura2000 teritorijas: Gaujas Nacionālais parks, ainavu aizsardzības apvidus "Vecpiebalga", dabas liegumi "Draugolis", "Sprinduļu meži", "Melturu sils", "Paļu purvs".¹ • Pašvaldības izveidots dabas parks – "Cēsu dabas un kultūrvēsturiskais parks". • Kā vērtīgas izdalītas 16 ainavu telpas.
Kultūrvēsturiskais mantojums		• Cēsu novadā kopumā ir 413 valsts aizsardzībā esoši kultūras pieminekļi – 231 arheoloģijas, 98 arhitektūras, 69 mākslas, 2 pilsētbūvniecības, 1 pilsētbūvniecības, 1 industriālais piemineklis un 12 vēsturisku notikumu vietas. • Cēsis ir viena no vecākajām Latvijas pilsētām (1206. gads), kas piesaista ar Livonijas ordeņa pilsdrupām un vecpilsētas apbūvi. Otra Hanzas savienības pilsēta ir Straupe (mūsdienās – ciems). • Unikāls objekts ir Āraišu ezerpils – vienīgā 9.–10. gadsimta nocietinātas dzīvesvietas rekonstrukcija Eiropā.
Tūrisms un publiskā ārtelpa		• Plašas dabas, kultūrvēsturiskā tūrisma un aktīvās atpūtas iespējas. • Vieni no populārākajiem apskates objektiem ir Cēsu viduslaiku pils, Cēsu muzejs, Kosmosa izziņas centrs, Āraižu ezerpils, Ērgļu klintis, Līču-Laņģu klintis, Zvārtes iezis, Lielstraupes pils, Padomju slepenais bunkurs Līgatnē, Līgatnes dabas takas, Cīrulišu dabas takas, kamieļu parks "Rakši" utt. • Novadu šķērso starptautiski maršruti – kājāmgājēju maršruti Mežtaka un Sv. Jēkaba ceļš, velomaršruts – EuroVelo11 Austrumeiropas maršruts.
Klimats		Cēsu novada klimats ir mēreni kontinentāls un līdzīgs kopējam Vidzemes klimatam, tomēr reljefa dēļ var novērot lokālas īpatnības (augstienēs vēsāks, ielejās siltāks). Atbilstoši jaunākajam klimatisko normu periodam (1991–2020) vidējā gaisa temperatūra novadā ir +6,2 °C. Gada siltākais mēnesis ir jūlijs (vidēji +17,4 °C), bet aukstākais – februāris (vidēji –4,2 °C). Ziemas parasti ir sniegainas un mēreni aukstas, vasaras – siltas, bet ne pārmērīgi karstas. Tomēr ekstremālās temperatūras Vidzemē var būt izteiktas: Cēsu novadā reģistrētā absolūtā minimālā temperatūra Zosēnu meteostacijā sasniegusi –42,9 °C (1978. gada 31. decembrī), savukārt absolūtā maksimālā temperatūra Priekuļu meteostacijā +34,0 °C (1994. gada 30. jūlijā). Nokrišņu daudzums ir samērā liels viscaur gadam – vidēji ~765 mm gadā, kas saistīts ar augstienes efektu (Vidzemes augstiene "izspiež" nokrišņus no mākoņiem). Vislietainākais mēnesis parasti ir jūlijs (~86 mm), vissausākais – aprīlis (~41 mm). Sniega sega ziemās noturas vidēji 2–3 mēnešus;

¹ <https://natura2000.eea.europa.eu/>

		Piebalgas pusē sniega segas biezums var pārsniegt 30–40 cm, kamēr Gaujas lejasdaļā (Līgatnē) tas mēdz būt mazāks. Vēja režīmu raksturo vidējais vēja ātrums ~3–4 m/s (Priekuļu stacijā 3,4 m/s normā) – vējainākie mēneši ir decembris un janvāris (dominē dienvidu, dienvidrietumu vēji), bet vasaras mēnešos biežāk iestājas bezvējš vai lēns vējš. Klimata pārmaiņu ietekme novadā jau ir jūtama – salīdzinot 1991–2020. normu ar agrāko periodu (1961–1990), gada vidējā temperatūra Cēsu novadā paaugstinājusies par ~+1,2 °C, bet gada nokrišņu daudzums pieaudzis par ~50 mm. Tas izpaužas garākās veģetācijas sezonās, siltākās ziemās ar biežākiem atkušņiem, kā arī intensīvākās nokrišņu epizodēs. Pēdējos gados reģistrētas vairākas stipru lietusgāžu izraisītas lokālas plūdu situācijas (piemēram, 2023. gada vasarā spēcīgas pērkona lietusgāzes izraisīja īslaicīgus plūdus Cēsīs un Līgatnē). Arī 2021. gada vasara bija nokrišņiem bagāta, radot augstu ūdenslīmeni upēs. Karstuma viļņi kļūst biežāki – gandrīz katru vasaru novadā ir dienas, kad gaisa temperatūra pārsniedz +30 °C. Klimata pārmaiņas rada jaunus izaicinājumus: nepieciešama lietusūdens kanalizācijas un novadīšanas infrastruktūras uzlabošana, it īpaši Cēsu pilsētā un citās blīvi apbūvētās vietās, lai novērstu plūdu risku intensīvu nokrišņu laikā. Tāpat jāpievērš uzmanība sausuma periodiem, kas ietekmē lauksaimniecību (2021. gada pavasarī un 2022. gada vasarā novēroti ilgstoši sausumi, kas kaitēja sējumiem). Pašvaldība apzinās klimata riskus un ir uzsākusi pasākumus klimata noturības veicināšanai – izstrādāts Cēsu novada Ilgtspējīgas enerģētikas un klimata rīcības plāns, kurā noteikts mērķis virzīties uz klimatneitralitāti līdz 2050. gadam, samazinot siltumnīcefekta gāzu emisijas un pielāgojoties mainīgajiem apstākļiem.
Augsne		Ģeoloģisko uzbūvi novadā nosaka gan pamatieži, gan kvartāra nogulumu. Pamatiežus pārsvarā veido vidusdevona smilšakmeņi, dolomīti un māls, kas atsedzas upju gravu nogāzēs – īpaši Gaujas nacionālajā parkā (GNP) sastopami klintis un smilšakmens atsegumi (Līču-Laņģu klintis, Ērgļu klintis u.c.), kā arī vairākas pazemes alas. Novadā konstatētie ģeoloģiskie un ģeomorfoloģiskie dabas pieminekļi ietver izcilus iežu atsegumus, lielos akmeņus, kā arī unikālas ielejas un reljefa formas, kas iekļautas īpaši aizsargājamo dabas pieminekļu sarakstā. Virs pamatiežiem atrodas kvartāra nogulumu sega, ko veido pārsvarā ledāja un tā kušanas ūdeņu sanesumi no augšpleistocēna - morēnas māls, smilts, grants un oļi. Tas nosaka augsnes daudzveidību: uz smilšainajiem nogulumiem un priežu mežiem bieži sastopamas skābas velēnu podzolētās augsnes, kas ir mēreni auglīgas, bet prasa kaļķošanu un mēslošanu pilnvērtīgai izmantošanai. Novada līdzenākajos apvidos un upju ielejās izplatītas auglīgākas brūnzemes un glejaugšnes, kas labāk piemērotas lauksaimniecībai. Mitrās ieplakās un purvos izveidojušās purva augsnes (kūdra). Kopumā lauksaimniecībā izmantojamās zemes kvalitāti nevienmērīgi ietekmē reljefs un augsnes sastāvs – paugurainos apvidos ar plānu auglīgo slāni ražība ir zemāka, turpretim upju ieleju lejasdaļās un vaļņu starpienēs ir auglīgas augsnes, kas intensīvi izmantotas.

Reljefs		Cēsu novada teritorijai raksturīgs ļoti daudzveidīgs reljefs – tā dienvidu un dienvidaustrumu daļa atrodas Vidzemes Centrālajā augstienē ar paugurainu ainavu, savukārt cauri novadam vijas Gaujas senleja ar izteiktām upes ielejām un kraujām. Novada augstākais punkts ir Elkas kalns (261 m v.j.l.), no kura paveras plašs skats pāri Amatas upes ielejas mežiem un piebalgas pauguriem. Tieši šajā apvidū, netālu no Elkas kalna, sākas Gaujas upes tecējums. Savukārt zemākās novada vietas sasniedz ~30 m virs jūras līmeņa un atrodas Gaujas lejteces apkārtnē novada rietumos. Kopumā reljefu veido gan pauguri un vaļņveida morēnas, kas mijas ar ieplakām un ielejām, gan līdzenāki posmi – īpaši novada vidusdaļas un ziemeļu daļas lauku ainavās. Stāvās nogāzes Gaujas un tās pieteku senlejās veido izteismīgas ainavas ar atsegumiem un gravām. Reljefa dažādība vienlaikus ir novada dabas kapitāls un izaicinājums – nogāžu erozijas procesi var veicināt augsnes auglīgā slāņa noskalošanos un gravu veidošanos, tādēļ paugurainajās teritorijās lauksaimniecībā jāievēro atbilstošas augsnes apsaimniekošanas prakses, kas mazinātu erozijas risku.
Zemes tirgus un īpašumtiesību tendences:		Pēdējos gados novadā vērojama mērena interese par zemes iegādi un privātmāju būvniecību. Saskaņā ar banku datiem, Cēsu novads ir viens no populārākajiem lauku reģioniem, kur iedzīvotāji vēlas būvēt ģimenes mājas. Īpaši pieprasītas ir zemes vienības ar ainavisku vērtību (piemēram, Gaujas tuvums, ezera krasts) un samērīgā attālumā no Rīgas (novada rietumu daļa). Zemes cenu līmenis Cēsu apkārtnē ir augstāks nekā attālākajos pagastos, taču kopumā tas ir zemāks nekā Pierīgas novados. Aktīvi notiek lauksaimniecības zemju pirkšana/ pārdošana – zemnieku saimniecības cenšas palielināt apsaimniekojamo platību, savukārt neefektīvi izmantotas vai pamestas zemes nonāk tirgū. Meža zemju tirgū galvenie spēlētāji ir privāti investori un uzņēmumi (t.sk. kokrūpniecības firmas), kas iepērk mežus koksnes resursu ieguvei.

4.2. Dabas resursi

DERĪGIE IZRAKTEŅI

Novadā ir tādi derīgie izrakteņi kā smilts, smilts-grants, saldūdens kaļķiezis, kūdra, māls, sapropelis, kvarca smilts un smilšmāls. Saskaņā ar VSIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs Cēsu novada teritorijā ir identificēts liels skaits (vairāk kā 200) unikālu derīgo izrakteņu atradņu, kas raksturo novadu kā resursiem bagātu, bet vienlaikus vides ziņā jutīgu teritoriju. Šāds atradņu blīvums prasa īpaši pārdomātu telpisko plānošanu, lai novērstu konfliktus starp resursu izmantošanu, dabas aizsardzību un iedzīvotāju dzīves kvalitāti.

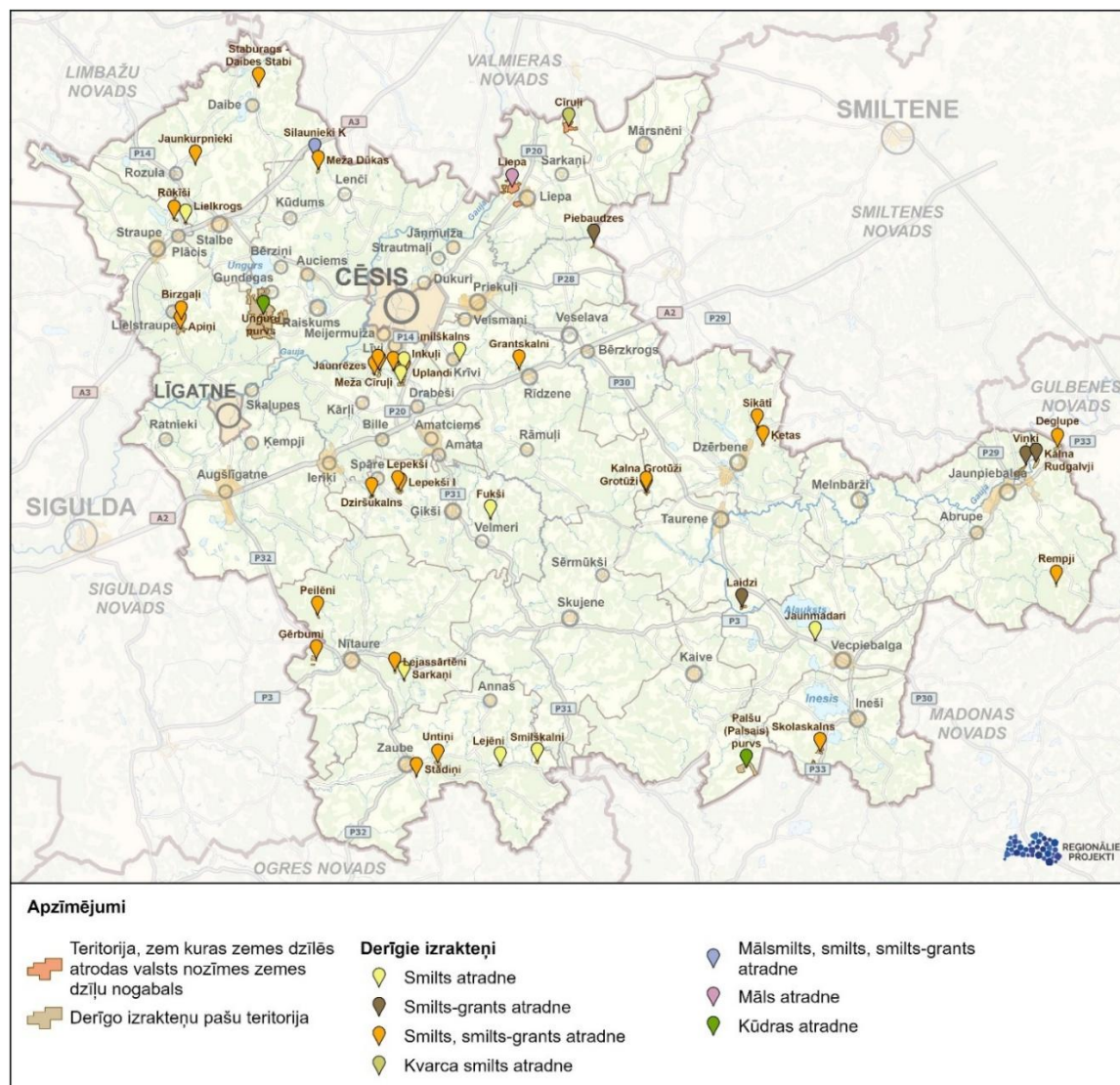
Atradņu struktūrā dominē sapropelis, kas saistīts ar Cēsu novadam raksturīgo ezeru un mitrāju sistēmu. Šis resurss ir cieši saistīts ar ūdensobjektu ekoloģisko stāvokli un bioloģisko daudzveidību, līdz ar to tā ieguve potenciāli var radīt būtiskas ietekmes uz hidroloģisko režīmu un aizsargājamiem biotopiem. Papildus tam ievērojamu daļu veido būvmateriālu izejvielas – smilts un smilts-grants, kuru ieguve ir nozīmīga reģionālās attīstības kontekstā, bet vienlaikus var būt saistīta ar ainavas pārveidi, troksni, putekļiem un iespējamu ietekmi uz gruntsūdeņiem.

Papildus minētajam Cēsu novadā ir identificētas arī atsevišķas saldūdens kaļķieža un citu minerālo resursu atradnes, kuru īpatsvars ir mazāks, tomēr kurām var būt lokāla nozīme. Šo resursu izmantošana parasti ir telpiski koncentrēta, taču tā var būt saistīta ar specifiskām ģeoloģiskām un hidroģeoloģiskām ietekmēm, kas jāņem vērā plānošanas procesā.

Nozīmīgākā derīgā izrakteņa atradne novadā ir valsts nozīmes māla atradne "Liepa" Liepas pagastā², kuras māla krājumi izmantoti keramikas, ķieģeļu, cementa un keramzīta ražošanā. Šī atradne ir industriāli attīstīta (SIA "Lode" ražotne) un vēsturiski devusi ieguldījumu reģiona rūpniecībā. Pārējās atradnes (smilts, grants, kūdra) ir vietējas nozīmes; to izmantošanā būtiski ievērot vides prasības un pēc izstrādes veikt rekultivāciju, lai novērstu ainavas degradāciju un atjaunotu dabisko vidi. Novadā derīgo izrakteņu ieguve notiek kontrolēti ar attiecīgajām atļaujām, un pašvaldība seko līdzi, lai izstrādes teritorijas tiktu pienācīgi sakoptas ilgtermiņā.

Novadā uz 2025. gada septembri ir izsniegtas 7 derīgo izrakteņu ieguvei paredzētas zemes dzīļu izmantošanas licences, tai skaitā Cēsu novada pašvaldībai smilts-grants un smilts atradnēs "Stādiņi" un atradnē "Piebaudzes", SIA "Lode" māla atradnē "Liepa", un citiem uzņēmumiem. Šobrīd atcelta ir 1 zemes dzīļu izmantošanas licences māla atradnes "Liepa" II un IV iegulā.

Pēc derīgo izrakteņu ieguves pabeigšanas jeb atradnes ekspluatācijas pabeigšanas jāatjauno transporta lineārā infrastruktūra, ja nepieciešams. Derīgo izrakteņu ieguves teritorijās nav atļauta atkritumu noglabāšana.

ATTĒLS 2. Derīgie izrakteņi Cēsu novadā

VIRSZEMES ŪDENS RESURSI

Cēsu novads ir bagāts ar virszemes ūdeņiem – upēm un ezeriem. Cēsu novads ietilpst Gaujas upju baseina apgabalā, Gaujas sateces baseinā, kā arī mazāka daļa novada teritorijas ietilpst Daugavas upju sateces baseinā. Cēsu novadā ūdens objektu zeme aizņem 3% jeb 8258 ha, tas ir zemes zem ūdeņiem 7949 ha, zemes

² Ministru kabineta 2011. gada 6. septembra noteikumi Nr. 696 "Zemes dzīļu izmantošanas licenču un bieži sastopamo derīgo izrakteņu ieguves atļauju izsniegšanas kārtība, kā arī publiskas personas zemes iznomāšanas kārtība zemes dzīļu izmantošanai". <https://likumi.lv/ta/id/236750>

zem dīķiem 309 ha. Cēsu novada ūdensobjekti ietilpst Gaujas upju baseina apgabalā un Daugavas upju baseina apgabalā (Tabula 2).

Cēsu novadā ir kopā 318 ūdensteces. Lielākās upes ir Gauja, Mazā Jugla, Ogre, Tirza, Brasla. Tradicionāli pieņemts, ka Gaujas upe sākas Skujenes pagastā pie Elkas kalna un tek ziemeļu virzienā cauri novadam. Tās lielākā pieteka ir Brasla, kas ietek Gaujā pie Līgatnes, kā arī Amata, kas ietek Gaujā pie Cēsīm. Kopumā novadā ir ļoti blīvs ūdensteču tīkls. Upju ūdeņus galvenokārt papildina nokrišņi un gruntsūdeņi, pavasaros un rudenī novērojams palu pieaugums. Gaujas un Amatas palienes ir applūstošas teritorijas pavasara palu laikā, tādēļ tām izstrādātas plūdu riska kartes un tas kalpo par pamatu aprobežojumu izstrādei apbūvei zemākajās vietās (balstoties uz Gaujas upju baseina plūdu riska pārvaldības plānu 2021.–2027. gadam).

Novadā ir 364 ūdenstilpnes (ieskaitot zem <1 ha), no tām lielākie ir Alaukstis, Inesis, Sārumezers, Nedzis, Raiskuma ezers, Zobols. Liela daļa ezeru koncentrējas novada ziemeļaustrumu un dienvidaustrumu daļā (Vecpiebalgas, Jaunpiebalgas un tuvējos pagastos), kur plešas Piebalgas pauguraine, kā arī novada ziemeļu daļā ap Cēsīm.

Virszemes ūdeņu kvalitāte tiek vērtēta atbilstoši ES Ūdens struktūrdirektīvas prasībām. Lielākajai daļai novada upju un ezeru ekoloģiskais stāvoklis šobrīd novērtēts kā labs vai vidējs, tomēr atsevišķos ūdensobjektos pastāv risks nerasniegt labu kvalitāti noteiktajā termiņā (2027. gadam). Piemēram, Raunas upes posmi novērtēti kā riska ūdensobjekti galvenokārt biogēnu piesārņojuma (notekūdeņu) un hidromorfoloģisku izmaiņu (upes gultnes pārveidojumu, bebru dambju u.tml.) dēļ. Arī atsevišķi Gaujas posmi (piemēram, Gauja_12 posms lejpus Cēsīm) iekļauti riska sarakstā "citu ietekmju" dēļ, kas varētu būt saistītas ar agrākajiem punktveida piesārņojuma gadījumiem vai hidroloģiskā režīma izmaiņām. Upju ūdeņu kvalitāti ietekmē arī notekūdeņu novadīšana - novadā lielākajās apdzīvotajās vietās (Cēsīs, Līgatnē, kā arī citos ciemos) darbojas notekūdeņu attīrīšanas iekārtas, kas kopumā nodrošina attīrīšanas prasību izpildi. Novada teritorijā galvenie difūzie piesārņojuma avoti ir lauksaimniecības zemju noteces (nitrāti, fosfāti) un neattīrīti notekūdeņi no sīkciemiem vai viensētām, kur nav centralizētas kanalizācijas.

Tabula 2. Ūdensobjekti Gaujas upju baseinu apgabalā un Daugavas upju baseina apgabalā

Ūdensobjekta kods	Ūdensobjekta nosaukums	Ūdensobjekta daļbaseina platība, km ²	Daļbaseina platība Cēsu novadā, km ²
E056	Alaukstis	19,28	19,28
G211	Amata_1	236,14	236,14
G210DA	Amata_2	63,48	63,48
E227	Augstrozes Lieliezis	27,51	0,28
G207	Brasla_2	240,37	191,97
G206DA	Brasla_3	40,67	19,32
G322	Briede_1	144,53	32,48
G272	Gauja_1	14,58	14,58
G276	Gauja_12	93,32	63,20
G277	Gauja_13	61,74	55,08
G278	Gauja_14	62,56	62,56
G209DA	Gauja_15	64,52	64,52
G205	Gauja_16	146,03	8,50
G254DA	Gauja_2	368,69	308,82
G273SP	Gauja_3	198,55	95,68
E057	Inesis	25,11	25,11
E211	Juveris	9,64	9,64
G343	Kumada	45,49	45,49
G203	Lenčupe	87,13	87,13
D420	Līčupe	170,54	80,42

Ūdensobjekta kods	Ūdensobjekta nosaukums	Ūdensobjekta daļbaseina platība, km ²	Daļbaseina platība Cēsu novadā, km ²
E228	Lielais Bauzis	2,37	1,29
G202	Līgatne	88,79	88,59
G223	Lisa	127,31	28,53
D412	Mazā Jugla_1	196,89	56,50
D409	Mergupe_1	113,22	83,40
G224	Miegupīte	84,03	18,39
G212	Nedienne	23,73	23,73
E058	Nedzis	4,85	4,85
D425	Ogre_1	149,21	16,07
D423	Ogre_2	174,76	135,52
G240	Palsa ar Jaunpalsu	237,30	1,72
G344	Pērļupe, Amatas pieteka	19,06	19,06
E200	Raiskuma ezers	20,52	20,52
G345	Rakšupe	37,09	37,09
G218	Rauna_1	174,50	62,05
G217	Rauna_2	66,00	60,56
G216DA	Rauna_3	13,72	13,72
G219	Raunis	78,43	78,43
E196	Riebiņu ezers	2,39	2,39
E197	Sārumezers	36,42	5,68
G341	Skaļupe	36,97	36,97
G204	Strīkupe	34,99	19,49
D407	Suda	169,02	16,13
D424	Sustala	49,26	28,30
E059	Tauns	19,01	19,01
G248	Tirza_1	375,03	63,53
G253	Tūlija	57,84	49,62
E201	Unguru (Rustēgs)	17,88	17,88
E202	Vaidavas ezers	57,95	0,12
G226	Vaive	75,60	75,60
D422	Valola	73,73	0,30
G340	Vildoga	25,12	24,13
D411	Zaube	77,08	68,73
E212	Zobols	4,93	4,93

Publisko upju statuss Cēsu novadā noteikts:

- Braslai, no Braslas ūdenskrātuves aizsprosta līdz ietekai Gaujā;
- Gaujai, no Tirzas upes ietekas līdz ietekai Rīgas jūras līcī (ieskaitot posmu pa robežu), Gaujas - Baltezera kanāls;

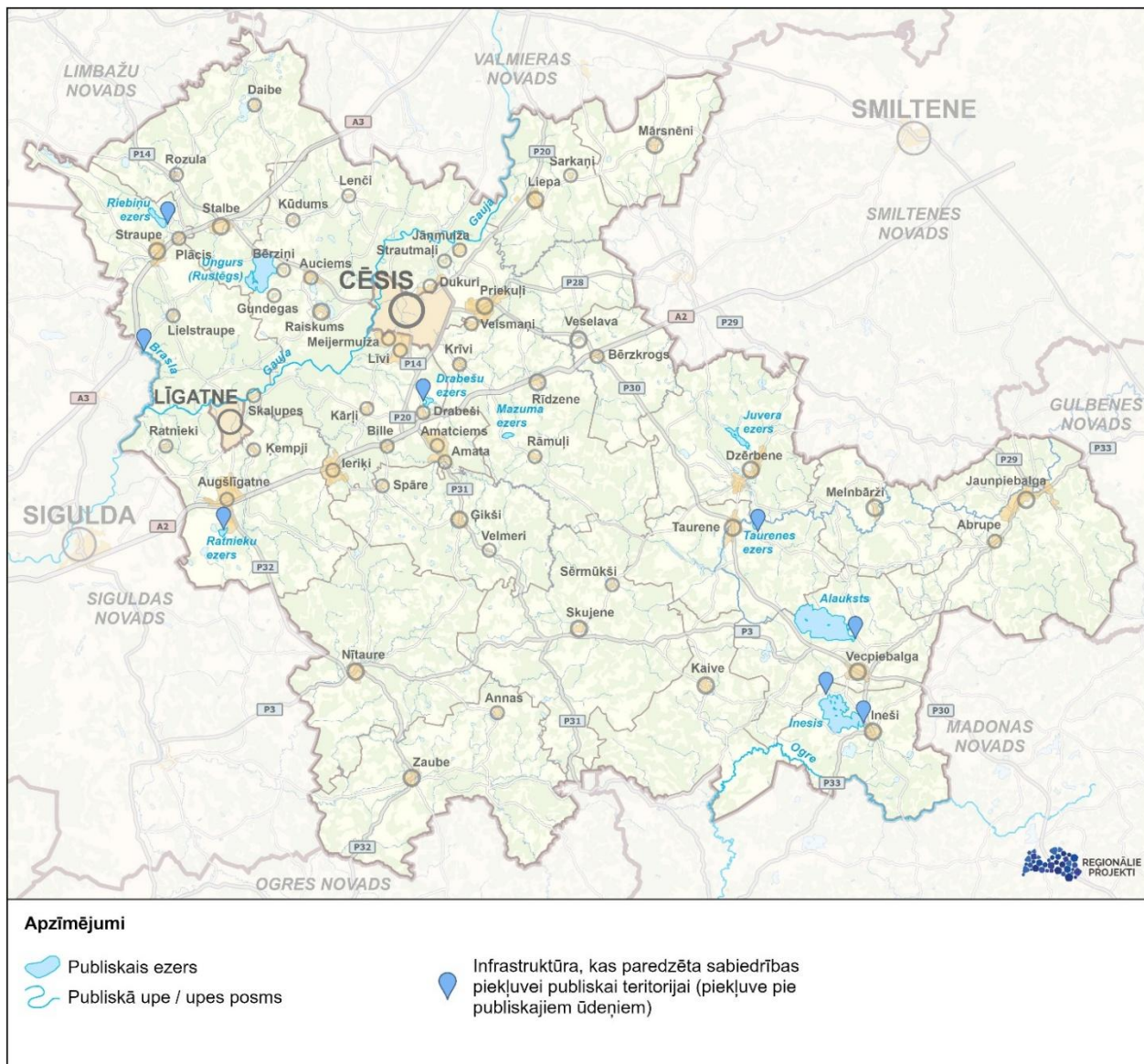
Publisko ezeru statuss noteikts:

- Alaukstam;
- Āraišu ezeram;
- Inesim;
- Juverim;
- Mazuma ezeram;
- Ratnieku ezeram;
- Riebiņu ezeram;
- Taurenas ezeram;
- Unguram.

Zvejas tiesības tikai valstij pieder:

- Āraiša ezers;
- Auciema ezers;
- Bānūžu ezers;
- Lielais Bauzis;
- Mazais Bauzis;
- Nedzis;
- Pūricu ezers;
- Raiskuma ezers;
- Ruckas ezers;
- Sārumezers;
- Tauns;
- Zobols.³

Detalizētu informāciju par virszemes ūdensobjektu ekoloģisko stāvokli skatīt 4.6.nodaļā Vides stāvoklis un 2.pielikumā.

ATTĒLS 3. Publiskie ūdeņi un piekļuves vietas

4.2.1. Pazemes ūdens resursi

Pēc Gaujas upju baseina apgabala apsaimniekošanas plāna 2022.–2027.gadam, / Daugavas upju baseina apgabala apsaimniekošanas plāna 2022.–2027.gadam.

³ Publisko upju, publisko ezeru un ezeru ar valstij piederošām zvejas tiesībām saraksts saskaņā ar Civillikumu.

Pazemes ūdeņi Cēsu novadā ir nozīmīgs dzeramā ūdens avots. Novada pašvaldībā 75–76% iedzīvotāju izmanto centralizētu ūdensapgādi, kas galvenokārt balstīta uz pazemes ūdeņu ieguvu urbuma akā (dziļurbuma akas). Cēsu novada Cēsu pilsētas, Līgatnes pilsētas, Agras ciema, Drabešu pagasta, Krīvu un Rīdzenes ciemu, Vaives pagasta, Augšlīgatnes, Skajupes un Ķempju ciemu, Līgatnes pagasta, Priekuļu, Veselavas, Mārsnēnu un Liepas pagastu administratīvajās teritorijās centralizētos ūdenssaimniecības pakalpojumus sniedz Cēsu pašvaldības kapitālsabiedrība SIA "Vinda"⁴. Centralizētā kanalizācija pieejama galvenokārt pilsētās un lielākajos ciemos. Lauku teritorijās daudzviet ūdens tiek iegūts no lokāliem urbumiem vai akām, un notekūdeņi tiek attīrīti individuālās kanalizācijas sistēmās (nosēdakas, bioloģiskās attīrīšanas iekārtas). Gruntsūdens slāņi novadā pārsvarā ir labi aizsargāti ar māla un dolomītu starpslāņiem, īpaši Vidzemes augstienes daļā, tādēļ dzeramais ūdens no dziļākiem horizontiem ir labas kvalitātes (atbilst ķīmiskajiem un mikrobioloģiskajiem rādītājiem). Vietām tomēr pazemes ūdenī novērots paaugstināts dzelzs un mangāna koncentrācijas līmenis (raksturīgi dziļūdens akām Vidzemē), kas prasa attīrīšanu pirms sadales. Novada pazemes ūdeņu resursi ir pietiekami, lai nodrošinātu iedzīvotājus ar ūdeni – LVĢMC hidroģeoloģiskie dati liecina, ka pazemes ūdens atjaunošanās pārsniedz ūdens ņemšanas apjomus, un ūdenslīmeņi ir relatīvi stabili. Nitrātu piesārņojums gruntsūdeņos kopumā ir zems; lauksaimniecībā intensīvāk izmantotās zemēs tas tiek kontrolēts, jo daļa Cēsu novada ietilpst īpaši jutīgo teritoriju sarakstā attiecībā uz lauksaimniecības izraisītu ūdeņu piesārņojumu ar nitrātiem. Līdz ar to saimniecībām jāievēro stingrāki mēslojuma lietošanas un uzglabāšanas noteikumi, lai pasargātu gan virszemes, gan pazemes ūdeņus no piesārņošanas.

Cēsu novada teritorijas lielāka daļa ietilpst Pļaviņu-Amulas ūdens nesējslāņu kompleksa PŪO D6 teritorijā, kas aptver kopumā ap 4 900 km². Galvenie ūdeņi saturošie ieži nesējslānī ir dolomīti. PŪO D6 pilnībā atsedzas zemes virspusē, kas nosaka salīdzinoši augstāku jutību pret virszemes piesārņojuma ietekmēm, īpaši teritorijās ar vāju vai vidēju dabisko aizsargātību. Atbilstoši Latvijas pazemes ūdeņu aizsargātības kartei, PŪO D6 kvartāra pazemes ūdeņu nesējslāņu aizsargātība: 40% teritorijas klasificējama kā relatīvi aizsargāta, 37% - kā vāji aizsargāta, 10% - kā aizsargāta, 10% - kā vidēji aizsargāta, bet 3% – kā neaizsargāta. Nitrātu jutīgā teritorija aizņem 13%. Dzeramā ūdens ieguvei izmanto Pļaviņu (D3pl) un Daugavas (D3dg) ūdens nesējslāņus. Ūdens ķīmiskais sastāvs kopumā raksturīgs Ca–Mg–HCO₃ tipa saldūdeņiem ar zemu mineralizāciju (līdz 1 g/l), kas atbilst dzeramā ūdens ieguves prasībām, lai gan atsevišķos lokālos iecirkņos objekta ziemeļu daļā konstatētas paaugstinātas sulfātjonu koncentrācijas. Kopējais PŪO D6 ķīmiskais stāvoklis novērtēts kā labs. Vienā monitoringa punktā - Dāvida dzirnavu avotā (Cēsu novadā) - konstatēts bentazona vidējās koncentrācijas pārsniegums, kas saistīts ar lokālu punktveida piesārņojumu intensīvas lauksaimnieciskās darbības tuvumā; tomēr šis avots neietekmē objekta kopējo ķīmiskā stāvokļa novērtējumu. No dzeramā ūdens apgādes viedokļa PŪO D6 ir uzskatāms par nozīmīgu un stratēģiski svarīgu resursu. Raksturīgi, ka PŪO D6 individuālo urbumu ūdens ieguve pārsniedz ieguvu no centralizētajām atradnēm, tomēr kopējā pazemes ūdeņu ieguves slodze objektā ir novērtēta kā nebūtiska, un PŪO D6 kvantitatīvais stāvoklis ir labs.⁵

4.3. Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, mikroliegumi

4.3.1. Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas

Gaujas Nacionālais parks ir pirmais un lielākais nacionālais parks Latvijā (dibināts 1973. gadā).⁶ Parka mērķis ir aizsargāt unikālās dabas vērtības Gaujas senlejā un tās apkārtnē, vienlaikus nodrošinot rekreācijas iespējas un dabas aizsardzības režīmu. GNP platība ir ~91 785 ha, un tā iedalīta piecās funkcionālajās zonās ar atšķirīgu aizsardzības režīmu. Stingrā režīma (rezervāta) zonās, kas aizņem nelielu, bet īpaši vērtīgu Parka daļu, jebkāda saimnieciskā darbība un apmeklētāju klātbūtne ir liegta. Pārējā teritorijā atļauta tikai videi draudzīga darbība, kas nemaina vēsturisko ainavu struktūru. GNP ietilpst arī vairāki dabas liegumi – piemēram, Rauņa upes liegums, Dāvida avotu liegums un Gaujas ielejas lieguma zona Cēsīs, kā arī ainavu aizsardzības zonas – Vaives aizsargājamā ainava un Cēsu pilsētas ainavu aizsardzības zona (šie apakšrežīmi noteikti GNP individuālajos aizsardzības noteikumos).

⁴ https://www.vinda.lv/vinda/par-uznemumu/?utm_source=chatgpt.com

⁵ Gaujas upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plāns un plūdu riska pārvaldības plāns 2022.-2027. gadam.

⁶ <https://www.daba.gov.lv/gaujas-nacionalais-parks>

Parkā sastopama izcili bagāta flora un fauna – konstatētas >800 vaskulāro augu sugas, 149 putnu sugas, 48 zīdītāju sugas, daudzas retas bezmugurkaulnieku sugas u.c. Gaujas un tās pieteku krastos atsedzas devona smilšakmens klintis un alas, kas ir ģeoloģiski dabas pieminekļi un piešķir teritorijai ainavisku un zinātnisku vērtību. Upju senlejas, vecupes, meži un purvi GNP teritorijā veido daudzveidīgus Eiropas Savienības nozīmes biotopus, tostarp upju straujtecēs, boreālos mežus, purvainus mežus, oligotrofus ezerus u.c., kuru aizsardzībai parks iekļauts Natura 2000 tīklā. Parka kultūrvēsturiskā mantojuma daļa ir >500 kultūras pieminekļu (pilskalni, pilis, muižas, dzirnavas, u.c.), kas saglabāti ainavā.

GNP ir starptautiski populārs dabas tūrisma objekts – jau kopš 19. gadsimta Siguldas apkārtnes takas piesaista daudz apmeklētāju. Parkā ierīkotas vairākas infrastruktūras vienības: laivu un autotūristu nometnes Gaujas, Amatas un Braslas krastos, >100 km pārgājienu takas, velo maršruti u.c. Dabas izglītības centri un skatu torņi (piemēram, Līgatnē) sekmē sabiedrības informētību un veselīgu atpūtu⁷. GNP aizsardzību un apsaimniekošanu veic Dabas aizsardzības pārvaldes Vidzemes reģionālā administrācija. un teritorijai 2023. gadā apstiprināts jauns dabas aizsardzības plāns 2023–2035. GNP statuss nostiprināts Gaujas nacionālā parka likumā un īpašos Ministru kabineta noteikumos (piem., MK 02.05.2012. noteikumi Nr.317), kas nosaka parka robežas, zonējumu un izmantošanas kārtību. Gaujas NP būtiski sekmē Cēsu novada tēlu un ekonomiku – tas veicina tūrismu, rada izglītības un atpūtas iespējas vietējiem iedzīvotājiem, vienlaikus nodrošinot dabas kapitāla saglabāšanu nākamajām paaudzēm.

AIZSARGĀJAMO AINAVU APVIDUS “VECPIEBALGA”

Aizsargājamo ainavu apvidus (AAA) “Vecpiebalga”⁷ izveidots 1987. gadā, lai saglabātu Vidzemei raksturīgo kultūrainavu – pauguraino Piebalgas apkārtnes ainavu ar ezeriem, mežiem un lauku mozaīku – un tās dabas vērtības. Šī teritorija (~8925 ha) iekļauj ainaviskas augstienes ar interesantu reljefa daudzveidību, kā arī vērtīgus dabas biotopus un sugu atradnes. AAA “Vecpiebalga” ir Natura 2000 teritorija; tā sastāvā ietilpst arī atsevišķs dabas liegums “Sproģi” (sk. zemāk).

Teritorijā konstatēti vairāki ES Biotopu direktīvas aizsargājамie biotopi – 3130 Ezeri ar oligotrofām līdz mezotrofām augu sabiedrībām, 6270* Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas, 7140 Pārejas purvi un slīkšņas, 9010* Veci vai dabiski boreāli meži, 91D0* Purvaini meži u.c. Šajos biotopos mājo liels skaits retu un aizsargājamu sugu. Piemēram, atrastas vairākas īpaši aizsargājamās augu sugas (gludsporu ezerenes *Isoetes lacustris*, spilvainais ancītis *Agrimonia pilosa*, jumstiņu gladiola *Gladiolus imbricatus*, u.c.), bezmugurkaulnieki (piem., spilgtā purvuspāre *Leucorrhinia pectoralis*, pūkainais īsspārnis *Emus hirtus*, kārklu zaigraibenis *Apatura iris*), zivis (akmeņgrauzis *Cobitis taenia*, spidiļķis *Rhodeus sericeus*), abinieki/rāpuļi (lielais tritons *Triturus cristatus*, sila ķirzaka *Lacerta agilis*), putni (mazais ērglis *Aquila pomarina*, grieze *Crex crex*, vakarlēpis *Caprimulgus europaeus*, melnā klija *Milvus migrans*) un zīdītāji (ūdrs *Lutra lutra*, diķa naktssīkspārnis *Myotis dasycneme*), kas kopumā atspoguļo teritorijas augsto bioloģisko daudzveidību.

“Vecpiebalgas” ainavu apvidus aizsargā tradicionālo Piebalgas ainavu, kas ietver ne tikai dabas, bet arī kultūrvēsturiskās vērtības (piem., gleznainas lauku sētas, vēsturiskus ceļus un ainaviski ezerus). Teritorijā atļauta videi draudzīga lauku saimnieciskā darbība, kas saglabā ainavu struktūru un bioloģisko daudzveidību. AAA “Vecpiebalga” pārvalda Dabas aizsardzības pārvaldes Vidzemes reģionālā administrācija. Izstrādāts dabas aizsardzības plāns 2016–2028 gadam, kurā noteikti ainavu aizsardzības un tūrisma attīstības pasākumi. Šī teritorija Cēsu novadā veicina tūrismu un izglītību – tā ir iecienīta kā skaista vieta dabas baudīšanai un kultūrvēsturisku vietu apmeklēšanai, vienlaikus nodrošinot vietējo iedzīvotāju lepnumu par ainavu un dabas mantojumu.

4.3.2. Dabas liegumi

DABAS LIEGUMS “AMATAS STAIGNĀJU MEŽI”

Šis dabas liegums (izveidots 2023. gadā, platība ~127,6 ha) atrodas Amatas upes augšteces apkārtnē (Skujenes pagastā)⁸. Teritorijā saglabāti mitri mežu biotopi, īpaši ES nozīmes aizsargājамie biotopi 9080* Staigņāju meži un 91D0* Purvaini meži, kā arī 9010* Veci vai dabiski boreāli. Ekoloģiskā vērtība: Šie maz

⁷ <https://www.daba.gov.lv/lv/vecpiebalga>

⁸ <https://www.daba.gov.lv/lv/amatas-staignaju-mezi>

pārveidotie meži ar daudzām kritālām un veciem kokiem nodrošina dzīvotnes retām meža sugām. Liegumā ir piemērotas dzīves vietas dobumos ligzdojošiem putniem (piem., dažādām pūču un dzeņu sugām). Konstatētas arī īpaši aizsargājamas sēņu un augu sugas, piemēram, reta ķērpju suga - vīnkrašas artonija *Arthonia vinosa* - un orhideju dzimtas augs zaļziedu naktsvijole *Platanthera chlorantha*.

Liegumam nav atsevišķu individuālu apsaimniekošanas noteikumu, uz to attiecas vispārējie noteikumi Ministru kabineta noteikumi Nr. 674 "Noteikumi par dabas liegumiem" un Ministru kabineta noteikumi Nr. 264 "Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi". Teritoriju pārvalda DAP Vidzemes reģionālā administrācija.

DABAS LIEGUMS "ASARU EZERS"

Dabas liegums "Asaru ezers" (dibināts 2023. gadā, platība 37,67 ha) aptver nelielu oligotrofu ezeru un tam piegulošos purvus un mežus Nītaures un Līgatnes pagastos. Dabas vērtības: Ezerā sastopams ES Biotopu direktīvas biotops – 3130 ezeri ar oligotrofām līdz mezotrofām augu sabiedrībām. Apkārt ezeram atrodas ES nozīmes biotopi 7110* Neskarti augstie purvi, kā arī 9010* Veci vai dabiski boreāli meži un 91D0* Purvaini meži, kas kopā veido mozaīku ar augstu biotopu daudzveidību. Teritorija ir nozīmīga kā ūdensputnu ligzdošanas un barošanās vieta. Pašā Asaru ezerā aug reti un aizsargājami augi – te konstatēta dortmaņa lobēlija *Lobelia dortmanna* un zālainā ežgalvīte *Sparganium gramineum*, kas raksturīgas tīriem ezeriem. Apkārtējie meži un purvi nodrošina arī biotopus dzeņveidīgiem putniem un citiem meža dzīvniekiem. Liegums tiek apsaimniekots saskaņā ar vispārējiem aizsardzības noteikumiem un tam vēl nav izdoti individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi.

DABAS LIEGUMS "AUGŠTUPĪTES MEŽI"

"Augštupītes meži" ir 2023. gadā izveidots liegums (90,5 ha) Taurenas pagastā. Tas aizsargā dabiska mežu kompleksa daļu, kurā ietilpst ES nozīmes biotops 3260 Upju straujtecēs un dabiski upju posmi un tam pieguloši 9010* Veci vai dabiski boreāli meži, 9080* Stagnāju meži un 91D0* Purvaini meži. Šāda upes un mežu mozaīka nodrošina daudzveidīgas dzīvotnes meža faunai un florai. Īpaši aizsargājamas sugas: Lieguma vecajos egļu mežos atrasta reta sūna – hellera ķīllape *Anastrophyllum hellerianum*, kas aug uz atmirušas skuju koku koksnes un kuras aizsardzībai nepieciešams saglabāt dabiskus meža procesus. Mežos sastopamas arī retas vaboļu un sēņu sugas, kas saistītas ar veciem kokiem. Teritorija ir svarīga dobumberētājiem putniem (pūcēm, dzeņiem) – bagātīgā mirusī koksne un vecie koki nodrošina tiem barošanos un ligzdošanu. Liegumam vēl nav izstrādāti individuālie izmantošanas un aizsardzības noteikumi.

DABAS LIEGUMS "DRAUGOLIS"

"Draugolis" (izveidots 2004. gadā, platība ~11 ha)⁹ ir dabas liegums Vecpiebalgas pagastā, kas ietver Draugoļa ezeru un tā apkārtni. Liegums izveidots, lai aizsargātu vienu no retajām vietām Latvijā, kur aug īpaši retā sūna suga lapzemes āķīte *Hamatocaulis lapponicus*, kas sastopama ezera purvainajos krastos. Biotopi: Draugoļa ezers ir ES nozīmes biotops 3140 Eitrofi ezeri ar ieģrimušo ūdensaugu un peldaugu augāju; to ieskauj biotops 7140 Eitrofi ezeri ar ieģrimušo ūdensaugu un peldaugu augāju, kā arī jauns, damakšņa tipa egļu un priežu mežs. Konstatētas vairākas retas un aizsargājamas augu un kukaiņu sugas, kas saistītas ar purviem un mitrājiem, kā piemēram sūna spīdīgā āķīte *Hamatocaulis vernicosus* un orhideju dzimtas purva sūnene Hammarbya paludosa. Liegums ietilpst Natura 2000 tīklā un administratīvi ir daļa no AAA "Vecpiebalga". Aizsardzība: piemēroti MK vispārējie noteikumi dabas liegumiem; individuālu izmantošanas noteikumu nav. Teritorijas nelielais izmērs un purvainība ierobežo tiešu antropogēno izmantošanu, tādēļ tā galvenā nozīme ir zinātniska, kā arī dabas daudzveidības saglabāšanai.

DABAS LIEGUMS "LIELAIS UN PEMMES PURVS"

Šis dabas liegums (dibināts 1999. gadā, kopplatība 3475 ha)¹⁰ aizsargā vienu no lielākajiem augstajiem purviem reģionā – Lielā un Pemmes purva masīvu Cēsu, Siguldas un Limbažu novadu saskares teritorijā. Teritorija saglabā tipisku rietumu tipa augsto purvu ar plašu klaju kūdras lauku, akačiem, distrofiem

⁹ <https://www.daba.gov.lv/lv/draugolis>

¹⁰ <https://www.daba.gov.lv/lv/lielais-un-pemmes-purvs>

ezeriņiem. ES nozīmes biotops 7110* Aktīvi augstie purvi. Purva salās un malās aug biotops 91D0* Purvaini meži kā arī 9010* Veci vai dabiski boreāli meži. Šī vide ir nozīmīga retu putnu sugu dzīves telpa – atklātajā purvā un mežainajās salās ligzdo vairākas plēsīgo putnu sugas (piem., pūces, jūras ērglis, u.c.), jo klajumi nodrošina barošanās vietas, bet mežainās saliņas – drošus ligzdošanas apstākļus. Purvā un tā apkārtnē konstatētas dzervju, rietumu ķīru (ķīvišu) un citu purva bridējputnu un ūdensputnu ligzdošanas vietas. Teritorija ir Natura 2000 tīklā un to apsaimnieko DAP Vidzemes reģ. administrācija. Cilvēku ietekme šeit ir minimāla; Lielais un Pemmes purvs ir arī nozīmīgs kā oglekļa akumulācijas un hidroloģiskā režīma stabilizēšanas vieta reģionā.

DABAS LIEGUMS "MELTURU SILS"

"Melturu sils" (dibināts 2004. gadā, platība 288,16 ha)¹¹ atrodas Drabešu pagastā. Liegums veidots, lai nodrošinātu retu bezmugurkaulnieku sugu (galvenokārt meža kukaiņu) aizsardzību to dabiskajā vidē. Šeit sastopami divi nozīmīgi ES biotopi – 3260 Upju straujteses un dabiski upju posmi un 9010* Veci vai dabiski boreālie meži. Upes straujteses un blakus esošie senie skujkoku meži nodrošina dzīvotni īpašām kukaiņu sugām (piem., parastā strautuspāre *Cordulegaster boltonii*, spožajā skudra *Lasius fuliginosus*) un daudzveidīgām sūnām un sēnēm. Melturu silā konstatētas vairākas. Teritorijas biotopu daudzveidība ir nozīmīga arī putniem – mežos ligzdo trīkstpirkstu dzenis *Picoides tridactylus*, mežirbe *Bonasa bonasia*, u.c.. "Melturu sils" iekļauts Natura 2000 tīklā, tam izstrādāts dabas aizsardzības plāns 2005–2015 (pagarināts līdz 2019. gadam). Plāna īstenošana palīdz līdzsvarot bioloģiskās vērtības saglabāšanu ar meža apsaimniekošanu ārpus lieguma. Lieguma apsaimniekošana notiek saskaņā ar vispārējiem noteikumiem; individuālie MK noteikumi nav izdoti.

DABAS LIEGUMS "PALŠU PURVS"

"Palšu purvs" (dibināts 1999. gadā, kopplatība 620,7 ha)¹² ir lielākais purvu komplekss Vidzemes augstienes ģeobotāniskajā rajonā. Vidzemes augstienē. Tas ir rietumu tipa augstais purvs ar plašu ciņu un lāmu klājienu, kūdras ciņos aug ciņu mazmeldrs *Cladium mariscus*. Teritorijā ietilpst vairāki distrofie purva ezeriņi un purvaines, savukārt purva malās sastopams ES biotops 91D0* Purvaini meži, kas veido pārejas zonas starp atklāto purvu un apkārtējo mežaino ainavu.

Palšu purvs ir bioloģiski ļoti nozīmīga teritorija, īpaši ES putnu direktīvas sugu aizsardzībai. Teritorijā ligzdo, barojas vai migrāciju laikā uzturas vairākas Eiropas Savienības nozīmes putnu sugas, tostarp baltpieres zoss, rubenis, mežirbe, pelēkā dzērve, ķīvīte, zeltainais tārtiņš, upes tārtiņš un lietuvainis. Purva biotopi nodrošina šīm sugām piemērotas ligzdošanas, barošanās un atpūtas vietas.

Papildus putniem Palšu purvā sastopamas arī retas purvu augu sugas, tostarp orhidejas un sfagni purva salās, kā arī aizsargājami purva kukaiņi. Teritorija ir Natura 2000 nozīmes dabas teritorija, kurai iepriekš bijis izstrādāts dabas aizsardzības plāns. Apsaimniekošanā galvenais uzsvars likts uz purva hidroloģiskā režīma saglabāšanu, lai novērstu purva izžūšanu, kā arī uz traucējumu minimizēšanu putnu ligzdošanas un barošanās periodos.

DABAS LIEGUMS "SPINDUĻU MEŽI"

"Spinduļu meži" (izveidots 2004. gadā, platība ~132 ha) atrodas Zaubes pagastā, Mežoles pauguraines masīvā. Liegums izveidots, lai aizsargātu nepārveidotus mežu un purvu biotopus un tajos mītošās retās sugas. "Spinduļu mežos" konstatētas vairākas retas un aizsargājamās augu sugas, kas raksturīgas veciem mežiem un purviem. Tāpat šī teritorija nodrošina dzīves vidi retām putnu sugām, kā piemēram trīkstpirkstu dzenis *Picoides tridactylus*, baltmugurdzenis *Picoides leucotos* un plēsējputns mazais ērglis *Aquila pomarina*. Liegums ir Natura 2000 tīklā. To pārvalda DAP Vidzemes reģ. administrācija; liegumam nav izstrādāti individuālie noteikumi, ievēro vispārējos dabas liegumu aizsardzības noteikumus. Kopumā "Spinduļu meži" papildina Cēsu novada aizsargājamo teritoriju tīklu ar nelielu, bet bioloģiski ļoti vērtīgu mežu-purvu ekosistēmu.

¹¹ <https://www.daba.gov.lv/lv/melturu-sils>

¹² <https://www.daba.gov.lv/lv/palsu-purvs>

DABAS LIEGUMS "SPROĢI"

"Sproģi" (dibināts 1977. gadā, platība 38ha) ¹³ir sens dabas liegums Inešu pagastā, kas ietilpst AAA "Vecpiebalga" sastāvā. Tas aptver septiņas Ineša ezera salas ar dabiskām lapkoku audzēm un Sproģu pussalu ezera austrumu daļā, kur atrodas neliels biotops 110* Aktīvi augstie purvi. Liegums tika izveidots, lai saglabātu šo mozaīko ainavu un tajā mītošās retās sugas un biotopus. Salu mežos atrodami ļoti reti ES nozīmes mežu biotopi kā 9160 Ozolu meži (ozolu, liepu un skābaržu meži), 9080* Staignāju meži, 9020* Veci jaukti platlapju meži. Šajos mežos aug aug veci ozoli, liepas un bērzi, pussalā ligzdo putni, kā mežirbe *Bonasa bonasia*, mazais mušķērājs *Ficedula parva*, zivjērglis *Pandion haliaetus*, u.c.. Uz dabas liegumu "Sproģi" attiecas AAA "Vecpiebalga" un vispārīgie dabas liegumu noteikumi. Saimnieciskā darbība tur praktiski nenotiek – salas un purvs netiek izmantoti saimnieciski, kas ļauj saglabāt dabu neskartu. "Sproģi" ir neliela, bet nozīmīga Cēsu novada dabas mantojuma daļa.

DABAS LIEGUMS "CIMBUĻU PĻAVAS"

Dabas liegums "Cimbuļu pļavas" (dibināts 2025. gadā, platība 72 ha) ir īpaši aizsargājama dabas teritorija, kuru noteika, lai aizsargātu raksturīgās zālāju un pļavu ekosistēmas un ar tām saistītās dabas vērtības. Teritorijā sastopams Eiropas Savienības nozīmes biotops 6270* Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas. Teritorija atrodas Taurines pagastā. Ir plānots teritoriju iekļaut *Natura 2000* tīklā.

4.3.3. Mikroliegumi un citas aizsargājamās vērtības

Papildus ĪADT, Cēsu novadā noteikti 122 mikroliegumi – tie ir neliela mēroga aizsargājamās teritorijas konkrētu īpaši retu sugu dzīvotņu vai biotopu aizsardzībai. Mikroliegumi parasti aptver, piemēram, retu putnu ligzdošanas vietas, dižkokus ar aizsargājamiem kukaiņiem, sugas atradnes u.tml. teritorijas, un nodrošina, ka saimnieciskā darbība šajās nelielajās platībās tiek individuāli ierobežota un netraucē dabas vērtību aizsardzībai. Tāpat novadā ir 49 dabas pieminekļi (dižkoku alejas, dendroloģiskie stādījumi, avoti, iežu atsegumi u.c.), kas ir atsevišķi aizsargājami dabas objekti. Šis daudzslāņainais aizsargājamo teritoriju tīkls – no nacionālā parka un ainavu apvidus līdz pat mikroliegumiem – veido integrētu dabas aizsardzības sistēmu Cēsu novadā, saglabājot gan unikālas ekosistēmas un sugas, gan kultūrvēsturisko ainavu un dabas pieminekļus nākamām paaudzēm. Tāpat Cēsu novadā ir ļoti liels potenciālo un valsts aizsargāto dižkoku skaits – kopumā reģistrēti ap 1188 koki.

4.3.4. Bioloģiskā daudzveidība

Bioloģiskā daudzveidība ir visdažādāko dzīvības formu kopums, kā arī resurss, kas ir nepieciešams ikvienam, tā skaitā kopienai, valstij un nākošajām paaudzēm. Bioloģiskā daudzveidība nodrošina saikni starp visiem zemes organismiem, kas tos vieno savstarpēji atkarīgā sistēmā, kurā katrai sugai ir sava loma. Bioloģiskā daudzveidība nodrošina dzīves vide stabilitāti, ilgtspējību un spēju atkopties.

Lielāko daļu no Cēsu novada teritorijas sastāda meži, kopā sastādot 56% jeb 151 263 ha. Valsts meži 2024. gadā sastāda 30,1% no novada teritorijas mežiem. Otru lielāko daļu teritorijas aizņem lauksaimniecībā izmantojamā zeme, tas ir 29% jeb 77662 ha, tajā skaitā 62% aizņem aramzemes, 18% pļavas, 19% ganības un 1% augļu dārzi¹⁴. Latvijas dabiskie zālāji - pļavas un ganības - veidojušies gadsimtu gaitā, un to uzturēšanu nodrošināja tradicionālā saimniekošana – ganīšana, siena vākšana un pārvadāšana. Tas ļāva izveidoties unikālām un daudzveidīgām ekosistēmām, kas dod mājvietu daudzām augu, dzīvnieku, abinieku sugām, kā arī neskaitāmiem augsnes mikroorganismiem.

Bioloģiskās daudzveidības uzlabošanai būtiska ir dabisko pļavu saglabāšana un apsaimniekošana, jo tai kā ekosistēmai ir liela nozīme iedzīvotāju labbūtības nodrošināšanā un dabisko procesu regulācijā. Tā nevar pastāvēt bez cilvēka līdzdalības, jo sugu sastāvs veidojas ilgstoši, mijiedarbojoties dabai, cilvēkam un mājlopiem. Tā ir zālāju ekosistēma, kas bioloģiskās daudzveidības izpratnē ir piesātināta ar augu, kukaiņu sugām un ir mājvieta dažādiem putniem un citiem dzīvniekiem. Augu daudzveidība dabiskajās pļavās ir

¹³ <https://www.daba.gov.lv/lv/sprogi>

¹⁴ Atvērtu datu portāls, <https://data.gov.lv/dati/lv/dataset/zemes-sadalijums-zemes-lietosanas-veidos>, 01.01.2025.

līdzvērtīga tai, kāda sastopama tropiskajos mežos – vienā kvadrātmetrā var atrast pat vairāk nekā 50 augu sugas.

Mūsdienās dabisko zālāju eksistence ir apdraudēta, jo saimniekošanas prakse laukos ir mainījusies. Progresējot tehnoloģiju attīstībai un palielinoties pieprasījumam pēc pārtikas, liela daļa dabisko pļavu platības tika pārvērstas aramzemē, lai palielinātu iegūstamās ražas apjomu. Situāciju pasliktināja arī urbanizācijas pieaugošais līmenis, kad lauku teritorijas tika pamestas un pļavu platības aizauga. Taču dabisko pļavu saglabāšanu var veicināt, saimniekojot un ražojot produktus, kas nāk no pļavām. Tāpēc ir svarīgi motivēt īpašniekus apsaimniekot dabiskās pļavas, tādējādi saglabāt bioloģisko daudzveidību, ierobežojot invazīvu sugu izplatību.

Mežu teritorijas ir nozīmīga novada ainavas, bioloģiskās daudzveidības un ekoloģiskās vides sastāvdaļa. Plašas mežu teritorijas nodrošina rekreācijas iespējas novada iedzīvotājiem un viesiem. Mežu teritoriju īpatsvara ziņā visbagātākais ir Nītaures pagasts, tad Skujienes pagasts, tam seko Kaives, Dzērbenes un Amatas pagasti.¹⁵

Bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai ir svarīga videi draudzīgu meža apsaimniekošana. Cēsu novadā meži aizņem 56%, kur 30,1% no tiem ir valsts meži. Novadā ir dažādi meža tipi: 74% sausieņi, 12% purvaini, 7% āreņi, 7% kūdreņi, 5% slapjaini un 2% āreņi. Kopumā dominē damaksnis un vēris.

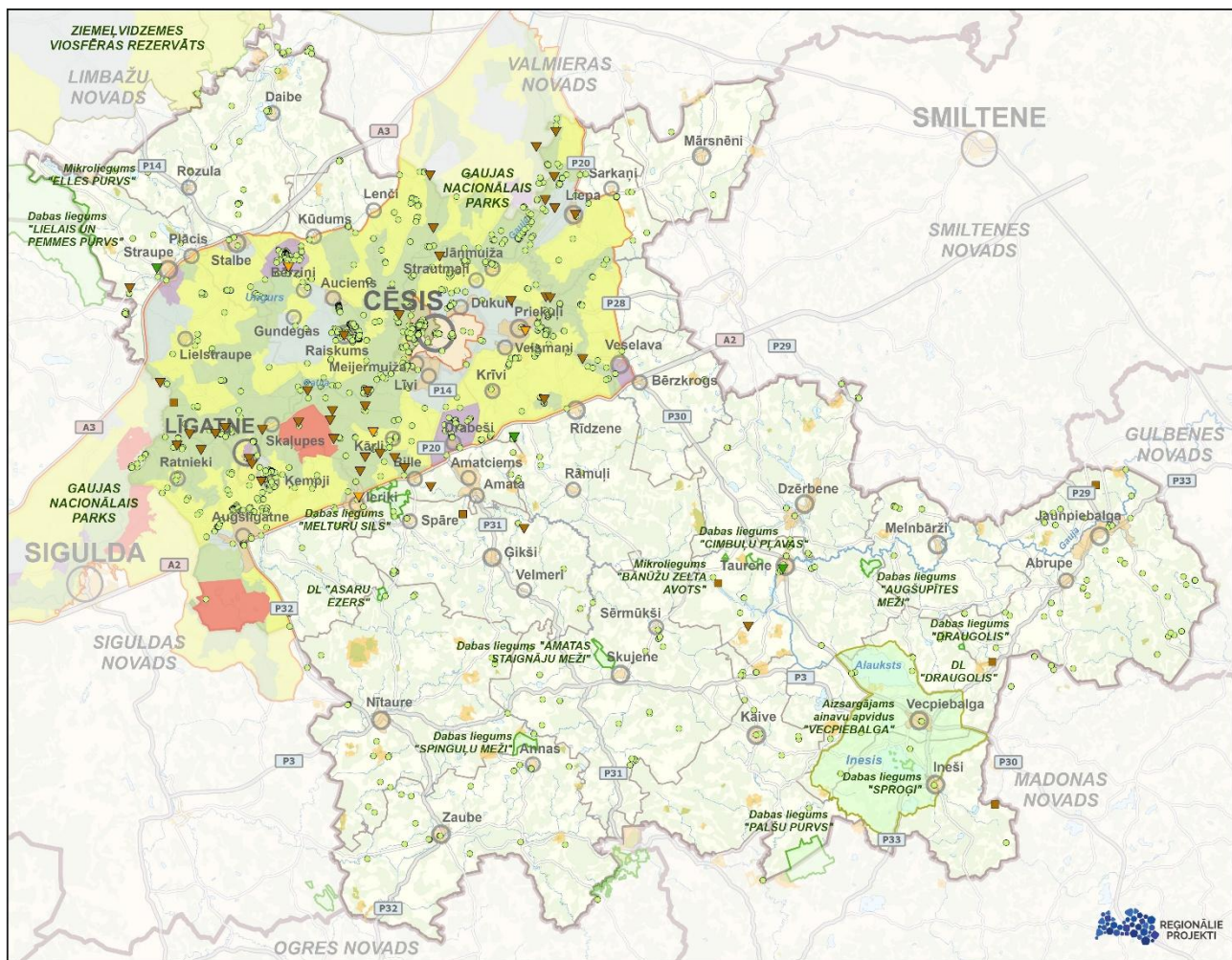
Latvijas meža politikas kontekstā „ilgtspējīga” apsaimniekošana nozīmē meža un meža zemju pārvaldīšanu un izmantošanu tādā veidā un pakāpē, lai saglabātos to bioloģiskā daudzveidība, produktivitāte, atjaunošanās spēja, vitalitāte un potenciālā spēja veikt nozīmīgas ekoloģiskās, ekonomiskās un sociālās funkcijas vietējā, nacionālā un globālā līmenī tagad un nākotnē, kā arī, lai neizraisītu draudus citām ekosistēmām.

Lai pievērstu sabiedrības uzmanību parku, aleju, skvēru, meža parku, koka rindu stādījumu stāvoklim un palīdzētu risināt to labiekārtošanu, kā arī vērstu uzmanību ar meža apsaimniekošanu saistītajiem jautājumiem, ik gadu Latvijā tiek organizētas “Meža dienas”. Cēsu novada pašvaldība “Meža dienās” ietvaros organizē tikšanās vienā no Cēsu zaļākajiem parkiem – Jāņparkā, lai apmainoties ar pieredzēm, novērtētu dabas daudzveidību un tās nozīmi klimatneitralitātes mērķu sasniegšanā.

Bioloģisko daudzveidību Latvijā nopietni apdraud pārmērīga mežu izmantošana, lauksaimniecības intensifikācija, ainavas fragmentācija, dabas aizsardzības prasību ignorēšana, īpaši aizsargājamo dabas teritoriju nepietiekama apsaimniekošana, malu zvejniecība, upju aizsprostošana, invazīvas sugas¹⁶, utt.

¹⁵ Oficiālās statistikas portāls. Mežu īpatsvars reģionos, pilsētās, novados un pagastos (procentos no sauszemes platības) - Teritoriālā vienība un Laika periods. Dati par 2024. gadu

¹⁶ Tas ir tāda svešzemju suga, kas, nonākusi svešā (jaunā) biotopā, tur kļuvusi dominanta vai agresīva un izspiež vietējās sugas. Iekļautas ES regulā un kuras zinātnieki ir atzinuši par Latvijā invazīvām vai potenciāli invazīvām – ātraudzīgas, strauji vairojas un izplatās.

Apzīmējumi

Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas

- Nacionālā parks
- Ainavu aizsardzības apvidus
- Dabas liegums
- Biosfēras rezervāts

Dabas teritoriju zonējums

- Dabas rezervāta (stingrā režīma) zona
- Kultūrvēsturiskā zona
- Ainavu aizsardzības zona
- Sezonas lieguma zona
- Dabas lieguma zona
- Neitrālā zona

- Mikroliegums
- Mikrolieguma buferzona
- Pašvaldības izveidota dabas parks

- Aizsargājama aleja
- Aizsargājams dendroloģisks stādījums
- Aizsargājams ģeoloģisks un ģeomorfoloģisks dabas piemineklis
- Aizsargājams koks (dižkoks)
- Aizsargājams akmens (dižakmens)

ATTĒLS 4. Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas

4.4. Ainavu izvērtējums

Teritorijas plānojuma izstrādes ietvaros Cēsu novadam ir sagatavots tematiskais ainavu plāns "Ainavu telpas un struktūra", ko izstrādāja SIA "Grupa93", balstoties uz ainavu izpēti, lauka apsekojumiem un pieejamo telpisko datu analīzi. Ainavu plāns izstrādāts atbilstoši Eiropas Ainavu konvencijas, Teritorijas attīstības plānošanas likuma un Ministru kabineta noteikumu Nr. 240 prasībām un kalpo kā stratēģisks pamats ainaviski vērtīgo teritoriju identificēšanai, telpiskai interpretācijai un to aizsardzības, pārvaldības un attīstības nosacījumu integrēšanai teritorijas plānojumā.

Teritorijas plānojumā ainaviski vērtīgās teritorijas tiek noteiktas grafiskajā daļā kā teritorijas ar īpašiem noteikumiem (TIN5), savukārt prasības to izmantošanai un apbūvei tiek precizētas Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos. Ainavu plāns, kā tematiskais plānošanas dokuments, sniedz metodoloģiski pamatotu un telpiski diferencētu redzējumu par ainavas struktūru, vērtībām, jutīgumu pret izmaiņām un ilgtspējīgas apsaimniekošanas principiem.

Cēsu novada ainavu telpa ir uzskatāma par vienu no vērtībām bagātākajām un daudzslāņainākajām Latvijas mērogā, jo tajā vienkopus koncentrējas Vidzemes augstienes reljefa daudzveidība, mežu masīvi un mozaīkainavas, Gaujas senielejas un tās pieteku ieleju struktūras, ezeru ainavas, kā arī kultūrvēsturiskā apdzīvojuma raksts ar vēsturiskām viensētām, ciemu struktūrām un vēsturisku ceļu tīklu. Šī vērtību piesātinātība ainavā nodrošina gan augstu ekoloģisko funkcionalitāti (bioloģiskās daudzveidības noturība, ekoloģiskā savienojamība), gan izteiktu estētisko kvalitāti, gan arī identitāti veidojošu kultūrvides dimensiju, kas tieši saistīta ar vietas atpazīstamību, iedzīvotāju piederības sajūtu un tūrisma potenciālu.

No esošās vides stāvokļa raksturojuma viedokļa būtiski uzsvērt, ka Cēsu novada ainavu kvalitāti nosaka trīs savstarpēji cieši saistītas vērtību grupas:

1. ekoloģiskās vērtības (ainavas kā dzīvotņu kopums, bioloģiskās daudzveidības telpa),
2. kultūrvēsturiskās vērtības (vēsturiskā apdzīvojuma un zemes izmantošanas pēctecība),
3. vizuāli estētiskās vērtības (reljefs, skatu telpas, struktūras un raksturīgās ainavas dominantas).

Vienlaikus Cēsu novadā pastāv arī ainavu kvalitātes riski, kas saistīti ar teritorijas fragmentāciju, apbūves izplešanos ārpus apdzīvoto vietu kompaktās struktūras, inženiertehniskās infrastruktūras ietekmi, resursu ieguves teritoriju telpisko dominanti atsevišķās vietās, kā arī ar vienlaidu mežaudžu struktūras vienkāršošanos vai mozaīkainavu zudumu, ja netiek uzturēta tradicionālā zemes izmantošanas struktūra.

Nemot vērā ainavu izpētes rezultātus, teritorijas plānojuma grafiskajā daļā ir noteiktas un attēlotas ainaviski vērtīgās teritorijas (TIN5), kurām TIAN tiek paredzēti papildu izmantošanas un attīstības nosacījumi. TIN5 noteikšana Cēsu novadā ir uzskatāma par mērķtiecīgu plānošanas instrumentu, kas vienlaikus:

- stiprina dabas un kultūras mantojuma saglabāšanu;
- nodrošina ainavas kvalitātes mērķu integrēšanu teritorijas izmantošanas regulējumā;
- mazina potenciālos konfliktus starp intensīvu saimniecisko attīstību un sabiedrības intereses saglabāt ainavas publisko vērtību;
- veido priekšnoteikumus ilgtspējīgai tūrisma, rekreācijas un vietējās ekonomikas attīstībai.

Cēsu novada ainavu telpas un struktūras izvērtējums apliecina, ka ainavas ir ne tikai “vizuāla kategorija”, bet stratēģisks vides resurss, kura kvalitāte nosaka iedzīvotāju dzīves vidi, teritorijas ekoloģisko noturību un arī ilgtermiņa attīstības konkurētspēju.

Īpaši nozīmīgas ir Gaujas senielejas un tās pieteku veidotās ainavas, kas raksturojas ar izteiktu reljefa dinamiku, dziļām ielejām, nogāzēm, atsegumiem, skatu punktiem un augstu vizuāli estētisko kvalitāti. Vienlaikus Vidzemes augstienes pauguraines, tostarp Piebalgas apkārtnē, veido kultūrainavas ar raksturīgu viensētu struktūru, ezeru virkni, pļavām un mežiem, kas saglabājušas vēsturisko telpisko organizāciju un tradicionālo zemes izmantošanu.

Upju, ezeru un purvu ainavas – Gauja, Amata, Brasla, Rauna, Vaive, Alauks, Inesis, Ungurs, kā arī Sedas purva un citu mitrāju kompleksi – ir nozīmīgi ne tikai kā bioloģiskās daudzveidības kodolteritorijas, bet arī kā ainavas identitāti veidojoši elementi nacionālā mērogā. Šīs teritorijas nodrošina ekoloģisko savienojamību, rekreācijas iespējas un izteiktu sezonālu ainavas mainību.

Meža ainavas Cēsu novadā veido lielas, telpiski saistītas teritorijas, kurās sastopami gan saimnieciski izmantoti meži, gan augstvērtīgi meža biotopi un īpaši aizsargājamas dabas teritorijas. Meži ir būtiski gan klimata regulācijas, gan ainavas vizuālās struktūras stabilitātes aspektā, īpaši paugurainēs un upju ieleju nogāzēs.

Balstoties uz ainavu izpēti, Cēsu novadā identificētas vairākas ainaviski vērtīgas teritorijas (TIN5), kas izceļas ar augstu vizuālo, ekoloģisko un kultūrvēsturisko kvalitāti un kurām ir būtiska nozīme novada identitātes, pievilcības un ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanā. Šīs teritorijas aptver gan plašas dabas un kultūrainavu telpas, gan ainaviski nozīmīgus lokālus areālus, kuros saglabājušas raksturīgas ainavas struktūras, skatu perspektīvas un tradicionāls zemes lietojums.

TIN5 teritoriju noteikšana vērsta uz to, lai ilgtermiņā saglabātu Cēsu novada ainavu daudzveidību, novērstu ainavas fragmentāciju, mazinātu vizuālo degradāciju un nodrošinātu līdzsvaru starp dabas aizsardzību,

saimniecisko darbību un apbūves attīstību. Katrai ainaviski vērtīgajai teritorijai ainavu plānā noteikti ainavas kvalitātes mērķi un izstrādātas rekomendācijas apsaimniekošanai, kas kalpo kā pamats teritorijas plānojuma regulējumam.

Cēsu novada ainava ir izteikti kultūrainaviska – to veido blīvs kultūras mantojuma objektu tīkls, kas telpiski integrēts dabas struktūrās. Valsts aizsargājamie kultūras pieminekļi, tostarp pilskalni, viduslaiku piļu vietas, muižu ansambļi, baznīcas, vēsturiskie ceļi un apdzīvoto vietu centri, ir nozīmīgi ainavas dominējošie elementi un telpiskās orientācijas punkti.

Kultūras mantojuma objektu aizsardzības zonas un to vizuālā ietekme uz apkārtējo ainavu ir būtisks faktors teritorijas plānošanā, īpaši attiecībā uz jaunas apbūves izvietojumu, infrastruktūras attīstību un ainavas siluetu saglabāšanu. Vienlaikus jāuzsver, ka kultūrvēsturiskās ainavas saglabāšana nav tikai fizisko objektu aizsardzība, bet arī tradicionālo telpisko struktūru, zemes lietojuma veidu un nemateriālā mantojuma nepārtrauktība.

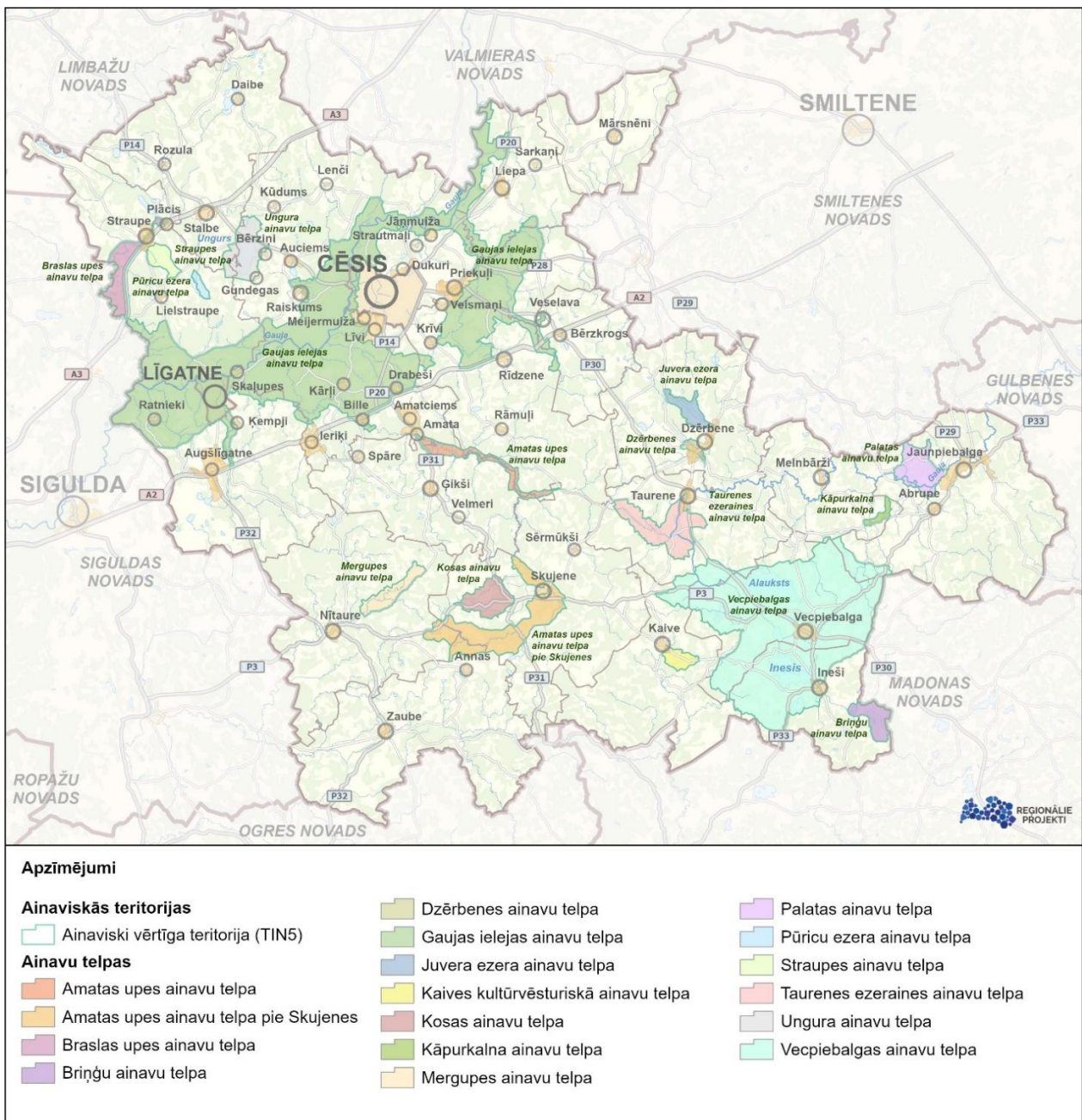
Cēsu novada ainava ir viens no būtiskākajiem vides, kultūras un sociālās identitātes resursiem, kura saglabāšana un ilgtspējīga attīstība ir tieši saistīta ar teritorijas plānojumā pieņemtajiem lēmumiem. Ainavu plānā identificētās ainaviski vērtīgās teritorijas un izstrādātās rekomendācijas nodrošina strukturētu un pamatotu ietvaru, lai mazinātu plānošanas dokumentā paredzēto risinājumu iespējamo negatīvo ietekmi uz ainavas telpisko struktūru, vizuālo kvalitāti un kultūrvēsturiskajām vērtībām.

Teritorijas plānojuma īstenošana, ievērojot ainavu plānā noteiktos principus, rada priekšnoteikumus Cēsu novada ainavas kvalitātes saglabāšanai un mērķtiecīgai attīstībai, vienlaikus ļaujot elastīgi reaģēt uz sociālajām, ekonomiskajām un klimata pārmaiņām, nezaudējot novada unikālo ainavisko raksturu.

Balstoties uz tematiskā ainavu plāna "Ainavu telpas un struktūra" izstrādes gaitā veikto ainavu rakstura novērtējumu, Cēsu novada teritorijā ir noteiktas 17 ainaviski vērtīgās teritorijas (TIN5), kas aptver gan nacionālas un reģionālas nozīmes ainavu telpas, gan lokāli izteiktas, bet telpiski un vizuāli nozīmīgas ainavas (attēls 5). Šajās teritorijās koncentrējas Cēsu novadam raksturīgākās ainavas struktūras, izteiktākās skatu perspektīvas, kultūrvēsturiskās vērtības un bioloģiskās daudzveidības elementi, kas kopumā veido novada identitātes pamatu.

Par ainaviski vērtīgām teritorijām (TIN5) Cēsu novadā noteiktas, tostarp, Gaujas senielejas ainava, ietverot Gaujas upes ieleju, tās nogāzes, sāņgravas, atsegumus un skatu punktus, Vidzemes augstienes pauguraines ainavas, īpaši Piebalgas apkārtnē ar raksturīgo ezeru virkni un tradicionālo viensētu struktūru, kā arī vairākas ezeraines un upju ieleju ainavas (piemēram, Alauksta, Ineša, Ungura un Raiskuma ezeru apkārtnes, Braslas, Raunas, Amatas un Vaives upju ielejas). Ainaviski vērtīgo teritoriju kopumu papildina mežainas pauguraines un mozaīkainas, kurās saglabājušās augstvērtīgas meža ainavas, atvērumi un kultūrainavai raksturīgās zemes lietojuma struktūras, kā arī ainaviski nozīmīgi ceļu posmi un skatu vietas, no kurām paveras tālas un strukturāli nozīmīgas ainavas perspektīvas.

Noteikto TIN5 teritoriju robežas un to telpiskais izvietojums atspoguļots teritorijas plānojuma grafiskajā daļā, savukārt prasības šo teritoriju izmantošanai, apbūvei un ainavas pārveidei integrētas Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos. Šāda pieeja nodrošina, ka turpmākā teritorijas attīstība šajās teritorijās tiek plānota, ievērojot ainavas kvalitātes mērķus, ainavas struktūras saglabāšanu un vizuālās ietekmes samērīgumu.

ATTĒLS 5. Ainaviski vērtīgās teritorijas

4.5. Kultūras mantojums

Cēsu novada kultūras mantojums ir viens no nozīmīgākajiem novada telpiskās struktūras un identitātes veidojošajiem elementiem, kas cieši integrēts dabas ainavā un būtiski ietekmē ainavas raksturu, uztveri un vērtību sistēmu. Ainavu sējumā kultūras mantojums aplūkots ne tikai kā atsevišķu objektu kopums, bet kā funkcionāla un telpiska kultūrainavas sastāvdaļa, kas veidojusies ilgstošā cilvēka darbības un dabas procesu mijiedarbībā.

Cēsu novada teritorijā konstatēts blīvs valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu tīkls, kas ietver arheoloģijas, arhitektūras, pilsēt būvniecības un vēsturisko notikumu vietas. Šie objekti telpiski izkļiedti visā novada teritorijā, tomēr izteiktāk koncentrējas vēsturiski apdzīvotajās vietās, senajās satiksmes asīs, upju ielejās un Vidzemes augstienes paugurainēs. Šāds izvietojums veido skaidri nolasāmas kultūrainavas struktūras, kurās kultūras mantojuma objekti funkcionē kā ainavas dominantēs, orientieros un vēsturiskās telpas kodolos.

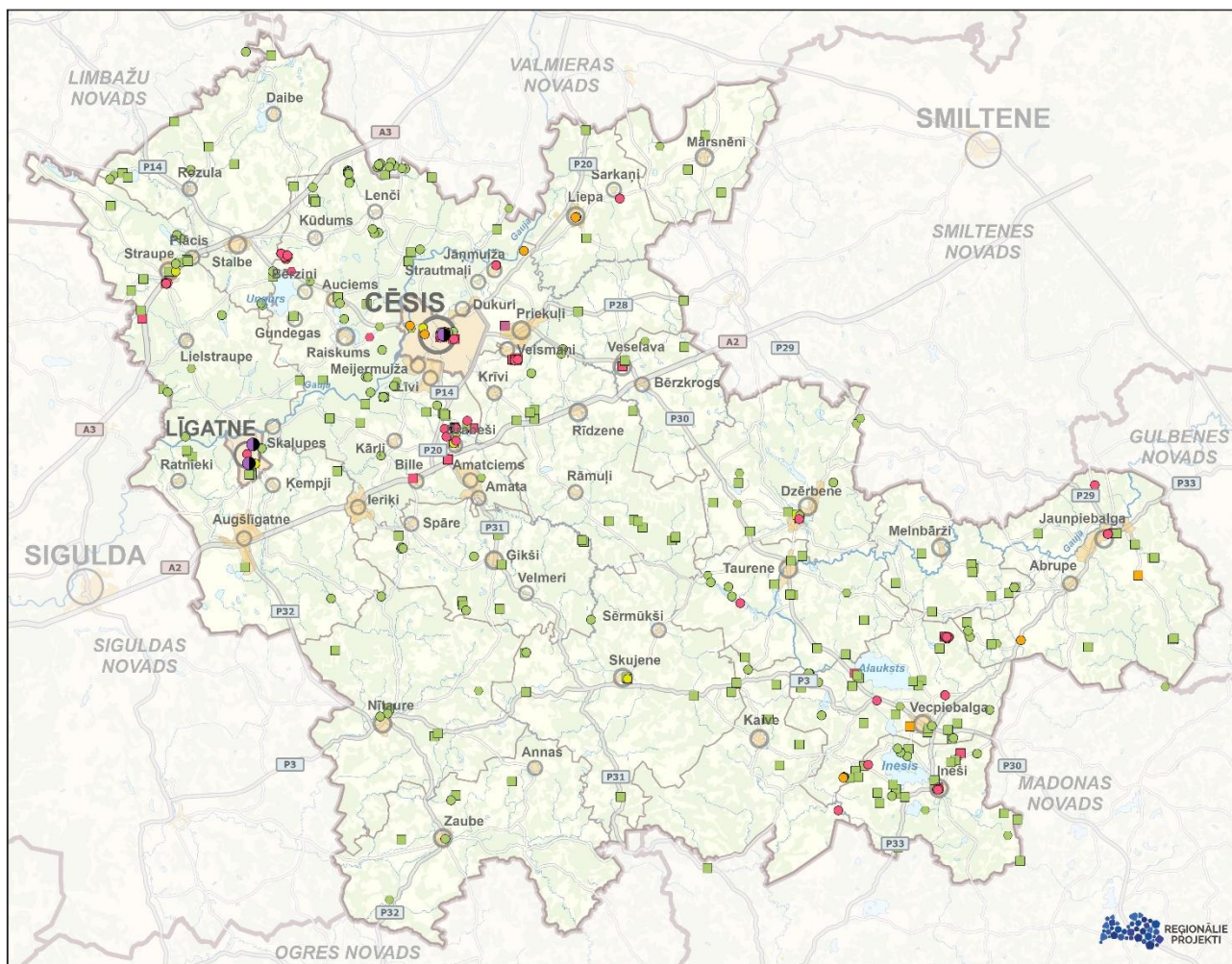
Īpaši nozīmīga kultūras mantojuma loma ir Gaujas senlejas ainavā, kur pilskalns, piļu vietas, baznīcas, muižu ansambļi un vēsturiskās apdzīvotās vietas organiski iekļaujas reljefa struktūrā un veido vizuāli un simboliski

augstvērtīgu ainavas kompozīciju. Līdzīga mijiedarbība starp kultūras mantojumu un dabas struktūru konstatējama arī Piebalgas apkārtnē, kur vēsturiskā viensētu sistēma, ezeri, ceļu tīkls un apbūves raksturs veido izteikti saglabātu Vidzemes kultūrainavas tipu.

Atbilstoši Nacionālā kultūras mantojuma pārvaldes datiem, Cēsu novadā atrodas 413 valsts aizsargājamie kultūras pieminekļi (attēls 10), kuri iedalās šādās kategorijās:

- **231 arheoloģijas pieminekļi**, no kuriem ainavā īpaši nolasāmi pieminekļi, ņemot vērā to telpiskās raksturiezīmes.
- **98 arhitektūras pieminekļi**, kuri uzskatāmi par ainavas kompozīcijas būtiskiem veidotājelementiem jeb ainavas dominantēm.
- **68 mākslas pieminekļi**
- **1 industriālais piemineklis** – Priekuļu lauksaimniecības izmēģinājumu un selekcijas stacijas ēka ar šķūni.
- **2 pilsētībūvniecības pieminekļi** – Cēsu pilsētas vēsturiskais centrs un Līgatnes papīrfabrikas ciemata vēsturiskais centrs, izceļot apdzīvotu vietu unikālo arhitektoniski telpisko raksturu.
- **12 vēsturiskas notikuma vietas**, kas atspoguļo novada attīstības vēsturi un tās iedzīvotāju tradīcijas.

Saskaņā ar likuma “Par kultūras pieminekļu aizsardzību” 23.pantu un Aizsargjoslu likuma 8.pantu aizsardzības zona ap valsts aizsargājamiem kultūras pieminekļiem pilsētās noteikta 100 m un laukos – 500 m, ja aizsardzības zona nav noteikta individuāli un attēlota grafiskajā daļā. Atbilstoši likuma “Par kultūras pieminekļu aizsardzību” 14. panta septītajai daļai vietējas nozīmes kultūras pieminekļu saglabāšanas uzraudzību no 2023.gada 1.janvāra nodrošina pašvaldība.

Apzīmējumi

Valsts aizsargājamie kultūras pieminekļi

- Valsts nozīmes pilsētārbūvniecības piemineklis
- Valsts nozīmes arhitektūras piemineklis
- Valsts nozīmes arheoloģijas piemineklis
- Valsts nozīmes mākslas piemineklis
- Valsts nozīmes vēsturiska notikumu vieta

- Reģiona nozīmes industriālais piemineklis
- Reģiona nozīmes arhitektūras piemineklis
- Reģiona nozīmes arheoloģijas piemineklis
- Reģiona nozīmes mākslas piemineklis
- Reģiona nozīmes vēsturiska notikumu vieta

- Vietējas nozīmes arhitektūras piemineklis
- Vietējas nozīmes arheoloģijas piemineklis
- Vietējas nozīmes mākslas piemineklis

ATTĒLS 6. Valsts aizsargājamie kultūras pieminekļi

4.6. Kapsētas

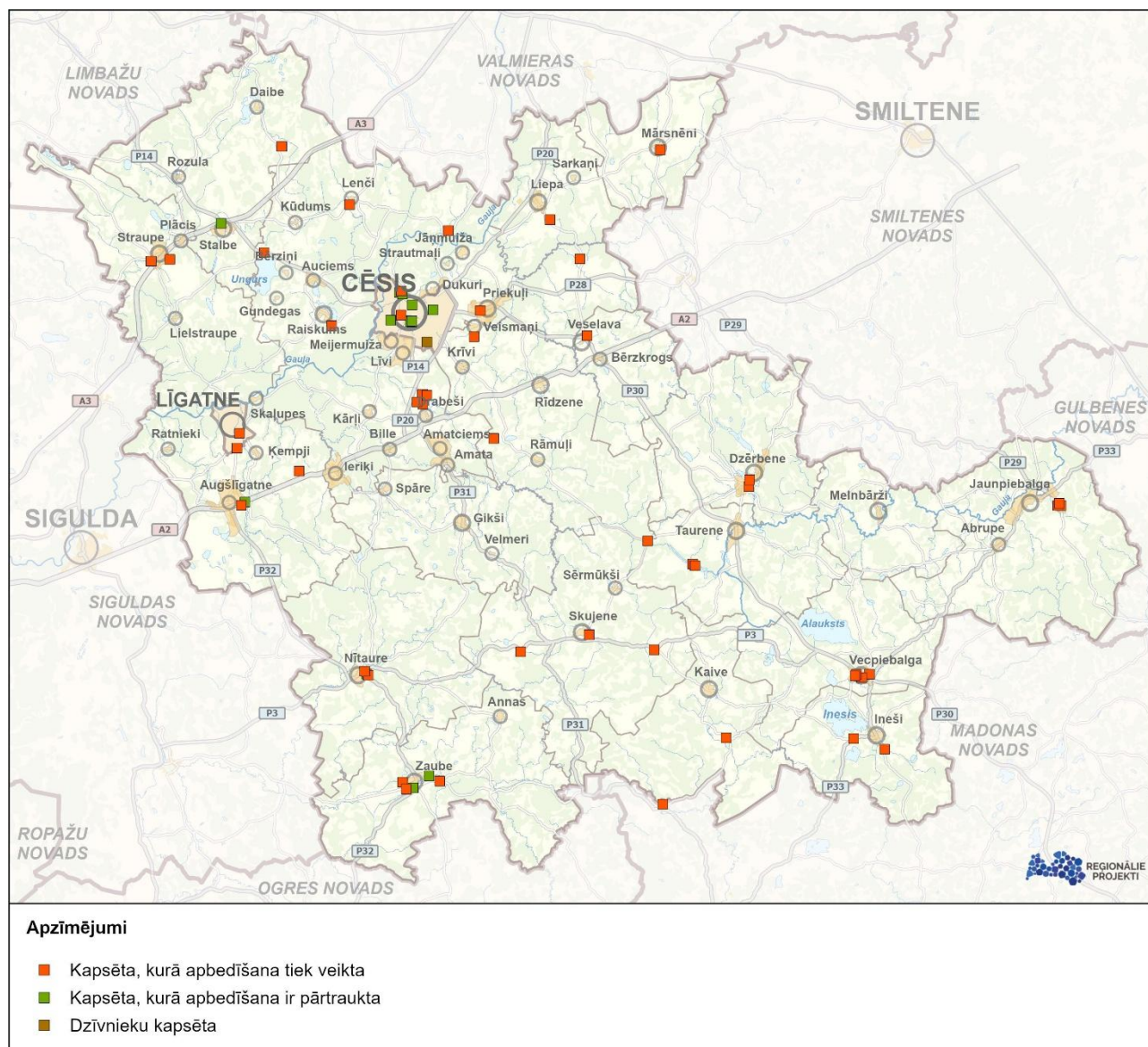
Kapsētas ir teritorijas, kurās gan vēsturiski ir notikuši, gan pašlaik tiek veikti apbedījumi. Kapsētām ir noteiktas aizsargjoslas – 300 metri, ievērot Ministru kabineta 1998.gada 29.decembra noteikumu Nr. 502 “Aizsargjoslu ap kapsētām noteikšanas metodika” prasības.

Kopumā Cēsu novadā atrodas 58 kapsētas (attēls 7), no kurām:

- 44 kapsētās apbedīšana tiek veikta,
- 14 kapsētās apbedīšana ir pārtraukta.

Papildus novada teritorijā atrodas arī viena dzīvnieku kapsēta, kurā apbedīšana tiek veikta, kā arī viena kapsēta blakus esošā novadā, kuras sanitārā aizsargjosla daļēji skar Cēsu novada teritoriju.

Kapsētu 300 m sanitārajās aizsargjoslās nav pieļaujama lokālo ūdensapgādes vietu ierīkošana. Kapsētām, t.sk. arī dzīvnieku kapsētām, vēl vismaz 25 gadus pēc apbedījumu pārtraukšanas un to slēgšanas ir nosakāma atbilstoša sanitārā aizsargjosla un tajās ir jāievēro Aizsargjoslu likuma 52., 53. pantā noteiktie aprobežojumi.

ATTĒLS 7. Kapsētas Cēsu novadā

4.7. Vides stāvoklis

Gaisa kvalitāte un troksnis ir vieni no nozīmīgākajiem dzīves kvalitāti ietekmējošajiem faktoriem, kuri ietekmē gan teritorijas iedzīvotāju dzīves kvalitāti, gan dabas daudzveidību mums apkārt.

4.7.1. Gaisa kvalitāte un to ietekmējošie faktori

Šobrīd gaisa kvalitāte ir viena no aktuālākajām vides problēmām, it sevišķi blīvi apdzīvotās teritorijās. To galvenokārt ietekmē cilvēku saimnieciskā darbība. Tās ietekmē gaisā nonāk dažādu vielu izmeši. Palielinoties to koncentrācijai, negatīvi tiek ietekmēta ne tikai cilvēku veselību, bet arī ekosistēmas un veicinātas klimata pārmaiņas. Izmešu avoti varbūt gan stacionāri (rūpnīcas, katlumājas, lauksaimniecība u.c.), gan mobili (dzelzceļš, transports, u.c.).

Cēsu novada teritorijā atrodas valsts gaisa kvalitātes monitoringa stacija (VSIA "LVGMC") Zosēni, kurā tiek veikti regulāri fona ozona līmeņa mērījumi, taču gaisa stacijā "Zosēni" netiek veikti citu piesārņojošo vielu mērījumi gaisā. Tuvākās valsts atmosfēras gaisa novērojumu stacijas, kurās veic plašākus piesārņojuma mērījumus atrodas Rīgā Mīlgrāvja ielā 10 (pilsētas fona stacija) un Brīvības ielā 73 (transporta ietekmēta zona)

kā arī Rēzeknē Atbrīvošanas alejā 115A (Transporta piesārņojuma avotu ietekmes stacija) un Dārzu ielā 40B (Pilsētas fona stacija).

Pēc LVGMC un klimatiskās informācijas avotu datiem, Cēsu novada teritorijā darbojas divas meteoroloģisko novērojumu stacijas: "Priekuļi" un "Zosēni". Tās veic pašu svarīgāko meteoroloģisko parametru (gaisa temperatūra, nokrišņi, vēja ātrums/virziens u.c.) ilgtermiņa novērošanu un klimatisko rādītāju fiksēšanu. Šīs stacijas tiek izmantotas klimata rādītāju aprēķināšanai, laikapstākļu analīzei un teritorijas klimatiskā raksturojuma veidošanai.

Lielāko ietekmi uz gaisa kvalitāti novadā atstāj piesārņojošo vielu emisijas no ražošanas uzņēmumiem, apkures sistēmām, transporta, u.c. Kā potenciāli piesārņotākais gaiss veidojas pie intensīvākās satiksmes ielām un ceļiem, dzelzceļa, ap ražošanas un tehniskajiem objektiem. Pēc kopējā emisiju apjoma analīzes secināms, ka Cēsu novadā lielākais gaisā novadīto piesārņojošo vielu apjoms koncentrējas Cēsu pilsētas un tās apkārtnē, kā arī citās apdzīvotās vietās un teritorijās, kur izvietots lielāks skaits piesārņojošo darbību objektu, tostarp ražošanas, energoapgādes, komunālās infrastruktūras un lauksaimniecības objekti. Šajās teritorijās piesārņojuma līmeni būtiski ietekmē gan stacionārie emisiju avoti, gan lineārie avoti, galvenokārt autotransports.¹⁷

2024. gadā, saskaņā ar Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centra valsts statistikas pārskata "Nr.2 – Gaiss" datiem, par gaisā novadītajām piesārņojošajām vielām Cēsu novadā tika iesniegtas atskaites par 723 iekārtām.¹⁸

Cēsu novadā četru gadu periodā no 2021. līdz 2024. gadam kopējais gaisā novadīto piesārņojošo vielu apjoms, par kurām atskaitās piesārņojošo darbību veicēji, kopumā ir pieaudzis, neskatoties uz to, ka atsevišķos gados ir samazinājies iekārtu skaits. Būtisks emisiju apjoma pieaugums konstatēts 2023. gadā, kad vienlaikus pieauga arī to iekārtu skaits, par kurām tika sniegtas atskaites valsts statistikas pārskatā "Nr.2 – Gaiss". Būtisks emisiju apjoma pieaugums konstatēts 2023. gadā, taču iekārtu skaits, par kurām tika sniegtas atskaites valsts statistikas pārskatā "Nr.2 – Gaiss", tajā gadā samazinājies.

Tabula 3. Izmešu apjoms (t/gadā) Cēsu novadā¹⁹

	2024.g.	2023.g.	2022.g.	2021.g.
Iekārtu skaits	723,00	560,00	677,00	691,00
KOPĀ	47 580,28	54 240,19	47 735,36	52 300,42
Amonjaks	7,44	6,82	6,65	7,07
Butāns	0,05	0,03	0,01	0,06
Cietās izkliedētās daļiņas	65,86	99,61	84,25	104,41
Daļiņas PM10	69,44	125,94	116,13	103,35
Daļiņas PM2, 5	19,69	36,01	35,31	20,42
Gaistošie organiskie savienojumi (GOS)	17,40	21,17	25,29	23,45
Oglekļa dioksīds	47 099,97	53 559,19	47 113,3166	51 655,3713
Oglekļa oksīds	192,57	262,19	231,76	270,68
Slāpekļa dioksīds	67,26	79,02	82,14	81,12
Slāpekļa oksīdi (NOx)	40,61	45,27	37,74	30,98
Sēra dioksīds	4,16	4,94	2,76	3,52

Vislielāko gaisā emitēto piesārņojošo vielu apjomu veido oglekļa dioksīds, cietās izkliedētās daļiņas, daļiņas PM10, oglekļa oksīds un slāpekļa dioksīds. Šo vielu emisijas galvenokārt saistāmas ar dažādiem sadedzināšanas procesiem, tostarp enerģijas ražošanu, individuālo un centralizēto apkuri, kā arī autotransporta darbību. Analizējot četru gadu perioda izmaiņas, novērojams, ka atsevišķu piesārņojošo vielu emisijas ir samazinājušās. Samazinājums konstatēts amonjaka, butāna un daļiņu PM2,5 emisijās, kā arī neliels

¹⁷ VSIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs", www.meteo.lv, piesārņojošo vielu emisijas karte, 29.12.2025.

¹⁸ VSIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs", www.meteo.lv

¹⁹ Valsts statistiskais pārskats "2-Gaiss", www.meteo.lv, 2018.01. Statistiskās pārskatus iesniedz tikai tie operatori, kuri veic A, B vai C kategorijas piesārņojošo darbību saskaņā ar MK 30.11.2010. noteikumu Nr.1082 "Kārtība, kādā piesakāmas A, B un C kategorijas piesārņojošās darbības un izsniedzamas atļaujas A un B kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai" 1 un 2. pielikumu.

samazinājums oglekļa oksīda un sēra dioksīda emisijās. Amonjaka emisijas Cēsu novadā galvenokārt ir saistītas ar lauksaimniecības darbībām, īpaši dzīvnieku mēslu uzglabāšanu un apstrādi, kā arī ar autotransporta radīto piesārņojumu, līdz ar to to samazinājums var liecināt par izmaiņām saimnieciskajā darbībā vai emisiju ierobežojošu pasākumu ieviešanu.

Vienlaikus analizētajā periodā ir pieaugušas cieta izkļiedēto daļiņu, daļiņu PM10, gaistošo organisko savienojumu (GOS), oglekļa dioksīda, slāpekļa oksīdu (NOx) un slāpekļa dioksīda emisijas. Šāds pieaugums norāda uz pastiprinātu sadedzināšanas procesu ietekmi, īpaši transporta un enerģētikas sektorā, kā arī uz iespējamu satiksmes intensitātes un kurināmā patēriņa pieaugumu. Minēto piesārņojošo vielu emisiju struktūra liecina par potenciāli paaugstinātu gaisa piesārņojuma koncentrāciju apdzīvotās vietās un intensīvas saimnieciskās darbības teritorijās, kas ir būtiski vērtējams gaisa kvalitātes un iedzīvotāju veselības kontekstā.

Pēc iekārtu skaita, par kurām atskaitās piesārņojošo darbību veicēji Cēsu novadā, dominē sadedzināšanas iekārtas, kas tiek izmantotas siltuma ražošanai un tehnoloģisko procesu nodrošināšanai. Analizējot kurināmā patēriņa datus par periodu no 2021. līdz 2024. gadam, secināms, ka Cēsu novadā tiek izmantots plašs kurināmā veidu klāsts, tostarp šķelda, dabasgāze, koksne (pārējais), malka, granulas, biogāze, sašķidrinātā gāze, dīzeļdegviela, ogles un cits kurināmais.

Tabula 4. Kurināmā patēriņš siltuma ražošanai un tehnoloģiskajiem procesiem Cēsu novadā²⁰

Kurināmais		2024.g.		2023.g.		2022.g.		2021.g.	
		Iekārtas	Apjoms	Iekārtas	Apjoms	Iekārtas	Apjoms	Iekārtas	Apjoms
Atkritumu poligonu gāze	tūkst. m ³	2	1 033,483						
Biogāze	tūkst. m ³			2,00	652,67	2,00	1 121,33	2,00	645,86
Dabas gāze	tūkst. m ³	80	4 661,49	74,00	7 722,68	74,00	14 339,75	80,00	13 368,06
Dīzeļdegviela	T	11	174,85	11,00	810,24	9,00	734,23	6,00	157,97
Koksne (pārējais)	T	15	9 070,42	17,00	19 478,93	16,00	22 375,90	11,00	19 525,03
Cits kurināmais	tūkst. m ³	1	193,88	2,00	151,45	2,00	281,17	1,00	274,79
Malka	T	18	1 492,02	19,00	1 854,77	16,00	1 740,10	21,00	2 921,18
Ogles	T	1	329,24	1,00	337,80	1,00	336,71	1,00	319,25
Šķelda	T	16	35 423,21	15,00	38 703,07	15,00	38 266,35	15,00	57 634,73
Granulas	T	19	2 899,01	19,00	1 550,15	18,00	1 889,39	15,00	2 012,18
Sašķidrinātā gāze	T	5	366,66	7,00	1 270,00	3,00	198,15	1,00	18,41

Kā nozīmīgākais kurināmā veids visā analizētajā periodā ir šķelda, kas veido lielāko patērētā kurināmā apjomu. 2024. gadā šķeldas patēriņš sasniedza vairāk nekā 35 tūkst. tonnu, saglabājot to kā galveno energoresursu siltumapgādē un tehnoloģiskajos procesos, savukārt iepriekšējos gados šķeldas patēriņš bija vēl lielāks, īpaši 2021. gadā. Tas norāda uz būtisku biomasas lomu Cēsu novada enerģijas bilanci, īpaši centralizētajā siltumapgādē.

²⁰ Valsts statistiskais pārskats "2-Gaiss", www.meteo.lv, Statistikas pārskatus iesniedz tikai tie operatori, kuri veic A, B vai C kategorijas piesārņojošo darbību saskaņā ar MK 30.11.2010. noteikumu Nr.1082 "Kārtība, kādā piesakāmas A, B un C kategorijas piesārņojošās darbības un izsniedzamas atļaujas A un B kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai" 1 un 2. pielikumu.

Otrs nozīmīgākais kurināmā veids ir dabasgāze, kuras patēriņš analizētajā periodā ir bijis mainīgs. Lielākais dabasgāzes apjoms tika patērēts 2021. un 2022. gadā, savukārt 2023. un 2024. gadā dabasgāzes patēriņš būtiski samazinājās. Šīs izmaiņas var saistīt ar dabasgāzes cenu svārstībām starptautiskajos tirgos un pakāpenisku pārorientēšanos uz alternatīviem kurināmā veidiem.

Būtisku daļu no kopējā kurināmā patēriņa veido arī koksne (pārējais), kuras izmantošanas apjomi bijuši augsti visos četros gados, īpaši 2021.–2023. gadā. Koksnes izmantošana norāda uz vietējo resursu nozīmi enerģijas ražošanā, tomēr vienlaikus tā ir saistīta ar paaugstinātu cieta daļiņu emisiju risku. Malka un granulas Cēsu novadā tiek izmantotas stabilā apjomā, galvenokārt individuālajā un decentralizētajā siltumapgādē. 2021. gadā malka tika patērēta ievērojami lielākā apjomā nekā turpmākajos gados, savukārt granulā patēriņš saglabājies salīdzinoši nemainīgs, ar nelielu pieaugumu 2024. gadā. Tas liecina par pakāpenisku pāreju uz efektīvākām un automatizētākām apkures tehnoloģijām. Biogāzes izmantošana Cēsu novadā ir saistīta ar nelielu skaitu iekārtu, tomēr tās patēriņš būtiski pieauga 2022. gadā, kas norāda uz atsevišķu bioloģisko vai atkritumu pārstrādes procesu aktivizēšanos. Savukārt 2023. gadā biogāzes patēriņš ir samazinājies līdz 2021. gada līmenim. 2024. gadā biogāzi nomainīja atkritumu poligonu gāze. Dīzeļdegvielas, sašķidrinātās gāzes un ogļu izmantošana Cēsu novadā ir salīdzinoši neliela, tomēr to patēriņš atsevišķos gados ir bijis svārstīgs. Dīzeļdegviela galvenokārt tiek izmantota rezerves vai tehnoloģiskajos procesos, savukārt ogļu izmantošana saglabājas minimālā, bet stabilā līmenī.

Kopumā secināms, ka Cēsu novadā siltuma ražošana un tehnoloģiskie procesi lielākoties balstās uz biomasas kurināmajiem, īpaši šķeldu un koksni, vienlaikus saglabājot dabasgāzes nozīmi kā elastīgu energoresursu.

Gaisa kvalitāti un akustisko vidi Cēsu novadā ietekmē transporta plūsmas un ar tām saistītā infrastruktūra, kuru radītās slodzes telpiski koncentrējas gar nozīmīgākajiem autoceļu koridoriem un apdzīvotajās vietās. Atbilstoši Cēsu novada transporta plānā ietvertajai analīzei, transporta ietekmes novadā izpaužas galvenokārt lineārās ietekmes zonās gar autoceļiem, kā arī lokāli – apdzīvoto vietu centros un ceļu mezglos, kur transporta infrastruktūra funkcionāli un telpiski ir cieši integrēta dzīvojamajā vidē.

Cēsu novadu šķērso divi valsts galvenās nozīmes autoceļi - A2 (Rīga-Sigulda-Cēsis-Veclaicene) un A3 (Inčukalns-Valmiera-Igaunijas robeža (Valka)), kas veido novada nozīmīgākās transporta ass un nodrošina gan starpreģionālu, gan tranzīta satiksmi. Šo autoceļu posmos, īpaši apdzīvoto vietu tuvumā, krustojumos un pieslēgumos reģionālajiem un vietējās nozīmes ceļiem, koncentrējas paaugstināta satiksmes intensitāte, kas nosaka arī paaugstinātu transporta radīto gaisa piesārņojuma un trokšņa līmeni tiešā ceļu tuvumā.

Autoceļš A2 (Rīga-Sigulda-Cēsis-Veclaicene) ir viens no noslogotākajiem transporta koridoriem novadā. Atsevišķos posmos satiksmes intensitāte pārsniedz 10 000 transportlīdzekļu diennaktī, turklāt kravas transporta īpatsvars vairāku gadu griezumā saglabājas 16-18 % robežās. Šāda struktūra norāda uz būtisku tranzīta satiksmes klātbūtni un rada paaugstinātu slodzi uz gaisa kvalitāti, jo īpaši slāpekļa dioksīda (NO₂) un cieta daļiņu (PM₁₀, PM_{2,5}) koncentrāciju pieauguma ziņā tiešā ceļa tuvumā. Vienlaikus šajos posmos veidojas noturīgs satiksmes troksnis, kura līmenis apdzīvoto vietu tuvumā var pārsniegt komfortablas dzīves vides robežvērtības, it īpaši nakts periodā. Autoceļš A3 (Inčukalns-Valmiera-Igaunijas robeža) Cēsu novada teritorijā raksturojas ar vidēji augstu satiksmes intensitāti - aptuveni 5 500 - 6 000 transportlīdzekļu diennaktī 2024. gadā. Arī šeit kravas transporta īpatsvars ir relatīvi augsts, kas pastiprina trokšņa emisijas un vibrācijas, īpaši posmos ar apbūvi tiešā ceļa tuvumā. Salīdzinot ar A2, A3 ietekme ir nedaudz mazāk koncentrēta, tomēr tās telpiskais pārkļājums ir plašs, un ietekme uz lauku apdzīvotajām vietām ir ilgstoša.

Valsts reģionālie autoceļi veido nākamo nozīmīgo ietekmes līmeni. P20 (Cēsis-Vecpiebalga-Madona) un P30 intensīvākajos posmos uzrāda salīdzinoši augstu satiksmes intensitāti (aptuveni 7 000 - 8 500 transportlīdzekļu diennaktī), kas ir raksturīgi reģionāliem savienojumiem ar jauktu - vietējo un tranzīta - funkciju. Šajos ceļos transporta plūsmas bieži šķērso pagastu centrus, kur ceļa profils un apbūves struktūra ne vienmēr nodrošina pietiekamu distanci starp satiksmi un dzīvojamo vidi. Rezultātā gaisa piesārņojuma un trokšņa ietekme šeit ir izteikti lokāla, bet var būt jūtama.

Savukārt mazākas nozīmes reģionālajos ceļos (piemēram, P14, P28, P32 u.c.) satiksmes intensitāte ir ievērojami zemāka - pārsvarā no dažiem simtiem līdz 4000 transportlīdzekļiem diennaktī. Šo ceļu radītā ietekme uz gaisa kvalitāti un akustisko vidi kopumā ir neliela un pārsvarā aprobežojas ar apdzīvoto vietu centriem un krustojumiem, tomēr arī šeit sezonāli (piemēram, tūrisma vai lauksaimniecības darbu laikā)

iespējami īslaicīgi slodžu pieaugumi. Dzelzceļa satiksmes ietekme uz vidi Cēsu novadā galvenokārt izpaužas trokšņa un vibrāciju veidā, kas rodas vilcienu kustības laikā. Atšķirībā no autoceļiem, šī ietekme ir periodiska, nevis nepārtraukta, un koncentrējas gar dzelzceļa trasi un pie stacijām. Kravu vilcienu kustība rada lielāku trokšņa un vibrāciju slodzi nekā pasažieru vilcieni, tomēr kopumā dzelzceļa ietekme ir telpiski ierobežota un lokāla.

No gaisa kvalitātes viedokļa dzelzceļa ietekme Cēsu novadā ir vietējas nozīmes un salīdzinoši neliela, jo dzelzceļa satiksme veido mazāku emisiju apjomu nekā autotransports, īpaši uz elektrificētiem vai zemas intensitātes posmiem. Tomēr dīzeļvilcienu norises laikā, kā arī staciju teritorijās, var veidoties īslaicīgs lokāls gaisa piesārņojums.

Dzelzceļa līnija vienlaikus darbojas arī kā telpisks barjeras elements, kas vietām sadala teritoriju un ietekmē telpisko savienojamību, īpaši apdzīvotās vietās. Šī ietekme ir saistīta ar šķērsojumu izvietojumu un pieejamību, nevis ar nepārtrauktu vides slodzi, tomēr tā ir nozīmīga dzīves vides kvalitātes un pieklūstamības kontekstā.

Transporta ietekmē gaisā tiek novadītas tādas vielas kā slāpekļa oksīdi, oglekļa oksīdi, ogļūdeņraži, tvana gāze, kvēpi, cietās daļiņas, sēra dioksīds, benzols u. c. Pēdējo piecu gadu laikā kopumā valstī gaisa piesārņojošo vielu emisijas (CO₂, NO_x daļiņas PM) no dīzeļvilcieniem samazinās.²¹

Satiksmes intensitātes tiešsaistes dati uz valsts galvenā autoceļa A3 Cēsu novada teritorijā tiek atspoguļoti Latvijas valsts ceļu kartē.²²

Tabulā ir apkopota statistika par gada diennakts vidējo satiksmes intensitāti uz autoceļiem un kravas transporta īpatvaru (%) novada pašvaldības teritorijā.²³

Tabula 5. Satiksmes intensitāte uz valsts autoceļiem Cēsu novadā

Valsts autoceļš		Posms (km)		2020.g.		2021.g.		2022.g.		2023.g.		2024.g.	
				A	K%	A	K%	A	K%	A	K%	A	K%
A2	Rīga – Sigulda – Igaunijas robeža (Veclaicene)	51,459	63,309	1054	16	10978	17	1051	18	1089	17	1051	18
				4				5		4		4	
		63,309	77,766	8485	18	9424	17	9258	18	8645	16	8445	17
		77,766	94,176	4307	18	4476	24	4472	26	4380	23	3789	25
		94,176	126,49	3523	24	3721	28	3777	26	3707	25	3833	25
			8										
A3	Inčukalna - Valmiera - Igaunijas robeža (Valka)	8,606	39,089	5350	21	5274	18	5985	18	5567	20	5797	20
		39,089	62,947	5533	24	5529	25	6001	26	5950	24	6343	24
		62,947	66,181	1014	16	9940	19	9987	18	1064	18	1079	17
				6						7		7	
P3	Garkalne - Alaukstis	36,700	92,712	344	18	334	13	380	16	487	12	377	14
P14	Umurga – Cēsis – Līvi	0,000	21,204	1021	13	1353	9	1410	7	1305	9	1302	14
		21,988	34,924	2478	9	2929	8	2826	6	2429	7	2044	12
		39,700	42,700	2867	6	3664	5	3599	6	3940	5	3889	6
P20	Valmiera - Cēsis - Drabeši	3,104	17,797	8347	3	7846	5	9278	5	8634	6	8220	10
		17,797	29,612	3402	10	3444	11	3626	11	4080	11	3979	10
		29,612	39,730	5064	14	4913	13	5111	13	5795	13	6362	11
P28		0,000	7,000	2010	6	1823	6	1686	10	1570	6	1644	8

²¹ Latvijas dzelzceļš, vides informācija, <https://www.ldz.lv/lv/gaisa-piesarnojoso-vielu-emisijas>

²² [Satiksmes intensitāte](#)

²³ VAS "Latvijas Valsts ceļi", www.lvceli.lv A – vidējais automašīnu skaits diennaktī, K% - kravas transports procentos.

Valsts autoceļš		Posms (km)		2020.g.		2021.g.		2022.g.		2023.g.		2024.g.	
				A	K%	A	K%	A	K%	A	K%	A	K%
	Priekuļi – Rauna	7,000	14,000	1830	8	1674	7	1675	6	1438	7	1551	6
P29	Rauna (Vidzemes šos.) - Drusti - Jaunpiebalga	0,000	31,824	432	4	351	4	511	3	404	5	351	6
P30	Cēsis – Vecpiebalga – Madona	2,147	2,310	8300	3	9545	3	9758	3	8309	4	8476	3
		2,310	5,557	6711	10	6291	9	6145	9	6732	9	7478	10
		5,557	14,979	2715	6	3196	6	2204	12	2392	12	3482	16
		14,979	48,790	2307	12	2500	15	2332	16	2452	16	2585	16
		48,790	84,485	1640	8	1433	10	1645	6	1669	8	1570	12
P31	Ērgļi – Drabeši	0,000	30,850	344	21	314	16	242	14	402	11	308	11
		31,091	52,287			709	12	575	7	958	6	874	5
P32	Augšlīgatne – Skrīveri	0,000	14,910	1620	6	1643	6	1391	11	1410	6	1245	11
		14,910	16,385	876	8	1114	11	936	7	974	5	891	11
		17,497	28,450			773	5	696	7	695	6	655	11
		28,450	41,090			440	13	585	9	436	10	387	9
P33	Ērgļi – Jaunpiebalga – Saliņkrogs	0,000	19,545	545	17	503	4	786	2	564	7	509	10
		19,545	24,270	145	18	283	15	266	11	220	11	166	12
		24,522	50,000	789	13	924	12	877	11	862	12	981	13

No autoceļiem veidojas arī putekļu piesārņojums, jo lielākā daļa autoceļu novadā (valsts vietējie autoceļi un pašvaldības ceļi) ir ar šķembu vai grants segumu. Putekļu piesārņojumu gaisā samazina autoceļu pārklāšana ar asfaltbetonu vai citiem bitumizētiem segumiem. Pēdējo četru gadu laikā valsts autoceļu kopgarums ar asfaltbetonu un bitumizēto segumu palielinājies par 1 km, taču ar šķembu vai grants segumu tas palielinājies par 3 km. Pašvaldības autoceļiem šķembas un grants seguma ceļu kopgarums samazinājies par 2 km savukārt asfaltbetonaun citu bitumizēto segumu kopgarums palielinājies par 2 km. Pašvaldības ielas ir bijušas nemainīgas (Tabula 6).

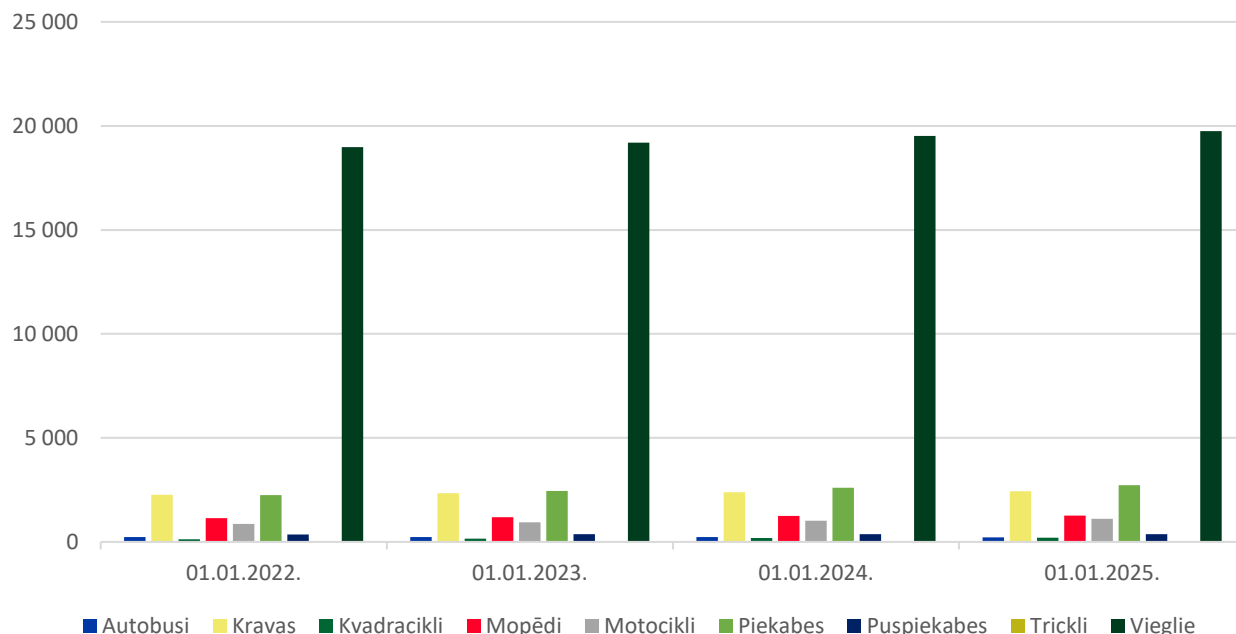
Tabula 6. Valsts un pašvaldību autoceļu un pašvaldību ielu garums pa segumu veidiem (km) Cēsu novadā²⁴

Gads	Valsts autoceļi		Pašvaldības autoceļi		Pašvaldības ielas	
	Asfaltbetona u.c. bitumizētie segumi	Šķembu un grants segumi	Asfaltbetona u.c. bitumizētie segumi	Šķembu un grants segumi	Asfaltbetona u.c. bitumizētie segumi	Šķembu un grants segumi
2021	352	622	69	1357	144	121
2022	353	625	71	1355	144	121
2023	353	625	71	1355	144	121
2024	353	625	71	1355	144	121

Viens no rādītājiem, kas var raksturot potenciālo gaisa piesārņojumu no transporta ir novadā reģistrētais transportlīdzekļu skaits. Autotransporta skaitam novadā, līdzīgi kā kopumā Latvijā, ir tendence pieaugt. Uz 2025. gada sākumu novadā bija reģistrēti 28 057 transporta līdzekļi, t.sk. 9 642 bija reģistrēti Cēsu pilsētā

²⁴ [TR020. Valsts un pašvaldību autoceļu un ielu garums reģionos, valstspilsētās un novados gada beigās \(km\) 2021 - 2024](#)

(34%) un 18 415 bija reģistrēti pārējā novada teritorijā (66%).²⁵ Lielāko īpatsvaru starp reģistrētajiem transporta līdzekļiem 2025. gadā sastāda vieglās automašīnas – 19 743 jeb 70 % (attēls 8). Kopējais reģistrēto transporta līdzekļu skaits Cēsu novadā laika periodā no 2022. gada līdz 2025. gadam pieaudzis par 1 828 transporta līdzekļiem jeb par 7%.

ATTĒLS 8. Uz 01.01.2025. reģistrēto (uzskaitē esošo) transportlīdzekļu skaits Cēsu novadā

Novadā pamazām pieaug arī elektroautomobiļu skaits - 2024. gada 1. oktobrī Cēsu novadā uzskaitē bija 97 elektromobiļi M1 un N1, bet 2025.gada 1. oktobrī – jau 179.²⁶

4.7.2. Vides troksnis

Cēsu novadā nav veikta trokšņa emisiju modelēšana un mērījumi. MK 24.01.2014. noteikumi Nr.16 "Trokšņa novērtēšanas un pārvaldības kārtība" nosaka, ka aglomerācijā, kurā iedzīvotāju skaits pārsniedz 100 000 un iedzīvotāju blīvums pārsniedz 500 iedzīvotāju uz kvadrātkilometru, izstrādā trokšņa stratēģisko karti un rīcības plānu. Cēsu novadā iedzīvotāju skaits 2025. gada sākumā bija 41 324.

Kā nozīmīgākie trokšņa avoti Cēsu novadā ir transporta infrastruktūra (ielas, ceļi) un ražošanas objekti. 2022.gadā ir izstrādātas un apstiprinātas trokšņa stratēģiskās kartes valsts autoceļu posmiem, uz kuriem satiksmes intensitāte ir vairāk nekā 3 miljoni transportlīdzekļu gadā. Cēsu novadā šādi autoceļu posmi ir valsts galvenajam autoceļam A2 Rīga – Sigulda – Igaunijas robeža²⁷.

Gada vidējā satiksmes intensitāte 2019. gadā autoceļa A2 posmiem, kas skar arī Cēsu novadu pārsniedza 3 miljonus transportlīdzekļu: posms Sigulda – Līgatne 4 190 565 miljoni; posmā Līgatne – P20 3 164 915 miljoni. Saskaņā ar skaņas robežlielumu pārsniegumu kartēm, robežlielumi Cēsu novadā tiek pārsniegti nelielās apdzīvotās teritorijās Ieriķos un Augšlīgatnē vakarā (L_{vakars}) un naktī (L_{nakts}). Rīta robežlielumu pārkāpumi ($L_{rīts}$) konstatēti tikai vienā nelielā vietā Ieriķos.

Vairāk pakļauti trokšņa ietekmei ir tiešā tuvumā dzīvojošie iedzīvotāji ražošanas uzņēmumiem un intensīvākās satiksmes ielām, autoceļiem un dzelzceļa līnijām. MK 07.01.2014. noteikumos Nr.16 "Trokšņa novērtēšanas un pārvaldības kārtība" 2. pielikumā norādīti lielumi, kurus nevar pārsniegt ražošanas uzņēmumu radītais troksnis ārpus darba zonas.

²⁵ Reģistrēto transportlīdzekļu skaits

²⁶ <https://www.e-transporti.org/statistika/elektrotransportlīdzekli/par-2025-gada-3-ceturksni-registretajiem-elektrotransportlīdzekļiem>

²⁷ <https://lvceli.lv/celu-tikls/celu-kartes/troksnu-kartes/>

4.7.3. Virszemes ūdens kvalitāte, to ietekmējošie faktori, peldvietas

Ūdens kvalitātes normatīvus prioritārajiem zivju ūdeņiem nosaka MK 12.03.2002. noteikumi Nr.118 "Noteikumi par virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti". Prioritārie zivju ūdeņi ir saldūdeņi, kuros nepieciešams veikt ūdens aizsardzības vai ūdens kvalitātes uzlabošanas pasākumus, lai nodrošinātu zivju populācijai labvēlīgus dzīves apstākļus.

Gaujas upju baseinu apgabala ietvaros prioritārie zivju ūdeņi Cēsu novadā:

• lašveidīgo zivju ūdeņi:	• karpveidīgo zivju ūdeņi:
✓ Amata	✓ Gauja
✓ Gauja	
✓ Raunis	
✓ Rauna	
✓ Vaive	
✓ Līčupe	
✓ Kumada	
✓ Lenčupe	
✓ Līgatne	
✓ Pērļupe	
✓ Skaļupe	
✓ Vildoga	
✓ Alauksts	
✓ Inesis	

Cēsu novadā zivsaimniecība tiek organizēta un pārvaldīta saskaņā ar pašvaldības noteikumiem par ezeru un upju zivsaimniecisko ekspluatāciju, kur paredzēti zvejas un zivju resursu lietošanas (ekspluatācijas) noteikumi dažādiem ezeriem un upju posmiem. Šie noteikumi aptver plašu ūdensobjektu spektru, tajā skaitā Zaubes ezeru, Ruckas ezeru, Alauksta ezeru, Ungura ezeru un citus (strukturēti pa gadiem).

Cēsu novada teritorijā tiek organizēta licencētā lašveidīgo zivju makšķerēšana Gaujā un Braslā, ko koordinē Biedrība "Gaujas ilgtspējīgas attīstības biedrība" sadarbībā ar pašvaldību. Licencētā makšķerēšana paredzēta Gaujas upē, sākot no dzelzceļa tilta pār Gauju Carnikavā, Ādažu novadā (GPS 57.133674, 24.283479 – kreisais krasts; GPS 57.134687, 24.283582 – labais krasts) augšup pret straumi līdz autoceļa P18 tiltam pār Gauju Valmieras novadā (GPS 57.514234, 25.386409 – kreisais krasts; GPS 57.514570, 25.385530 – labais krasts). Šis upes posms atrodas Ādažu, Saulkrastu, Siguldas, Cēsu un Valmieras novadu teritorijās, kā arī Braslas upes posmā, kas atrodas Siguldas un Cēsu novada teritorijās, no ietekas Gaujā (GPS 57.245788, 24.930230) augšup pret straumi līdz Braslas zivjaudzētavas teritorijas tuvākajai robežai – 1000 metri lejup pa straumi no Braslas HES aizsprosta GPS 57.28428, 24.94147)²⁸.

Makšķerēšanas aktivitāte ir būtiska zivsaimniecības sastāvdaļa, kas sniedz tūrisma un rekreācijas pakalpojumus un tiek regulēta ar noteikumiem par sezonāliem ierobežojumiem (piemēram, aizlieguma periodi no 1. oktobra līdz 31. decembrim)²⁹.

Pēc MK 15.01.2002. noteikumiem Nr.27 "Noteikumi par upēm (upju posmiem), uz kurām zivju resursu aizsardzības nolūkā aizliegts būvēt un atjaunot hidroelektrostaciju aizsprostus un veidot jebkādas mehāniskus šķēršļus" Cēsu novadā aizliegts būvēt un atjaunot hidroelektrostaciju aizsprostus un veidot jebkādas mehāniskus šķēršļus uz šādiem ūdensobjektiem – Amata, Brasla, Gauja, Kumada, Lenčupe, Līgatne, Mazā jugla, Miergupe, Miegupīte, Ogre, Palsa un Jaunpalsa, Pērļupe, Rakšupe, Rauna, Raunis, Skaļupe, Strīkupe, Suda, Tirza, Tūlija, Vaive, Vildoga, Zaube.

Cēsu novada vides pārvaldības ietvaros regulāri tiek īstenoti zivju resursu pavairošanas pasākumi, tostarp zivju mazuļu ielaišana publiskajās ūdenstilpēs, kas kalpo par vienu no zivsaimnieciskās vidi uzturošajiem un

²⁸ Cēsu novada domes 2022. gada 1. decembra saistošie noteikumi Nr. 50 "Par lašveidīgo zivju licencēto makšķerēšanu Gaujā un Braslā". <https://likumi.lv/ta/id/338278>

²⁹ Ministru kabineta 2015. gada 22. decembra noteikumi Nr. 800 "Makšķerēšanas, vēžošanas un zemūdens medību noteikumi". <https://likumi.lv/ta/id/279205>

atjaunošanas instrumentiem. Šo darbu mērķis ir stiprināt zivju populācijas, uzlabot bioloģisko daudzveidību un veicināt zivju resursu ilgtspējīgu izmantošanu gan rekreācijas, gan resursu lietošanas kontekstā.

2024.gada sezonā Cēsu novada pašvaldība, sadarbojoties ar Gaujas ilgtspējīgas attīstības biedrību, īstenoja vairākus zivju mazuļu ielaišanas projektus. Kopumā novada ezeros tika plānots ielaist 35 000 vienasaras līdaku mazuļu ar ielaišanas sākumu Nedža ezerā, pēc tam turpinot citos novada ezeros (piem., Tauna, Bānuža, Juvera, Āraišu, Auciema un Riebiņa ezeros) 2024. gada vasarā. Plānots arī 65 000 zandartu mazuļu ielaišana oktobra mēnesī vairākos ezeros, tostarp Ineša, Alauksta, Ungura, Raiskuma un Sāruma ezeros³⁰.

Zivju mazuļu ielaišana Cēsu novada ezeros tiek īstenota Valsts zivju fonda (VZF) atbalstītos projektos, ko administrē attiecīgais projektu iesniedzējs - pašvaldība vai vietējās ūdenstilpju apsaimniekošanas organizācijas, piemēram, Gaujas ilgtspējīgas attīstības biedrība. Valsts Zivju fonda atbalsts tiek piešķirts saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 215 "Noteikumi par valsts atbalsta piešķiršanu zivsaimniecības attīstībai no Zivju fonda finanšu līdzekļiem", un projekti ietver zivju mazuļu iegādi un ielaišanu ūdenstilpēs atbilstoši apstiprinātajam projektam. Papildus tam zivju mazuļu ielaišana dabiskajās ūdenstilpēs tiek veikta, ievērojot MK noteikumi Nr. 150 "Kārtība, kādā uzskaita un dabiskajās ūdenstilpēs ielaiž zivju resursu atražošanai un pavairošanai paredzētos zivju mazuļus, kā arī prasības attiecībā uz mākslīgai zivju pavairošanai pielāgotu privāto ezeru izmantošanu" (tostarp prasības par dokumentāciju un procesu, piemēram, par ielaišanas aktu noformēšanu un informēšanu pašvaldībai).

Līdztekus zivju mazuļu ielaišanai tiek veikti arī citi ar zivju resursu pārvaldību saistīti pasākumi, piemēram, zivju resursu aizsardzības aprikojuma iegāde un kontroles iespēju paplašināšana, kas uzlabo pašvaldības spēju uzraudzīt zivju resursu stāvokli un ievērot saistītos noteikumus un saudzēšanas pasākumus.

Kopumā zivju mazuļu ielaišanas pasākumi Cēsu novadā ir daļa no plašāka ūdens resursu apsaimniekošanas konteksta, kas cenšas vienlaikus saglabāt dabisko daudzveidību, atbalstīt rekreācijas un makšķerēšanas iespējas, kā arī nodrošināt zivju populāciju noturību un atjaunošanos nākotnē.

Gaujas upju baseina apgabala apsaimniekošanas plānā un plūdu riska pārvaldības plānā 2022.–2027.gadam kā arī Daugavas upju baseina apgabala apsaimniekošanas plānā un plūdu riska pārvaldības plānā 2022.–2027.gadam iekļauti 4 ūdensobjekti, kas atrodas vai iekļaujas Cēsu novadā. Ūdensobjektu kvalitāti novadā ietekmē lauksaimniecība (barības vielas), notekūdeņi, regulējumi, HES un dambji, dabisko apstākļu ietekme, u.c. (skat. 1. pielikumu).

Cēsu novadā ir 29 ūdensobjekti, kuros pastāv risks nesasniegt Ūdens apsaimniekošanas likumā noteikto labu virszemes ūdeņu stāvokli³¹:

- Suda (D407) Līgatnes pagastā un Nītaures pagastā. Posms no iztekas līdz satekai ar Mergupi. Būtiskākais riska cēlonis - hidromorfoloģiskie pārveidojumi un citas ietekmes,
- Mergupe_1 (D409), Nītaures pagasts. Posms no iztekas līdz Zaubei. Būtiskākie riska cēloņi - hidromorfoloģiskie pārveidojumi un citas ietekmes,
- Mazā Jugla_1 (D412), Nītaures pagasts un Zaubes pagasts. Posms no iztekas līdz Abzai. Būtiskākie riska cēloņi - plūdu risks,
- Ogre_2 (D423), Inešu pagasts, Kaives pagasts, Skujenes pagasts, Vecpiebalgas pagasts. Posms no Sustalas līdz Valolai. Būtiskākie riska cēloņi - Hidromorfoloģiskie pārveidojumi un citas ietekmes,
- Sustala (D424), Inešu pagasts un Vecpiebalgas pagasts. Posms no iztekas līdz ietekai Ogrē. Būtiskākie riska cēloņi - Izklidētais piesārņojums un hidromorfoloģiskie pārveidojumi,
- Ogre_1 (D425), Inešu pagasts. Posms no iztekas līdz Sustalai. Būtiskākie riska cēloņi - hidromorfoloģiskie pārveidojumi,
- Brasla_3 (G206DA), Straupes pagasts. Posms no Juglas līdz ietekai Gaujā. Būtiskākie riska cēloņi - hidromorfoloģiskie pārveidojumi,
- Brasla_2 (G207), Stalbes un Straupes pagasts. Posms no Iesalas līdz Juglai. Būtiskākais riska cēlonis - hidromorfoloģiskie pārveidojumi,
- Gauja_15 (G209DA), Drabešu pagasts, Līgatne, Līgatnes pagasts, Raiskuma pagasts, Straupes pagasts. Posms no Amatas līdz Braslai. Būtiskākais riska cēlonis - citas ietekmes,

³⁰ <https://www.cesis.lv/lv/novads/aktualitates/zinas/vide/cesu-novada-ezeros-planota-lidaku-mazulu-ielaišana>

³¹ 2011.gada 31.maijā Ministru kabineta noteikumi Nr.418 „Noteikumi par riska ūdensobjektiem”

- Amata_2 (G210DA), Amatas pagasts, Drabešu pagasts, Līgatnes pagasts, Nītaures pagasts. Posms no Nedienes līdz ietekai Gaujā. Būtiskākais riska cēlonis - izkliedētais piesārņojums un hidromorfoloģiskie pārveidojumi,
- Amata_1 (G211), Amatas pagasts, Drabešu pagasts, Dzērbenes pagasts, Kaives pagasts, Nītaures pagasts, Skujenes pagasts, Taurenas pagasts, Vaives pagasts, Zaubes pagasts. Posms no iztekas līdz Nedienei. Būtiskākais riska cēlonis - hidromorfoloģiskie pārveidojumi,
- Nediene (G212), Amatas un Nītaures pagasts. Posms no iztekas līdz ietekai Amatā. Būtiskākais riska cēlonis - hidromorfoloģiskie pārveidojumi,
- Rauna_3 (G216DA), Liepas un Priekuļu pagasts. Posms no Rauņa līdz ietekai Gaujā. Būtiskākais riska cēlonis - citas ietekmes,
- Rauna_2 (G217), Liepas pagasts, Priekuļu pagasts, Veselavas pagasts. Posms no Ārupītes līdz Raunim. Būtiskākais riska cēlonis - citas ietekmes,
- Rauna_1 (G218), Dzērbenes pagasts, Mārsnēnu pagasts, Veselavas pagasts. Posms no iztekas līdz Ārupītei. Būtiskākais riska cēlonis - punktveida piesārņojums un hidromorfoloģiskie pārveidojumi,
- Tirza_1 (G248), Jaunpiebalgas pagasts. Posms no iztekas līdz Gosupei. Būtiskākais riska cēlonis - hidromorfoloģiskie pārveidojumi,
- Gauja_2 (G254DA), Dzērbenes pagasts, Jaunpiebalgas pagasts, Kaives pagasts, Skujenes pagasts, Taurenas pagasts, Vecpiebalgas pagasts, Zosēnu pagasts. Posms no Zobola līdz Tulejai. Būtiskākais riska cēlonis - hidromorfoloģiskie pārveidojumi,
- Gauja_1 (G272), Kaives pagasts, Skujenes pagasts, Vecpiebalgas pagasts. Posms no iztekas līdz Zobolam. Būtiskākais riska cēlonis - izkliedētais piesārņojums un hidromorfoloģiskie pārveidojumi,
- Gauja_3 (G273SP), Jaunpiebalgas pagasts. Posms no Tulejas līdz Ureikstei. Būtiskākais riska cēlonis - hidromorfoloģiskie pārveidojumi,
- Gauja_12 (G276), Liepas pagasts, Mārsnēnu pagasts, Raiskuma pagasts. Būtiskākais riska cēlonis - citas ietekmes,
- Briede_1 (G322), Stalbes pagasts. No iztekas līdz Mazbriedei. Būtiskākais riska cēlonis - hidromorfoloģiskie pārveidojumi un citas ietekmes,
- Alauksts (E056), Taurenas un Vecpiebalgas pagasts. Būtiskākais riska cēlonis - izkliedētais piesārņojums un citas ietekmes,
- Inesis (E057), Inešu un Vecpiebalgas pagasts. Būtiskākais riska cēlonis - izkliedētais piesārņojums, hidromorfoloģiskie pārveidojumi un citas ietekmes,
- Nedzis (E058), Inešu pagasts. Būtiskākais riska cēlonis - hidromorfoloģiskie pārveidojumi un citas ietekmes,
- Tauns (E059), Inešu un Vecpiebalgas pagasts. Būtiskākais riska cēlonis - izkliedētais piesārņojums,
- Riebiņu ezers (E196), Straupes pagasts. Būtiskākais riska cēlonis - izkliedētais piesārņojums,
- Sārumezers (E197), Straupes pagasts. Būtiskākais riska cēlonis - hidromorfoloģiskie pārveidojumi un citas ietekmes,
- Zobols (E212), Kaives un Vecpiebalgas pagasts. Būtiskākais riska cēlonis - hidromorfoloģiskie pārveidojumi,
- Lielais Bauzis (E228), Raiskuma pagasts. Būtiskākais riska cēlonis - izkliedētais piesārņojums un hidromorfoloģiskie pārveidojumi.

Ūdensobjekti, kuriem uz trešo upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plānu izstrādes brīdi nav sasniegta laba ekoloģiskā un/vai ķīmiskā kvalitāte, ir nosakāmi par riska ūdensobjektiem. Kopumā 28 ŪO ekoloģiskā kvalitāte novērtēta kā vidēja, 15 kā laba, 2 kā slikta un 2 kā augsta (skat. 2.pielikumu).

Lai sasniegtu ūdensobjektu ekoloģiskās kvalitātes mērķus un veicinātu to, ka ūdensobjektu kvalitāte uzlabotos vai nepasliktinātos, Gaujas upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plānā 2022. – 2027. gadam un Daugavas upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plānā 2022. - 2027. gadam noteikti pamata un papildus pasākumi (skat. 2.pielikumu).

Veselības inspekcijas oficiāli novēroto peldvietu sarakstā pēc MK 2017. gada 28. novembra noteikumiem Nr. 692 "Peldvietas izveidošanas, uzturēšanas un ūdens kvalitātes pārvaldības kārtība" Cēsu novadā nav noteikta

neviena oficiālā peldvieta³². Novada teritorijā iedzīvotājiem un viesiem ir pieejamas peldvietas publiskajā ārtelpā, līdz ar teritorijas ilgtspējīgai izmantošanai būtu turpināma atpūtas vietu labiekārtošana. Informācija no Cēsu novada pašvaldības liecina, ka 2025. gadā vairākās vietējās peldvietās tika veikta ūdens kvalitātes pārbaude savlaicīgi vasaras sezonā³³. Veikto pārbaudes rezultātu kopsavilkumā norādīts, ka ūdens kvalitāte visos pārbaudītajos ezeros atbilst noteiktajām prasībām, un peldēšanās šajās vietās tiek atzīta kā pieļaujama. Pārbaudīti ezeri aptver gan Amatas apvienības teritorijas peldvietas (Sērmūkšu ezers), gan Līgatnes, Vecpiebalgas un Pārgaujas apvienību ezerus, tostarp Alauksta ezeru, Ineša ezeru, Raiskuma ezeru, Ungura ezeru un citus. Peldvietas pēc pašvaldības iniciatīvas tiek pārbaudītas regulāri.

Ir būtiski atšķirt oficiālās peldvietas, kuru ūdens kvalitāte tiek uzraudzīta saskaņā ar Veselības inspekcijas noteikto monitoringa kārtību, un neoficiālās peldvietas, kurās ūdens kvalitātes pārbaudes organizē pašvaldība pēc saviem resursiem un grafikiem. Latvijas Veselības inspekcija norāda, ka neoficiālajās peldvietās var veikt arī ūdens kvalitātes pārbaudes, ja tās tiek īstenotas koordinēti un atbilstoši higiēnas prasībām, tomēr tās nav daļa no valsts līmeņa monitoringa saraksta, ja vien nav iekļautas kā oficiālas peldvietas.

Kopumā Cēsu novada virszemes ūdeņu peldvietu kvalitāte tiek aktīvi uzraudzīta un novērtēta. Šāda pieeja sekmē drošas un sabiedrībai pieejamas vides izmantošanu ūdeņiem raksturīgajās aktivitātēs Cēsu novada teritorijā.

4.7.4. Atkritumu apsaimniekošana

Sadzīves atkritumi

Cēsu novada teritorija pēc spēkā esošā iedalījuma iekļaujas Vidzemes atkritumu apsaimniekošanas reģionā. Cēsu novadā darbojas centralizētā atkritumu apsaimniekošanas sistēma, ko regulē Cēsu novada domes 2023. gada 9. novembra saistošie noteikumi Nr.24 "Par sadzīves atkritumu apsaimniekošanu Cēsu novadā", kas izdoti saskaņā ar Atkritumu apsaimniekošanas likumu. Saistošajos noteikumos iekļautas:

- teritorijas dalījums sadzīves atkritumu apsaimniekošanas zonās;
- prasības atkritumu savākšanai, minimālajam sadzīves atkritumu savākšanas biežumam, pārvadāšanai, pārkraušanai, šķirošanai, uzglabāšanai;
- prasības liela izmēra atkritumu, sadzīvē radušos bīstamo atkritumu, majsaimniecības radīto būvniecības atkritumu apsaimniekošanai;
- prasības atkritumu dalītās savākšanas organizēšanai, šo atkritumu savākšanas biežumam, kārtība, kādā veicami maksājumi par atkritumu apsaimniekošanu.

Saistošajos noteikumos izvirzīta prasība ikvienam atkritumu radītājam / valdītājam iesaistīties sadzīves atkritumu dalītās vākšanas sistēmā, kas sastāv no:

- publiskiem atkritumu dalītās savākšanas punktiem – publiskajiem EKO punktiem;
- šķiroto atkritumu savākšanas laukumiem - EKO laukumiem;
- pie individuālajām dzīvojamām mājām izveidotajiem sadzīves atkritumu dalītai vākšanai paredzētajiem konteineriem (bioloģiskie atkritumi, plastmasa, papīra, metāla iepakojums, stikls);
- pie daudzdzīvokļu dzīvojamām mājām, kuru sastāvā ir vismaz divi dzīvokļi, izveidotajiem atkritumu dalītās savākšanas punktiem ((bioloģiskie atkritumi, plastmasa, papīra, metāla iepakojums, stikls).

Saistošajos noteikumos paredzēta iespēja pašvaldības administratīvo teritoriju individuālo dzīvojamo māju īpašniekiem vai lietotājiem bioloģiskos atkritumus kompostēt majsaimniecības teritorijā. Šādā gadījumā personām nepieciešams informēt atkritumu apsaimniekotāju par mājkompostēšanas esamību.

Cēsu novadā atkritumus apsaimnieko SIA "ZAAO", kas nodrošina kvalitatīvus un vides prasībām atbilstošus atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus. Informācija par Cēsu novada teritorijā publiski pieejamiem

³² <https://www.vi.gov.lv/lv/peldvietu-udens-kvalitate>

³³ <https://www.cesis.lv/lv/novads/aktualitates/zinas/pasvaldiba/parbaudita-udens-kvalitate-cesu-novada-ezeros/>

atkritumu dalītās savākšanas eko punktiem un atkritumu dalītās savākšanas EKO laukumiem pieejama: skiroviegli.lv vai www.zaao.lv, kur interaktīvajā šķirošanas sistēmas kartē redzams to novietojums. Novadā ir pieejami 5 EKO laukumi (AEC "Daibe" Stalbes pagastā; Lapsu ielā 19, Cēsīs; Dārza ielā 10, Priekuļos; Dārza ielā 8, Augšlīgatnē; Taurenes pagastā "Nēķins",). Tā ir slēgta, norobežota teritorija, kurā noteiktā darba laikā iespējams nodot gan bez maksas, gan par maksu (pēc noteikta cenrāža) noteikta veida šķirotus atkritumus un saņemt konsultācijas par SIA "ZAAO" pakalpojumiem.

Klientiem ir pieejama lietotne Laipa Plus, kas ir interaktīva karte ar informāciju par noslēgtajiem SIA "ZAAO" atkritumu apsaimniekošanas līgumiem gandrīz visā darbības reģionā, dodot ikvienam sabiedrības loceklim iespēju pārliecināties par atkritumu apsaimniekošanas likuma un pašvaldības saistošo noteikumu ievērošanu sev tuvējā apkārtnē.

SIA "ZAAO" pārziņā ir divi aprīti ekonomikas centri - AEC "Daibe" Cēsu novadā un AEC "Kaudzītes" Gulbenes novadā. Tie nodrošina videi draudzīgu atkritumu šķirošanu, pārstrādi, bioloģiski noārdāmo atkritumu kompostēšanu un apstrādi, veicinot resursu atkārtotu izmantošanu. Abi centri darbojas atbilstoši augstiem vides standartiem, veicinot ilgtspējīgu atkritumu apsaimniekošanu Vidzemes reģionā.

Cēsu novadā 14 sadzīves atkritumu izgāztuves (skat. 7.tabulu) ir slēgtas un rekultivētas, 1 izgāztuve (Atkritumu noglabāšanas poligons "Daibe") joprojām darbojas. MK 27.12.2011. noteikumu Nr.1032 „Atkritumu poligonu ierīkošanas, atkritumu poligonu un izgāztuvju apsaimniekošanas, slēgšanas un rekultivācijas noteikumi” prasības nosaka, ka, rekultivējot izgāztuvi, tai noteikts monitoringa periods – 20 gadi. 10 no izgāztuvēm monitoringa vēl tiek veikts, bet 4 monitoringa vairs netiek veikts.

Visas no rekultivētajām Cēsu novada sadzīves atkritumu izgāztuvēm ir reģistrētas kā potenciāli piesārņotās vietas un viena kā piesārņotā vieta (Atkritumu izgāztuve Piebaidzes).

Tabula 7. Slēgtās un rekultivētās sadzīves atkritumu izgāztuves - VVD dati

Nr. p.k.	Nosaukums	Adrese	Zemes vienības kadastra apzīmējums	Rekultivācijas gads
1.	Atkritumu noglabāšanas poligons "Daibe"	Stalbes pagasts, "Stūri"	42800040053	–
2.	Atkritumu izgāztuve Piebaidzes	Priekuļu pagasts, z.v. "Piebaidzes"	42720050121	2009. gada 25. novembris
3.	Bijusī sadzīves atkritumu izgāztuve "Baloži"	Amatas pagasts, z.v. "Baloži" un z.v. "Mežavots-Makstnieki"	42420030131, 42420030058	2005. gada 25. novembris
4.	Bijusī sadzīves atkritumu izgāztuve "Konrādi"	Drabešu pagasts, z.v. "Atkritumu izgāztuve Konrādi"	42460010080	2007. gada 20. decembris
5.	Bijusī sadzīves atkritumu izgāztuve "Vārnukalni"	Inešu pagasts, z.v. "Lejas Tīrumnieki"	42540050049	2007. gads
6.	Bijusī sadzīves atkritumu izgāztuve "Silmaļi"	Jaunpiebalgas pagasts, z.v. "Izgāztuve"	42560050023	2005. gada 26. jūlijs
7.	Bijusī sadzīves atkritumu izgāztuve "Rožukalni"	Jaunpiebalgas pagasts	nav informācijas	nav informācijas
8.	Bijusī sadzīves atkritumu izgāztuve "Zilaiskalns"	Kaives pagasts, z.v. "Zilākalna izgāztuve"	42580030074	2005. gada 30. septembris
9.	Bijusī sadzīves atkritumu izgāztuve "Grīviņi"	Liepas pagasts, z.v. "Atkritumu izgāztuve"	42600010064	2006. gada 5. oktobris
10.	Bijusī sadzīves atkritumu izgāztuve "Brāzmas"	Mārsnēnu pagasts, "Apses 1"	42640020072	–

Nr. p.k.	Nosaukums	Adrese	Zemes vienības kadastra apzīmējums	Rekultivācijas gads
11.	Bijusī sadzīves atkritumu izgāztuve "Sārtēni"	Nītaures pagasts, z.v. "Sārtēnu izgāztuve"	42680110110	2007. gada 11. jūnijs
12.	Bijusī atkritumu izgāztuve "Kursenes"	Skujenes pagasts, z.v. "Izgāztuve Kursenēs"	42780060101	2014. gads
13.	Bijusī sadzīves atkritumu izgāztuve "Alauksta karjers"	Vecpiebalgas pagasts, z.v. "Alaukstu karjers" un "Jaunmādari"	42920020130, 42920020147	2010. gada 24. septembris
14.	Bijusī sadzīves atkritumu izgāztuve "Veļķi"	Vecpiebalgas pagasts, "Veļķu izgāztuve"	42920060110	2010. gads
15.	Bijusī sadzīves atkritumu izgāztuve "Čuksti"	Zaubes pagasts, z.v. "Lapsēni"	42960020060	2010. gads

Par radīto un apsaimniekoto atkritumu daudzumiem Cēsu novada uzņēmumi un organizācijas katru gadu iesniedz Valsts statistikas pārskatu „Nr.3A. Pārskats par bīstamajiem un sadzīves atkritumiem”. Par 2024.gadu atskaitījās 52 organizācijas par kopumā 90 objektiem/ražotnēm no tiešiem atkritumu radītājiem.

Savāktais sadzīves atkritumu daudzums no organizācijām, kas atskaitījušās ar Valsts statistikas pārskatu 'Nr.3-Atkritumi' par 2024.gadu, Cēsu novadā bija 39 331,67 tonnas, 2023.gadā bija 88 376,76 tonnas, 2022. gadā 78 793,80 tonnas un 2021. gadā 91 597,63, kas kopumā norāda uz savākto sadzīves atkritumu daudzuma ievērojamu samazināšanos novadā. Radītais sadzīves atkritumu daudzums gan 2024. gadā bija lielāks - 84358,966 tonnas. Taču arī radīto sadzīves atkritumu daudzums 2024. gadā ir ievērojami samazinājies salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem - 2023. gadā tika radītas 122886,45 tonnas, 2022. gadā 106593,454 tonnas, 2021. gadā 103490,537 tonnas.

Sadzīves atkritumi šobrīd tiek centralizēti savākti no daudzdzīvokļu mājām, lielai daļai savrupmāju ir noslēgti līgumi par atkritumu savākšanu, līdz ar to var secināt, ka centralizētai atkritumu savākšanas sistēmai ir pietiekama kapacitāte pakalpojuma nodrošināšanai, tomēr kā galvenās problēmas atkritumu apsaimniekošanā novadā, tāpat kā visā valstī, mināmas nelegālā vides piegružošana, daļa iedzīvotāju nav noslēguši līgumus, pieaug arī kopējais atkritumu apjoms.

Lai novērstu vai mazinātu augstāk minētās problēmas, nepieciešams ieviest stingrākas normas pašvaldības saistošajos noteikumos par atkritumu apsaimniekošanu, jāizvieto papildus atkritumu tvertnes, kā arī jāveicina sabiedrības izglītošana vides aizsardzības un atkritumu apsaimniekošanas jautājumos.

Plānot pasākumus, lai nodrošinātu atkritumu apsaimniekošanu, atbilstoši Atkritumu apsaimniekošanas likuma un saistošo noteikumu prasībām, lai palielinātu pārstrādei nodoto atkritumu apjomu un samazinātu poligonos uzglabāto atkritumu apjomu.

Bīstamie atkritumi

Bīstamie atkritumi ir atkritumi, kuriem piemīt viena vai vairākas īpašības, kas padara tos bīstamus cilvēka dzīvībai un veselībai, videi un kuri atbilst atkritumu klasifikatorā noteiktām bīstamo atkritumu kategorijām. Nepareizi apsaimniekoti bīstamie atkritumi negatīvi var ietekmēt vidi un cilvēku veselību. Latvijā par bīstamo atkritumu apsaimniekošanas organizēšanu un koordinēšanu ir atbildīga valsts.

Bīstamie atkritumi var rasties gan uzņēmumu saimnieciskajā darbībā, gan sadzīvē. Bīstamo atkritumu īpatsvaru Latvijā galvenokārt veido vēsturiskais mantojums (padomju laikā uzkrātie atkritumi, lielākoties lauksaimniecības pesticīdi, piesārņotās teritorijas) un vietējās rūpniecības radītie atkritumi. Sadzīves bīstamie atkritumi parasti ir laku, krāsu aerosolu bundžas, mazās baterijas, dzīvsudraba termometri, medikamenti u.c., savukārt uzņēmumu bīstamie atkritumi rodas mašīnbūvē, metāla apstrādes industrijā, ķīmiskajā un farmaceitiskajā rūpniecībā, enerģijas ieguves un pārstrādes uzņēmumos, kā arī veselības aprūpes jomā.

Bīstamos atkritumus rada arī celtniecības uzņēmumi ar būvgružiem, kas satur bīstamas vielas (arī kādreiz tik populārās azbestcimenta jumta seguma loksnes).

Bīstamo atkritumu radītājs vai valdītājs atdala bīstamos atkritumus no citu veidu sadzīves atkritumiem un slēdz līgumu par bīstamo atkritumu apsaimniekošanu ar uzņēmumu, kas saņēmis Valsts vides dienesta izsniegtu atļauju bīstamo atkritumu apsaimniekošanai, kā arī uzglabā bīstamos atkritumus vai ražošanas atkritumus tā, lai tie neapdraudētu vidi, cilvēku dzīvību un veselību, kā arī personu mantu. Uzglabājot bīstamo atkritumus ilgāk par trīs mēnešiem, ievēro Atkritumu apsaimniekošanas likuma 12.panta 4.daļas prasības.

Savāktais bīstamo atkritumu daudzums no organizācijām, kas atskaitījušās ar Valsts statistikas pārskatu 'Nr.3-Atkritumi' par 2024.gadu, Cēsu novadā bija 1911,603 tonnas, 2023.gadā bija 1391,024 tonnas.

Bīstamie atkritumi, tai skaitā elektrotehnika, nedrīkstētu nonākt nedz atkritumu konteineros, nedz arī apkārtējā vidē. Tie jānogādā kādā no atkritumu apsaimniekotāju izveidotajiem šķirošanas punktiem un laukumiem. To atrašanās vietas var noskaidrot interneta vietnē www.atkritumi.lv.

4.7.5. Riska objekti un teritorijas

Saimnieciskās darbības riska objekti

Teritorijas plānojuma izstrādes gaitā Cēsu novadā ir būtiski pārskatīts rūpnieciskās apbūves funkcionālais zonējums, īpaši lauku teritorijās. Salīdzinājumā ar iepriekšējiem teritorijas plānojumiem, kuros rūpnieciskās apbūves teritorijas nereti tika noteiktas dažāda mēroga lauksaimnieciska rakstura objektiem, derīgo izrakteņu ieguves vietām un citām saimnieciskajām aktivitātēm, jaunajā plānojumā šādu teritoriju apjoms ir ievērojami samazināts. Rūpnieciskās apbūves teritorijas lauku teritorijā saglabātas tikai atsevišķās vietās, kur esošā vai potenciālā izmantošana pēc būtības nav savietojama ar lauksaimniecības vai mežu teritoriju izmantošanu.

Cēsu novadā būtiskākie saimnieciskās darbības riska avoti, kas var radīt ietekmi uz vidi, ir saistīti ar transportu un transporta infrastruktūru, degvielas uzpildes un gāzes uzpildes stacijām, ražošanas un pārstrādes uzņēmumiem, intensīvu lauksaimniecību, notekūdeņu attīrīšanas iekārtām, kā arī derīgo izrakteņu ieguves vietām. Šo objektu ietekme ir telpiski koncentrēta un pārsvarā lokāla, tomēr tie veido būtisku esošās vides stāvokļa kontekstu.

Cēsu novada teritorijā darbojas 19 degvielas uzpildes stacijas un 8 gāzes uzpildes stacijas, kurām noteiktas ekspluatācijas aizsargjoslas atbilstoši normatīvajam regulējumam. Šie objekti uzskatāmi par potenciāliem lokāla piesārņojuma riska avotiem, galvenokārt saistībā ar augsnes un gruntsūdeņu aizsardzību, kā arī ugunsdrošības un avāriju riskiem.

Lauksaimnieciskās ražošanas kontekstā atsevišķās teritorijās Cēsu novadā darbojas biogāzes ražošanas objekti, tai skaitā "AEC Daibe" teritorijā, kuriem noteiktas normatīvajos aktos paredzētās aizsargjoslas. Šie objekti ir saistīti ar kūsmēsļu un citu bioloģisko izejvielu un atkritumu pārstrādi, un to potenciālie vides riski galvenokārt saistīti ar smaku emisijām, notekūdeņu apsaimniekošanu un transporta plūsmu pieaugumu to tuvumā. Vienlaikus šāda veida objekti tiek vērtēti arī kā atjaunojamās enerģijas ražošanas infrastruktūra.

Atbilstoši Valsts vides dienesta izsniegtajām atļaujām Cēsu novadā darbojas A, B un C kategorijas piesārņojošās darbības objekti. Saskaņā ar Valsts vides dienesta izsniegto atļauju un licenču reģistru novadā izdotas 4 A kategorijas piesārņojošo darbību atļaujas 4 uzņēmumiem:

- SIA "ZAAO" (atļaujas nr. VA15IA0001) atļauja ir izdota atkritumu poligona un ar to funkcionāli saistītas atkritumu apsaimniekošanas un vides infrastruktūras darbībai, ietverot atkritumu apglabāšanu, apstrādi, reģenerāciju, uzglabāšanu, notekūdeņu un notekūdeņu dūņu apsaimniekošanu, enerģijas ražošanu no kurināmā, kā arī ar poligona ekspluatāciju saistītās palīgiekārtas un pakalpojumus;
- SIA "Lode" (atļaujas nr. VA14IA0002) atļauja ir izdota rūpnieciskās ražošanas uzņēmuma darbībai, kas ietver apdedzinātu māla izstrādājumu ražošanu, enerģijas ieguvī sadedzināšanas iekārtās, notekūdeņu attīrīšanu ar novadišanu vidē, kā arī ar ražošanas procesu nodrošināšanu saistītās palīgdarbības, tostarp degvielas uzpildi un transportlīdzekļu un mehānismu remontu un apkopi;

- SIA "Gaižēni" (atļaujas nr. VA14IA0001) atļauja izdota fermas intensīvai cūku un mājputnu audzēšanai, kurās ir vietu skaits: vairāk nekā 2000 gaļas cūku, kuru svars pārsniedz 30 kilogramus;
- SIA "ER Invest" (atļaujas nr. VA11IA0002) atļauja izdota papīra un kartona ražošanas uzņēmuma darbībai, ietverot ražošanas procesu nodrošināšanai nepieciešamo enerģijas ieguvei sadedzināšanas iekārtās, kā arī notekūdeņu attīrīšanu un attīrīto notekūdeņu novadīšanu vidē.

Plašāk pārstāvētas ir B un C kategorijas piesārņojošās darbības, kas ietver dažāda mēroga ražošanas, pārstrādes, enerģētikas un pakalpojumu objektus. Šo darbību veikšana ir pakļauta atļauju nosacījumiem, kas paredz darbību atbilstību vides aizsardzību regulējošajiem normatīvajiem aktiem un administratīvajos aktos noteiktajām prasībām.

Cēsu novadā ir izsniegtas arī zemes dziļu izmantošanas licences kūdras, smilts, smilts-grants un māla derīgo izrakteņu ieguvei, kā arī atsevišķas licences zemes dziļu monitoringa veikšanai un urbumu ierīkošanai. Derīgo izrakteņu ieguves teritorijas veido lokālas riska zonas, kas saistītas ar ainavas pārveidi, hidroloģiskā režīma izmaiņām un putekļu emisijām, taču to ietekme ir telpiski ierobežota un regulēta ar licenču nosacījumiem.

Ūdens resursu izmantošanas jomā Cēsu novadā izsniegtas atļaujas pazemes ūdens ieguvei, sadzīves un tehnoloģiskajām vajadzībām, lopkopībai, akvakultūrai, kā arī hidroenerģijas ražošanai. Pazemes ūdens ieguve ir saistīta gan ar centralizēto ūdensapgādi apdzīvotajās vietās, gan ar atsevišķu saimniecisko objektu vajadzībām. Šīs darbības tiek uzskatītas par potenciāli jutīgām vides aizsardzības aspektā, īpaši teritorijās ar augstu pazemes ūdens resursu nozīmi.

Cēsu novada teritorijā atrodas arī 9 **hidroelektrostacijas** (skat. 8.tabulu) uz vairākām upēm, kas veido lokālus riska objektus hidroloģiskā režīma, zivju migrācijas un ekosistēmu nepārtrauktības aspektā. Šo objektu darbība tiek regulēta ar ūdens resursu lietošanas atļaujām un ir nozīmīga esošās vides stāvokļa raksturojumā.

Kopumā saimnieciskās darbības riska objekti Cēsu novadā raksturojas ar lokālu, telpiski dažādu ietekmi, un to izvietojums lielā mērā sakrīt ar transporta infrastruktūras, apdzīvoto vietu un vēsturiski izveidoto saimnieciskās darbības teritoriju struktūru. Šis esošais stāvoklis kalpo par pamatu turpmākai teritorijas plānojuma risinājumu ietekmes izvērtēšanai.

Tabula 8. Cēsu novada hidroelektrostacijas

Nr. p.k.	Hidroelektrostacija	Ūdenstece / ūdenstilpe	Adrese	Zemes vienības kadastra apzīmējums
1.	Zāģeru HES	Nedienne / Zāģeru diķis	Amatas pagasts, "Zāģeru Dzirnavas"	42420030086
2.	Amatas HES	Amata / Kārļu dzirnavezers	Drabešu pagasts, "Aizsprosti"	42460040113
3.	Billes HES	Amata / Billes ūdenskrātuve	Drabešu pagasts, Bille, "Billes HES" un "Billes HES 1"	42460050165, 42460050198
4.	Ilzēnu HES	Gauja / Ilzēnu ūdenskrātuve	Jaunpiebalgas pagasts, Ilzēnu HES"	42560010008
5.	Krīgaļu HES	Mergupe / Krīgaļu dzirnavezers	Nītaures pagasts, "Krīgaļu Dzirnavas"	42680080021
6.	Kalna Dzirnavu HES	Lenčupe / Kalna dzirnavu ezers	Raiskuma pagasts, "Kalna Dzirnavas"	42740020001
7.	Braslas HES	Brasla / Braslas ūdenskrātuve	Straupes pagasts	42820070156
8.	Vecpiebalgas HES	Orisāre / Vecpiebalgas dzirnavdiķis	Vecpiebalgas pagasts, Vecpiebalga, "Dzirnavas"	42540020124
9.	Augstāres (Zosēnu) HES	Gauja / Augstāres ūdenskrātuve	Zosēnu pagasts, "Zosēnu HES"	42980030198

Rūpnieciskā riska objekti

Cēsu sadarbības teritorijai 2021.gadā tika aktualizēts civilās aizsardzības plāns, kura mērķis ir apzināt ārējos un iekšējos apdraudējumus, kā arī plānot un realizēt preventīvos, gatavības, reaģēšanas un neatliekamās sekas likvidēšanas pasākumus, lai novērstu vai samazinātu pastāvošos draudus riska zonā esošajiem iedzīvotājiem, iespējamo kaitējumu īpašumam un videi³⁴.

26.08.2020. ar MK rīkojumu Nr.476 „Par Valsts civilās aizsardzības plānu” tika apstiprināts „Valsts civilās aizsardzības plāns”, kurā paredzēti preventīvie, gatavības un sekas likvidācijas pasākumi praktiski visiem Latvijas valstī iespējamiem apdraudējumu veidiem, ietverot kā dabas, tā tehnogēnās katastrofas.

Cēsu novada teritorijā darbojas 1 rūpniecisko avāriju riska objekts, kurš ražo, lieto, apsaimnieko vai uzglabā bīstamās vielas³⁵:

- Cēsu naftas bāze - SIA “EAST-WEST TRANSIT” (Birzes iela 2, Cēsis, Cēsu nov., LV-4101), B paaugstinātas bīstamības kategorija (RANP, SEVESO). bīstamā ķīmiskā viela – naftas produkti.

Atbilstoši MK 2016.gada 1.marta noteikumu Nr.131 „Rūpniecisko avāriju riska novērtēšanas kārtība un riska samazināšanas pasākumi” 15.punkta prasībām rūpniecisko avāriju riska objektiem ir jāizstrādā rūpniecisko avāriju novēršanas programma. Lai pēc iespējas tiktu samazinātas līdz minimumam sekas rūpnieciskās avārijas gadījumā, ap objektiem ir noteiktas drošības aizsargjoslas, ierobežojumi blīvas dzīvojamās apbūves veidošanai, publiskajai apbūvei, kā arī ražošanas un komercdarbības objektu ar lielu strādājošo skaita izvietojumam. Civilās aizsardzības plāns saskaņā ar MK noteikumu Nr.131 15. punktu jāizstrādā SIA “EAST-WEST TRANSIT”.

Cēsu novada teritoriju šķērso nacionālās paaugstinātas bīstamības transporta riska teritorijas:

- valsts galvenais autoceļš A3 Inčukalna - Valmiera - Igaunijas robeža (Valka);
- valsts galvenais autoceļš A2 Rīga - Sigulda - Igaunijas robeža (Vecļaucene);
- stratēģiskās (valsts) nozīmes dzelzceļa līnija Rīga - Lugaži - valsts robeža.

Paaugstinātas bīstamības zonas ir autoceļš, dzelzceļa līnijas, dzelzceļa pārbrauktuves, kur dzelzceļš krustojas ar autoceļiem. Šajos objektos, pieaugot avārijas bīstamības iespējamībai, notikuma sekas var mainīties no nenozīmīgām līdz katastrofālām, ņemot vērā to, ka bīstamās kravas pārvadā arī caur blīvi apdzīvotām vietām, ražošanas teritorijām, radot apdraudējumu cilvēku veselībai un videi. Notiekot ceļu satiksmes negadījumam, šīs kravas var nokļūt apkārtējā vidē, radot ievērojamu piesārņojumu un akūtus draudus cilvēku veselībai vai pat dzīvībai. Šādā gadījumā ir iespējami arī sprādzieni un ugunsgrēki. Šie riski tieši var skart teritoriju vairāku desmitu metru attālumā no autoceļa, bet netieša izplatība var sasniegt simtiem metru. Avārijas uz autoceļiem un dzelzceļa līnijām var tikt saistītas arī ar lielu cilvēku upuru skaitu.

Cēsu sadarbības teritoriju šķērso divi dabasgāzes pārvades sistēmas (maģistrālie) cauruļvadi “Izborska-Inčukalna pazemes gāzes krātuve” un “Pleskava-Rīga”. Dabasgāzes infrastruktūra Cēsu sadarbības teritorijā ir Līgatnes, Amatas, Cēsu, Priekuļu un Raunas novados. Avārijas dabasgāzes pārvades un krātuves sistēmā uzskatāmas par nozīmīgām, jo dabasgāzes noplūdes gadījumā var veidoties sprādzienbīstama gāzes koncentrācija, kas var izraisīt gāzes mākoņa aizdegšanos vai sprādzienu un ugunsgrēku. Šādu notikumu rezultātā iespējami ēku un būvju bojājumi vai sagruvumi, meža un kūdras purvu ugunsgrēki, kā arī traucējumi siltumapgādes sistēmu un ražošanas procesu darbībā.

Novada vides un cilvēku dzīves kvalitāti var apdraudēt arī dažāda veida inženiertehniskās apgādes teritorijas un objekti, tie ir gāzes vadi, 330 kV un 110 kV elektropārvades līnijas, netamponētie ūdensapgādes urbumi u.tml., kas, galvenokārt, saistās ar avāriju bīstamības risku (ugunsgrēki, augsnes, virszemes ūdeņu un gruntsūdens piesārņojums).

Bojājumi augstsprieguma līnijās (110 kV un 330 kV) ir novērojami reti, taču sadales tīklos (≤ 20 kV) katru gadu novērojami elektrotīklu bojājumi dažādu hidrometeoroloģisku apstākļu dēļ, piemēram, vētras, zibens, plūdi, apledojs u.c. Pēc AS "Augstsprieguma tīkls" publiski pieejamās informācijas, Cēsu novadu šķērso 330 kV

³⁴ https://www.cesis.lv/images/userfiles/CAP_2021.pdf

³⁵ Valsts vides dienesta reģistri. Rūpniecisko avāriju riska objekti. <https://registri.vvd.gov.lv/> Skatīts 14.01.2026.

augstsprieguma līnijas: Salaspils - Valmiera, Aizkraukle - Valmiera, 110 KV augstsprieguma līnija Ieriķi - Valmiera, Valmiera - Gulbene un Ķeguma HES - Ieriķi.

Piesārņotās un potenciāli piesārņotās vietas

Atbilstoši Valsts vides dienesta Piesārņoto vietu pārvaldības sistēmas datiem, Cēsu novada teritorijā ir identificētas 8 piesārņotas un 110 potenciāli piesārņotas vietas. Šo vietu raksturs un izcelsme lielākoties saistīta ar vēsturisku saimniecisko darbību, īpaši degvielas aprites, lauksaimniecības un atkritumu apsaimniekošanas jomās.

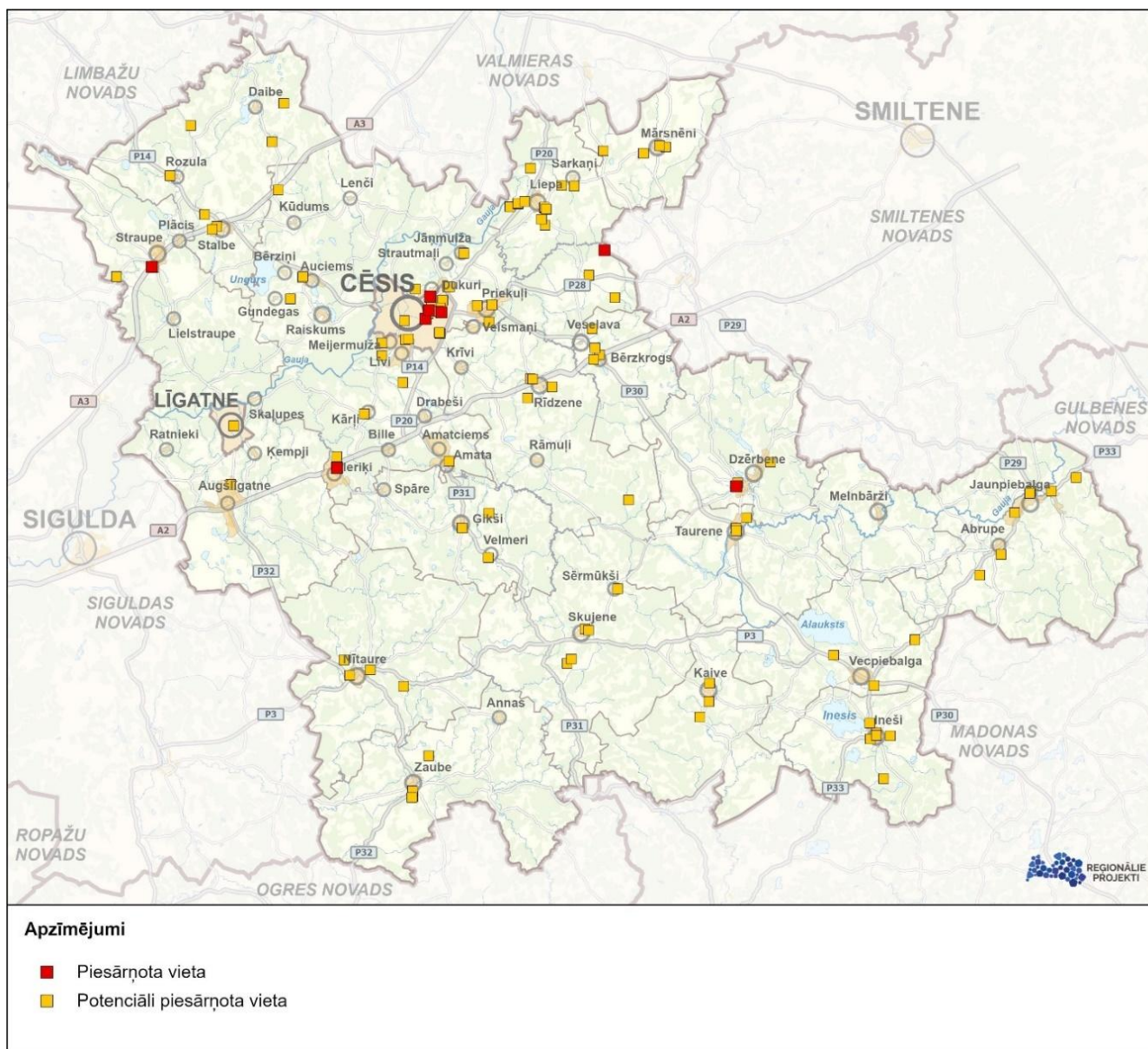
Piesārņotās vietas veido nelielu, telpiski izkliedētu objektu kopumu, bez koncentrēta augsta riska areāla. Lielākā koncentrācija atrodama Cēsu pilsētas austrumu pusē, kur atrodas 4 no piesārņotajām vietām (attēls 9). Piesārņoto vietu struktūrā dominē transporta un degvielas aprites objekti (degvielas un gāzes uzpildes stacijas, naftas produktu uzglabāšanas infrastruktūra) un viena bijusī atkritumu apglabāšanas vieta "Piebaudzes", kas atbilst vecu atkritumu izgāztuvju tipam.

Būtiski lielāku īpatsvaru veido potenciāli piesārņotās vietas. Šīs teritorijas identificētas, balstoties uz to vēsturisko vai esošo izmantošanu, kas var būt saistīta ar piesārņojuma risku, bet kurās nav veikta detalizēta izpēte vai piesārņojums nav apstiprināts. Pēc veidu sadalījuma potenciāli piesārņotajās vietās dominē ar lauksaimniecību un degvielas apriti saistīti objekti, tostarp minerālmēsļu un pesticīdu uzglabāšanas vietas, kā arī degvielas uzpildes infrastruktūra. Nozīmīgu daļu veido arī:

- bijušās atkritumu apglabāšanas vietas,
- dažāda rakstura tirdzniecības un noliktavu objekti,
- kokapstrādes uzņēmumu teritorijas,
- siltumapgādes objekti (katlu mājas, koģenerācijas stacijas),
- naftas produktu uzglabāšanas vietas,
- lauksaimniecības ražošanas objekti.

Šāds sadalījums norāda, ka potenciālais piesārņojuma risks Cēsu novadā ir plaši izkliedēts, bet pārsvarā neliela vai vidēja mēroga, un galvenokārt saistīts ar lokālām darbībām, nevis intensīvu rūpniecisko ražošanu.

Pilnam piesārņoto un potenciāli piesārņoto vietu sarakstam skatīt Paskaidrojuma raksta 8. pielikumu.

ATTĒLS 9. Piesārņotās un potenciāli piesārņotās vietas Cēsu novadā

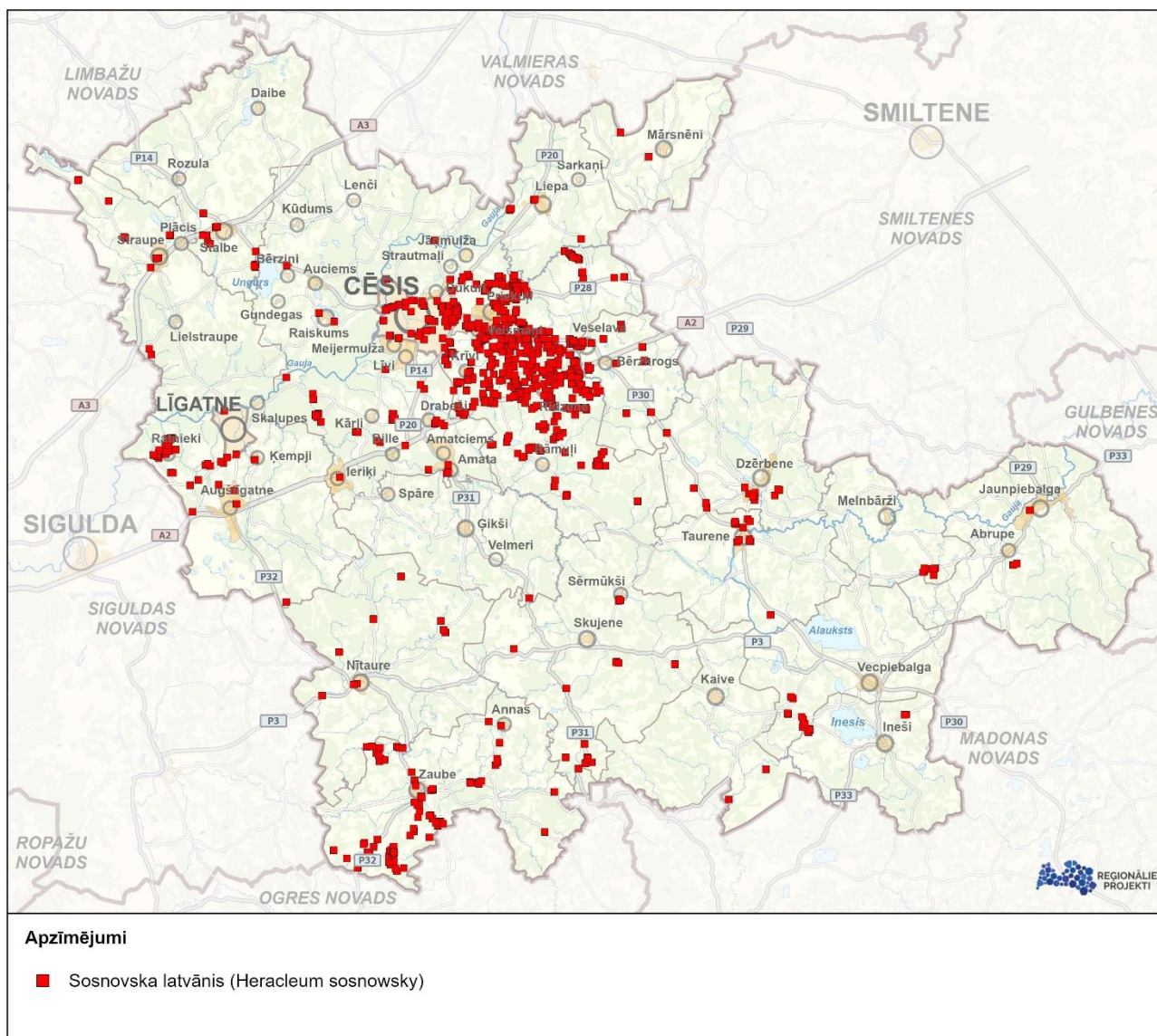
Sosnovska latvāņu invadētās teritorijas

Saskaņā ar Valsts augu aizsardzības dienesta un Cēsu novada pašvaldības apkopoto informāciju, Cēsu novada teritorijā ir konstatēta plaša invazīvās augu sugas – Sosnovska latvāņa (*Heracleum sosnowskyi* Manden) – izplatība, kas aptver ievērojamu skaitu zemes vienību visā novadā. Latvāņa audzes konstatētas gan apdzīvotās vietās, gan lauku teritorijās, tostarp lauksaimniecības zemēs, ceļu un dzelzceļu aizsargjoslās, kā arī ūdensteču tuvumā, kas palielina sugas izplatības risku (attēls 10).

Sosnovska latvānis ir atzīts par vienu no bīstamākajām invazīvajām sugām Latvijā, jo tas būtiski apdraud vietējo bioloģisko daudzveidību, izspiežot dabiskajām pļavām un lauksaimniecības zemēm raksturīgās augu sugas, kā arī rada tiešus riskus cilvēka veselībai, izraisot smagus ādas apdegumus saskarē ar auga sulu.

Cēsu novadā tiek īstenots Sosnovska latvāņu izplatības ierobežošanas pasākumu organizatoriskais plāns 2022.–2026. gadam³⁶, kas apstiprināts ar Cēsu novada domes 2022. gada 21. aprīļa lēmumu Nr. 196. Plāns nosaka vienotu, koordinētu un sistemātisku pieeju latvāņu ierobežošanai visā novada teritorijā, paredzot gan institucionālo atbildību, gan praktisko pasākumu īstenošanas kārtību.

³⁶ <https://www.cesis.lv/lv/attistiba/dokumenti/nozaru-attistibas-strategijas/latvanu-ierobezosanas-plans-cesu-novada/>

ATTĒLS 10. Sosnovska latvāņa izplatības vietas

Plāna ietvaros latvāņu ierobežošanas pasākumi tiek organizēti un koordinēti visa gada garumā, ik gadu tiek veikts invāzijas ierobežošanas monitorings, piesaistot Valsts augu aizsardzības dienesta inspektoros un gadījumos, kad zemes īpašnieks pasākumus neveic, pašvaldībai ir tiesības nodrošināt latvāņu apkarošanu, piemērojot mehānisko ierobežošanas metodi un pēc tam piedzenot izmaksas.

Latvāņu ierobežošanas pasākumi invadētajās teritorijās veicami katru gadu no veģetācijas sākuma (aptuveni aprīļa beigās–maija sākums) līdz veģetācijas perioda beigām (oktobris). Cēsu novadā kā pamatprincips tiek izmantota integrētā ierobežošanas pieeja, apvienojot mehāniskās, bioloģiskās un – atsevišķos gadījumos – ķīmiskās metodes, pielāgojot tās teritorijas raksturam un vides apstākļiem.

Ilgtermiņā latvāņu ierobežošanas pasākumu mērķis ir saglabāt un atjaunot dabiskās pļavas, veicināt bioloģisko daudzveidību un nodrošināt ainavas kvalitātes uzlabošanu, vienlaikus mazinot riskus cilvēku veselībai un lauksaimnieciskajai darbībai.

Atbilstoši invazīvo sugu pārvaldniekā³⁷ sniegtajai informācijai Cēsu novada teritorijā ir reģistrētas un konstatētas arī citas invazīvās un vairākas svešzemju augu sugas – Puķu sprigane (*Impatiens glandulifera*), daudzlapu lupīna (*Lupinus polyphyllus*), kanādas zeltgalvīte (*Solidago canadensis*), Japānas dižsūrene (*Fallopia japonica*), u.c. Latvijas ainavā nevēlamas, invazīvas un potenciāli invazīvas sugas, kas laika gaitā var

³⁷ <https://latvianature.daba.gov.lv/invazivo-sugu-parvaldnieks/>

radīt pārlietu lielas un blīvas audzes, pārlietu savairoties, tādā veidā samazinot Latvijai raksturīgo augu sugu daudzveidību un bioloģisko daudzveidību kopumā.

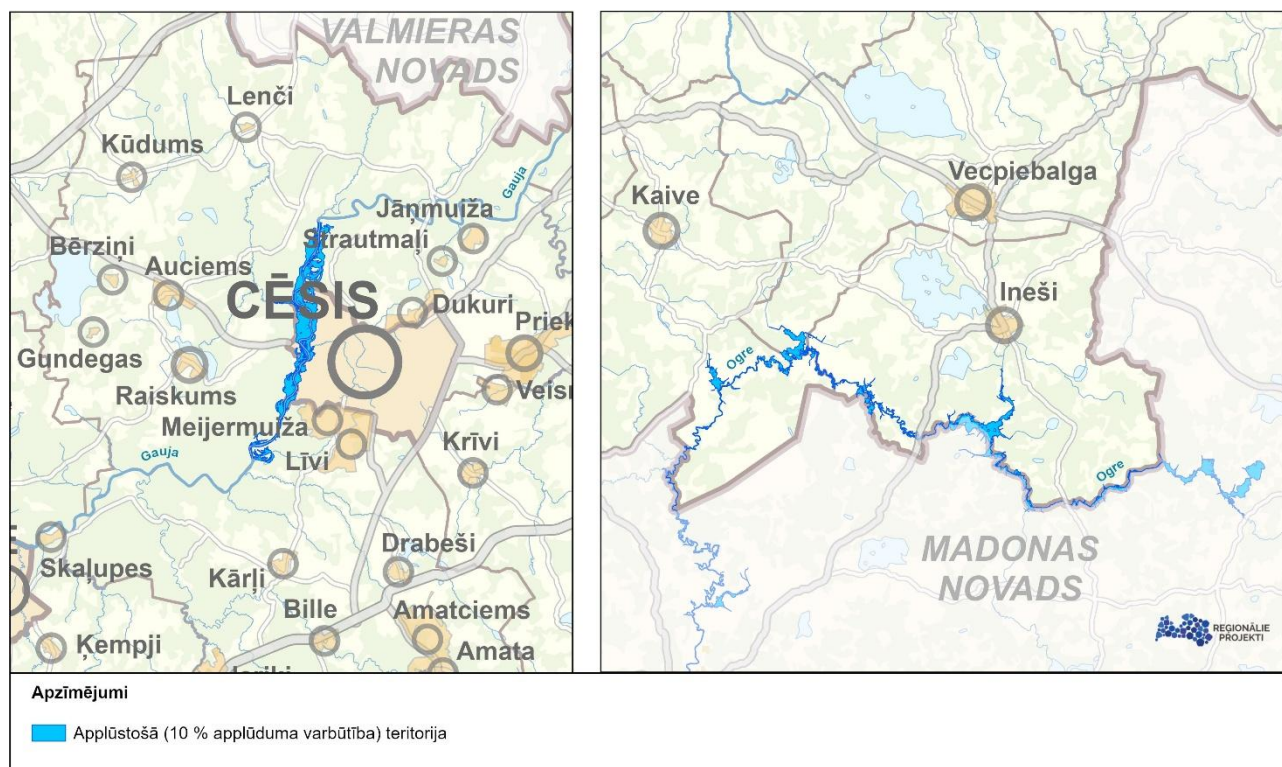
Atbilstoši invazīvo sugu pārvaldniekā sniegtajai informācijai Cēsu novada teritorijā ir reģistrētas un konstatētas arī citas invazīvās un vairākas svešzemju dzīvnieku sugas – Spānijas kailgliemeža (*Arion vulgaris*), Jenotsuns (*Nyctereutes procyonoides*), Amerikas ūdele (*Neovison vison*), utt.

Spānijas kailgliemežu (*Arion vulgaris*) izplatība ir novērota arī Cēsu novadā, it īpaši Cēsu pilsētas apkārtnē. Šī suga ir iekļauta Eiropas simts visinvazīvāko dzīvnieku sarakstā un, savairojoties lielā skaitā, var apdraudēt vietējās savvaļas augu sugas un kultūraugus, piemēram, zemenes, kāpostus, kabačus, gan apēdot tos, gan pārnēsājot dažādus augu patogēnus. Tas izkonkurē un barojas arī ar citām bezmugurkaulnieku sugām, piemēram, gliemežiem un sliekām, kā arī ir novērota krustošanās ar tuvāk radniecīgajām kailgliemežu sugām, kā rezultātā vietējās sugas asimilējas un izzūd.

Lai ierobežotu to izplatību, Cēsu novada pašvaldība aicina iedzīvotājus izmantot Dabas aizsardzības pārvaldes sniegtās rekomendācijas.

Applūstošās teritorijas

Applūstošās teritorijas (10% applūduma varbūtība) attēlotas, balstoties uz Plūdu riska informācijas sistēmas (PRIS) datiem. Plūdu riskam pakļautās teritorijas atrodas Gaujas palienē pie Cēsīm un Ogres palienē pie robežas ar Madonas novadu, kurā ietilpst arī Nedzis (attēls 11). Galvenie plūdu riski ir no pavasara paliem sniega kušanas rezultātā. Pamatojoties uz Gaujas upju baseina apgabala apsaimniekošanas plānu un plūdu riska pārvaldības plānu 2022.–2027.gadam un Daugavas upju baseina apgabala apsaimniekošanas plānu un plūdu riska pārvaldības plānu 2022.–2027.gadam, Cēsu novada teritorijas upe Lenčupe, Gaujas posmi (ŪO G277 un ŪO G278) un Mazās Juglas posms (ŪO D412) ir pakļauti plūdu riskam ar 0.5% applūšanas varbūtību. Mazā Jugla (D412) ir noteikts arī kā Daugavas upju baseinu apgabala nacionālās nozīmes plūdu riska teritorijas.

ATTĒLS 11. Applūstoša (10% applūduma varbūtība) teritorija

Klimata maiņas ietekme uz upju un ezeru ekoloģisko kvalitāti izpaudīsies kā esošo slodžu radīto ietekmju intensificēšanās. Palielināsies spēcīgu gāzienvēda nokrišņu biežums, kas var izraisīt biežāku teritoriju applūšanu, plūdus. Gāzienvēda nokrišņi saistīti ar intensīvāku augšņu eroziju, līdz ar to – barības vielu noteces, kā arī citu ķīmisko vielu noteces palielināšanos, kas var negatīvi ietekmēt ūdeņu kvalitāti. Spēcīgu lietusgāžu laikā īslaicīgi lokāli plūdi bieži ir novērojami vairākās Latvijas pilsētās, to skaitā arī Cēsīs. Applūšanas

cēlonis pilsētu teritorijās ir lietus ūdens kanalizācijas sistēmu trūkums vai lietus ūdens novadīšanas sistēmu projektēto parametru neatbilstība intensīvām lietusgāzēm. Negatīvas sekas no plūdu darbības ir ūdens kvalitātes pasliktināšanās, ūdens izskalojumi, bojāta infrastruktūra. Pretplūdu aizsardzībai tiek būvēti dambji, slūžas-regulatori vai caurtekas regulatori, polderi, meliorācijas sistēmas u.c.

Pamatojoties uz Gaujas upju baseina apgabala apsaimniekošanas plānu un plūdu riska pārvaldības plānu 2022.-2027.gadam Cēsu novads nav nacionālas nozīmes plūdu riska teritorija, līdz ar to plānā nav paredzēti konkrēti liela mēroga inženiertehniski aizsardzības pasākumi (piemēram, aizsargdambju vai sūkņu staciju izbūve). Plūdu riska mazināšana tiek īstenota ar preventīviem pasākumiem, tostarp:

- plūdu riska un plūdu draudu karšu izmantošanu teritorijas plānošanā;
- applūstošo teritoriju identificēšanu un ņemšanu vērā apbūves nosacījumu noteikšanā;
- apbūves ierobežošanu vai nosacījumu precizēšanu zemākajās un potenciāli applūstošajās teritorijās.

Tiek īstenoti gatavības pasākumi, kas vērsti uz plūdu seku mazināšanu:

- plūdu riska informācijas sistēmas uzturēšanu un izmantošanu;
- agrīnās brīdināšanas un informēšanas mehānismu izmantošanu;
- plūdu risku integrēšanu civilās aizsardzības un krīžu vadības plānos.

Prioritāte piešķirta dabā balstītiem ("zaļajiem") risinājumiem, īpaši:

- Gaujas un tās pieteku palieņu saglabāšanai un nepārbūvēšanai;
- dabiskās ūdens aiztures veicināšanai;
- krasta erozijas mazināšanai ar videi draudzīgām metodēm, ja tas nepieciešams.

Plānā paredzēti monitoringa un analītiskie pasākumi, kas attiecas arī uz Cēsu novadu:

- hidroloģiskā režīma un plūdu cēloņu (pali, intensīvi nokrišņi) uzraudzība;
- nepieciešamības gadījumā plūdu riska izvērtējuma un karšu aktualizēšana.

Cēsu novada pašvaldība piedalās Eiropas Savienības LIFE programmas projektā "LIFE LATESTadapt - dabā balstītu un viedo risinājumu portfeļa izstrāde un demonstrēšana pilsētu klimata noturības uzlabošanai Latvijā un Igaunijā", kura īstenošana turpinās līdz 2027. gadam un kura mērķis ir palielināt pilsētu noturību pret ekstremāliem laikapstākļiem, tostarp intensīviem nokrišņiem un ar to saistītiem plūdiem. Projekts aptver Cēsis, Valmieru un Rīgu, un to koordinē partneri no Latvijas un Igaunijas, iesaistot vietējās pašvaldības, akadēmisko sektoru un vides organizācijas.³⁸ Projekts īpašu uzmanību pievērš plūdu riska mazināšanai, ko izraisa pilsētu notekūdeņu sistēmu pārslodze ekstremālu lietusgāžu laikā un zaļās infrastruktūras un dabā balstītu risinājumu izmantošanai lietus ūdens pārvaldībā. Tā mērķis ir izstrādāt un demonstrēt inovatīvus, dabā balstītus, klimatnoturīgus risinājumus ar paredzamiem instrumentiem un modelēšanas pieejām, kas palīdzēs novērst strauju lietus ūdens noteci un apsaimniekot plūdu risku pilsētvidē.

Cēsu pilsētā LIFE LATESTadapt projekta ietvaros tiek īstenoti vairāki saistīti pasākumi, kas tieši saistīti ar plūdu riska mazināšanu un klimatnoturības stiprināšanu:

- Demonstrācijas vietas izveide Vintergravā: Cēsis ir definēta demonstrācijas teritorija Vintergravā aptuveni 10 ha platībā, kurai pieder 258 ha lietus ūdens baseins. Šajā teritorijā tiek veikti pasākumi, lai samazinātu strauju lietus ūdens un sedimentu noteci uz Gaujas upi, uzlabojot lietus ūdens infiltrāciju, aizturi un dabisko pašattīrīšanos;
- Hidroloģiskā modelēšana un plūdu modelēšanas rīki: Cēsu pilotteritorijā tiek izstrādāta hidroloģiskā plūdu modelēšana dažādos ekstremālos nokrišņu scenārijos, kas ļauj identificēt pagaidu problēmvietas, labāk saprast potenciālās plūdu risku dinamikas un izvērtēt iespējamās dabā balstītos risinājumus. Modelēšanas rezultāti palīdzēs plānot un prioritizēt turpmākos pasākumus plūdu riska pārvaldībā;
- Dabā balstīti risinājumi lietus ūdens pārvaldībai: Demonstrācijas teritorijā ir paredzētas sanācijas un revitalizācijas darbības, tostarp zaļās infrastruktūras elementu integrācija, lietus ūdens novadīšanas sistēmu pilnveidošana un citi dabā balstīti risinājumi, lai uzlabotu ūdens kvalitāti un samazinātu plūdu risku, īpaši urbānās nogāžu un pametu teritoriju apstākļos;

³⁸ https://www.cesis.lv/lv/attistiba/projekti/aktualie/426-life-latestadapt--daba-balstitu-un-viedo-risinajumu-portfela/?utm_source=chatgpt.com

- Zaļināšanas plāna izstrāde un sabiedrības iesaiste: Projektā Cēsīs tiek veikta datu vākšana, analīze un iedzīvotāju aptaujas par pilsētas zaļo teritoriju stāvokli un problēmvieta, kā pamats Zaļināšanas plāna izstrādei, kas ietver stratēģijas klimata riskiem pielāgotai zaļo zonu pārvaldībai un lietus ūdens risinājumiem pilsētvidē. Plāna izstrādē iesaistīta sabiedrība, ekspertu komanda un akadēmiskās institūcijas;
- Analītiskais atbalsts plānošanai: Projektā izstrādātais interaktīvais karšu pārļūks, kas balstīts uz aptaujās un ekspertu datu apstrādi, kalpo kā instruments plūdu risku, zaļo infrastruktūru un citu klimatriska aspektu vizualizācijai un izvērtēšanai pilsētas attīstības plānošanā.

Cēsu novadā atrodas trīs valsts hidroloģiskās novērojumu stacijas (“Amata” Melturos, Drabešu pagasts; “Meža upīte” Tauresnes pagasts; “Tūlija” Zosēnos, Zosēnu pagastā)³⁹.

Erozijas riska teritorijas

Bīstamie ģeoloģiskie procesi izplatīti teritorijās, kuru zemes virsmas un pazemes īpatnības rada nelabvēlīgu procesu attīstības iespējas, kas var ietekmēt apbūvi, komunikācijas, saimniecisko darbību.

Saskaņā ar Gaujas upju baseina apsaimniekošanas un plūdu riska pārvaldības plānu 2022.–2027. gadam Cēsu novada teritorijā erozijas riski galvenokārt ir saistīti ar Gaujas upes un tās pieteku ģeoloģisko darbību, kas izpaužas kā krastu sānu erozija, gultnes erozija un lokāli krastu nobrukumi augštecēs un senlejās ar izteiktu reljefu.

Upju ģeoloģiskā darbība norisinās upju ielejās un gultnēs. Vietās, kur upju gultnes meandrē, vērojami arī gultnes procesi. To darbības rezultātā notricinās irdenā materiāla, kas veido palienes, noskalošana un pārvietošana. Noārdītais materiāls akumulējas kādā citā upes ielejas daļā. Plānā kā konkrēta erozijas ietekmēta teritorija Cēsu pilsētā ir identificēts Gaujas upes krasta posms Mūrlejas ielas apkārtnē. Šajā vietā pastāv krasta izskalošanās un nogrūvumu risks, kas var radīt apdraudējumu ielai un satiksmei, kā arī ierobežot piekļuvi rekreācijas objektiem, tostarp Žagarkalna kempingam un Cīrulišu dabas takām. Erozijas procesi šajā posmā ir saistīti ar Gaujas meandrējošo gaitu, krasta nogāžu stāvumu un sezonālām ūdenslīmeņa svārstībām, īpaši pavasara palu laikā.

Cēsu novada Līgatnes pagastā erozijas riska teritorijas saistītas ar Gaujas un Vildogas upju ģeoloģisko darbību, savukārt Līgatnes upē atsevišķos posmos konstatēta nelielas intensitātes sānu un dziļuma erozija. Līgatnes pilsētā kā erozijas ietekmēta teritorija ir izdalīta Rīgas ielas apkārtnē, kur upes krasta ģeoloģiskā darbība rada potenciālus riskus apbūvei un transporta infrastruktūrai.

Priekuļu pagastā erozijas procesi skar vairāku upju ielejas, tostarp Gaujas, Raunas, Vaives un Rauņa upju posmus. Šajās ielejās norisinās sānu un gultnes erozija, kas izraisa krastu noārdīšanos un būtiskas upju šķēršļu izmaiņas atsevišķos posmos. Šie procesi ir saistīti ar reljefa īpatnībām, upju plūstošo raksturu un hidraulisko slodzi palu periodos, un tie potenciāli var ietekmēt gan dabas teritorijas, gan lauksaimniecībā izmantojamas zemes un vietējo infrastruktūru.

HES ietekmē gan pašu ūdenskrātuvi, gan ūdensteci lejpus aizsprosta, kā arī krastus, jo veicina to izskalošanos (erozija) ūdens līmeņa svārstību dēļ. Visi šie procesi veicina upei raksturīgo biotopu un sugu maiņu vai izžušanu upes tecējuma pārtrauktības rezultātā. Esošo hidroelektrostaciju uzpludinājumi var veicināt krastu eroziju.

Plūdi ir viens no būtiskākajiem krasta erozijas veicinošajiem faktoriem, jo straujas ūdenslīmeņa svārstības pavasara palu laikā pastiprina krastu izskalošanos un nogrūvumu veidošanos. Cēsu novadā šie procesi lielākoties tiek vērtēti kā lokāli un dabiskas izcelsmes, un tie nav klasificēti kā nacionālas nozīmes erozijas riska teritorijas.

4.8. Ūdenssaimniecības infrastruktūra

Lai tiktu uzlabots Cēsu novadā esošo ūdensobjektu ekoloģiskais stāvoklis, svarīgi ir pēc iespējas samazināt ūdenssaimniecību ietekmi uz tiem un apkārtējo vidi. Sakārtojot esošos un attīstot jaunus ūdenssaimniecības infrastruktūras objektus, svarīgi ir vidē novadīt pēc iespējas tīrākus notekūdeņus.

³⁹ <https://videscentrs.lv/gmc.lv/iebuve/hidrologiska-operativa-informacija>

4.8.1. Ūdensapgāde

CENTRALIZĒTĀ ŪDENSAPGĀDE

Cēsu novadā ūdensapgāde tiek nodrošināta, izmantojot gan centralizētas, gan decentralizētas sistēmas, un tās pārklājums teritorijā ir nevienmērīgs. Cēsu novadā centralizēto ūdensapgādes un kanalizācijas pakalpojumu galvenais sniedzējs ir Cēsu pilsētas SIA "Vinda" - pašvaldības kapitālsabiedrība ar ekskluzīvām tiesībām nodrošināt šos pakalpojumus novada administratīvajā teritorijā saskaņā ar noslēgto līgumu ar pašvaldību līdz 2035. gadam. Sabiedrība ir reģistrēta kā ūdenssaimniecības pakalpojumu sniedzējs un to pienākumos ietilpst ūdensapgādes nodrošināšana, notekūdeņu savākšana un attīrīšana Cēsu pilsētā, Līgatnes pilsētā un ciemos.

"SIA Vinda" ūdenssaimniecības darbība aptver plašu teritoriju: Cēsu pilsētu, Līgatnes pilsētu, Agras ciemu Drabešu pagastā, Krīvu un Rīdzenes ciemus Vaives pagastā, Augšlīgatnes, Skaljupes un Ķempju ciemus Līgatnes pagastā, kā arī Priekuļu, Veselavas, Mārsnēnu un Liepas pagastu teritorijas. Pārējā teritorijā ūdensapgādi nodrošina teritorijas apvienības pārvaldes (piemēram Amatas apvienības pārvalde, Pārgaujas apvienības pārvalde, u.c.). "SIA Vinda" infrastruktūra ietver vairākas dziļurbuma akas, ūdens attīrīšanas iekārtas, ūdenstorņus, sūkņu stacijas un izveidotu ūdensapgādes tīklu. Cēsu pilsētā ūdensapgāde tiek nodrošināta ar 4 dziļurbuma artēziskajām akām, vienu ūdens attīrīšanas iekārtu, vairākām pacēluma stacijām un aptuveni 93 km centralizēto ūdensvada tīklu, kas nodrošina dzeramā ūdens piegādi daudziem novada iedzīvotājiem un uzņēmumiem.

Cēsu novadā notekūdeņu apsaimniekošana ir cieši saistīta ar centralizēto sistēmu uzturēšanu un attīstību, ko veic SIA "Vinda". Notekūdeņu attīrīšanas stacija Raiskuma pagastā kalpo kā viena no infrastruktūras komponentēm decentralizētās notekūdeņu plūsmas apstrādei un savākšanai, papildinot pilsētu tīklus. Centralizētā kanalizācijas sistēma pieņem notekūdeņus no Cēsu pilsētas, Priekuļu ciema un cita veida pieslēguma punktiem

Saskaņā ar Gaujas upju baseina apsaimniekošanas un plūdu riska pārvaldības plānu 2022.–2027. gadam centralizēti savāktās kanalizācijas sistēmas slodzes īpatsvars Cēsu aglomerācijas robežās ir 94%.

Cēsu novada pašvaldība ir izveidojusi decentralizēto kanalizācijas sistēmu reģistru un uzraudzības mehānismu, kā paredz Ūdenssaimniecības pakalpojumu likums un saistošie noteikumi, lai nodrošinātu notekūdeņu savākšanas, apsaimniekošanas un attīrīšanas prasību ievērošanu arī ārpus centralizētās sistēmas teritorijām.⁴⁰

Dzeramais ūdens novadā tiek iegūts galvenokārt no pazemes ūdens resursiem, izmantojot dziļurbumus. Saskaņā ar Vienoto Vides informācijas sistēmu (VVIS) atrodamo informāciju, Cēsu novadā atrodas 10 pazemes ūdeņu atradnes:

- Kārļi 2 (Drabešu pagasts, Cēsu novads) - sālsūdens
- Kārļi 1 (Drabešu pagasts, Cēsu novads) - sāļūdens
- Kārļi (Drabešu pagasts, Cēsu novads) - hlorīdu iesālūdens
- Līgatne (Līgatnes pagasts, Cēsu novads) - sāļūdens
- Cēsis (Cēsis, Cēsu novads) - sāļūdens
- Liepa (Liepas pagasts, Cēsu novads) - saldūdens
- Priekuļi (Priekuļu pagasts, Cēsu novads) saldūdens
- Lauciņi (Cēsis, Cēsu novads) - saldūdens
- Cīruliši (Cēsis, Cēsu novads) - saldūdens
- Gaujaslīči (jaunais iecirknis) (Cēsis, Cēsu novads) – saldūdens

Liepa atradnē pazemes ūdens tiek izmantots Liepas pagasta centralizētajai ūdensapgādei, "Priekuļi" atradnē - Priekuļu centralizētajai ūdensapgādei. "Gaujaslīči" atradnē - Cēsu centralizētajai ūdensapgādei. Pārējās atradnēs pazemes ūdens izmantojams komerciālām vajadzībām zivju audzēšanai, rūpniecībai, ut.

Kopumā pašvaldības pārziņā atrodas 72 centralizētie ūdensapgādes urbumi. To pilns saraksts apskatāms Paskaidrojuma raksta sējuma Pielikumi 10. pielikumā.

⁴⁰ https://www.cesis.lv/lv/pakalpojumi/maja-un-zeme/decentralizetas-kanalizācijas-sistēmas-registresana/?utm_source=chatgpt.com

Projekts "Ūdenssaimniecības attīstība Cēsu pilsētā, II kārtā" (projekta nr. 2001/LV/16/P/PE/007-7) ir viens no nozīmīgākajiem ūdenssaimniecības infrastruktūras attīstības pasākumiem Cēsu pilsētā un tās apkaimē, īstenojot plašāku ūdenssaimniecības pakalpojumu modernizācijas programmu Austrumlatvijas upju baseinu pašvaldībās. II kārtas projektu realizēja no 2005. gada 6. jūlija līdz 2010. gada 31. decembrim, un tas tika līdzfinansēts no Eiropas Savienības Kohēzijas fonda, valsts budžeta, pašvaldības līdzekļiem un SIA "VINDA".

Projekta īstenošanas gaitā tika veikta esošās ūdenssaimniecības infrastruktūras attīstība un modernizācija, tostarp noplūžu meklēšanas iekārtu iegāde, notekūdeņu attīrīšanas iekārtu rekonstrukcija ar slāpekļa un fosfora attīrīšanas nodrošināšanu, kā arī Cēsu pilsētas un Priekuļu pagasta kanalizācijas sistēmu savienošana, tika izbūvēti vai rekonstruēti vairāki kilometri jaunu un esošu ūdensvada un kanalizācijas tīklu un veikta ūdenssūkņētavas izbūve un citi tehniskie uzlabojumi.

Pēc II kārtas projekta (2005–2010), Cēsu ūdenssaimniecības pakalpojumu infrastruktūra turpināja attīstīties vairākos turpmākajos projektos, kas būtiski paplašināja centralizētās ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmas pieejamību un tehnisko līmeni novadā. III kārtas projektā (2008–2013) tika realizēti gan tīklu modernizācijas darbi, gan jaunu apkalpošanas iekārtu iegāde, savukārt IV kārtā (2015) izveidotas jaunas pazemes ūdeņu ieguves vietas un pārbūvēts kanalizācijas kolektors, uzlabojot ūdens resursu izmantošanas iespējas un notekūdeņu novadīšanu. Visplašākā ietekme bija V kārtas projektam (2017–2021), kur 3,1 km jaunu un paplašinātu kanalizācijas tīklu izbūve Cēsu pilsētā un tās apkārtnē nodrošināja iespēju 318 iedzīvotājiem pieslēgties centralizētajiem notekūdeņu tīkliem, sekmējot videi draudzīgu notekūdeņu apsaimniekošanu un mazinot decentralizēto risinājumu slodzi uz vidi. Papildus tam, kopš 2024. gada ūdenssaimniecības pakalpojumu sniegšana VINDA pārziņā ir paplašināta arī Līgatnes pilsētā, turpinot centralizēto pakalpojumu attīstību reģionā.

No virszemes piesārņojuma pazemes ūdeņu aizsardzībai, tiek noteiktas aizsargjoslas dzeramā ūdens ūdensapgādes urbumiem. Ūdensapgādes urbumiem, kas tiek izmantoti ūdens ieguvē, ir veikts aizsargjoslu aprēķins, kā arī veikta aizsargjoslas saskaņošana atbilstoši MK 20.01.2004. noteikumu Nr.43 "Aizsargjoslu ap ūdens ņemšanas vietām noteikšanas metodika" prasībām.

Pēc Veselības inspekcijas Sabiedrības veselības kontroles nodaļas 2024. gada auditmonitoringa rezultātiem⁴¹, Cēsu novada ūdensapgādes sistēmās, konstatētas vairākas ķīmisko rādītāju neatbilstības:

Ūdensapgādes sistēmas nosaukums	Ūdensapgādes uzņēmums	Parauga ņemšanas vieta	Konstatētās neatbilstības
Amatas ūdensapgādes sistēma Ģikši	Cēsu novada Amatas apvienības pārvalde	Amatas pamatskolas PII, Kastaņu iela 2, Ģikši, Amatas pag.	dzelzs 0.47 mg/l, 0.23 mg/l, duļķainība 5.3 NTU
Drabešu ūdensapgādes sistēma Rāceņi	Cēsu novada Amatas apvienības pārvalde	Rāceņi brīvkrāns, Drabešu pag.	dzelzs 1.69 mg/l, duļķainība 34 NTU
Kaives ūdensapgādes sistēma	Cēsu novada Vecpiebalgas apvienības pārvalde	Pagasta pārvalde, Pagasta Dārziņi, Kaive, Kaives pag.	dzelzs 0.25 mg/l, duļķainība 3.7 NTU
Liepas ūdensapgādes sistēma	Cēsu novada Priekuļu apvienības pārvalde	virtuves krāns, Liepas PII "Saulīte", Maija iela 6, Liepa, Liepas pag.	mangāns 0.092 mg/l
Līgatnes ūdensapgādes sistēma	SIA "Vinda"	Kultūras nams, Sprinģu iela 4, Līgatne	koliformas 5 KVV/100ml
Nītaures ūdensapgādes sistēma Centrs	Cēsu novada Amatas apvienības pārvalde	Nītaures mūzikas un mākslas pamatskola, Nītaures Skola, Nītaure, Nītaures pag	dzelzs 1.19 mg/l, duļķainība 14 NTU

⁴¹ Pārskati par dzeramā ūdens kvalitāti un uzraudzību 2024. gadā. Veselības inspekcija. www.vi.gov.lv

Ūdensapgādes sistēmas nosaukums	Ūdensapgādes uzņēmums	Parauga ņemšanas vieta	Konstatētās neatbilstības
Nītaures ūdensapgādes sistēma Cīriši	Cēsu novada Amatas apvienības pārvalde	Dzīvojamā māja, Mežāres, Nītaures pag.	dzelzs 1.19 mg/l, duļķainība 13 NTU
Raiskuma ūdensapgādes sistēma Auciems	Cēsu novada Pārgaujas apvienības pārvalde	Stalbes pamatskolas struktūrvienība, Alejas iela 2A, Auciems, Raiskuma pag.	dzelzs 0.65 mg/l, 0.54 mg/l, duļķainība 4.6 NTU, 5.3 NTU
Raiskuma ūdensapgādes sistēma Lenči	Cēsu novada Pārgaujas apvienības pārvalde	Dzīvojamā māja, Skaras, Lenči, Raiskuma pag	dzelzs 0.28 mg/l
Rehabilitācijas centra Līgatne ūdensapgādes sistēma	SIA "VINDA"	Līgatnes rehabilitācijas centrs, Skaļupes, Līgatnes pag.	mangāns 0.07 mg/l
Tauresnes ūdensapgādes sistēma	Cēsu novada pašvaldība	Tauresnes PII, Krasta iela 2, Taurene, Tauresnes pag.	dzelzs 0.38 mg/l
Zosēnu ūdensapgādes sistēma	Cēsu novada pašvaldība	Melnbārži, Annas iela 4, Melnbārži, Zosēnu pag	mangāns 0.125 mg/l

Ķīmisko parametrisko robežvērtību pārsniegumi, kas tieši saistās ar cilvēka veselību, nav konstatēti, lai arī robežvērtība ir pārkāptas. Tomēr monitoringa dati atkārtoti konstatē paaugstinātas vērtības indikatorparametros, kas neietekmē veselības risku, bet ietekmē ūdens sensorisko kvalitāti un tehnisko izmantošanu. Šādas neatbilstības norāda uz pazemes ūdens ģeoloģisko sastāvu, tehniski novecojošām ūdens sagatavošanas iekārtām vai nepilnībām tīklu uzturēšanā. Tās rada estētiskas kvalitātes problēmas, kas var atturēt patērētājus no centralizētā ūdens lietošanas.

2024.gadā ūdens ieguves vietu skaits Cēsu novadā bija – 118. Kopā izlietoti 7645,831 tūkst. m³. Iegūtais ūdens daudzums galvenokārt tiek izmantots ražošanas vajadzībām - 6399,522 tūkst. m³, zudumā gājuši 155,163 tūkst m³. 2023. gadā un 2022. gadā izlietots līdzīgs ūdens apjoms (7792,751 tūkst. m³ un 7996,611 tūkst m³) un bijusi līdzīga tendence izmantošanas sektoros⁴².

Vietās, kur nav pieejama centralizētā ūdensapgāde vai ēkas nav pieslēgtas centralizētajiem ūdensapgādes tīkliem, tiek izmantota individuālā ūdensapgāde (urbumi un akas), to statuss galvenokārt nav zināms.

4.8.2. Notekūdeņu savākšana un attīrīšana

Centralizētus kanalizācijas pakalpojumus Cēsu novadā sniedz pašvaldības kapitālsabiedrība SIA "VINDA". SIA „Vinda” nodrošina gan ūdens apgādi, gan notekūdeņu savākšanu un attīrīšanu (kanalizācijas pakalpojumus) Šie pakalpojumi tiek nodrošināti Cēsu pilsētā, Krīvu ciemā, Rīdzenes ciemā un Priekuļu pagasta Jāņmuižas ciemā, turklāt centralizētā sistēmā iesaistīts arī Drabešu pagasta Līvu ciems.

Kopumā 2024. gadā Cēsu novadā notekūdeņi novadīti 63 vietās un kopā novadīti 2445,683 tūkst. m³, no kuriem attīrīti 2341,599 tūkst. m³. 2023. gadā novadīto notekūdeņu daudzums bija lielāks - 2741,128 tūkst. m³ -, taču 2022. gadā nedaudz zemāks - 2409,431 tūkst. m³. Cēsu novadā bioloģiskajā attīrīšanā nonāk lielākais notekūdeņu daudzums – 2024. gadā tādā veidā tika attīrīti 2289,366 tūkst. m³, 2023. gadā 2473,273 tūkst. m³ un 2022. gadā 2204,255 tūkst. m³. Mehāniski šo gadu laikā attīrīti vidēji 65 tūkst. m³ un ķīmiski 2024. gadā 44,661 tūkst. m³. Visa Latvijas teritorija, t.sk. Cēsu novads, noteikta par īpaši jutīgu teritoriju, uz kuru attiecas paaugstinātas prasības komunālo notekūdeņu attīrīšanai.⁴³

Notekūdeņu attīrīšanas ietaišu sarakstu skatīt Paskaidrojuma raksta sējumā Pielikumi 12.pielikumā.

⁴² Valsts statistikai pārskats "2-Ūdens"

⁴³ MK noteikumi Nr.34 "Noteikumi par piesārņojošo vielu emisiju ūdenī", Rīgā 2002 .gada 22. janvārī

Notekūdeņu dūņas kalpo kā indikators, kas palīdz novērtēt notekūdeņu attīrīšanu un piesārņojošo vielu iespējamo ietekmi uz vidi. Pamatojoties uz Gaujas upju baseina apgabala apsaimniekošanas plāna un plūdu riska pārvaldības plāna 2022.–2027.gadam informāciju, saskaņā ar MK noteikumiem Nr.362 "Noteikumi par notekūdeņu dūņu un to komposta izmantošanu, monitoringu un kontroli"⁴⁴ notekūdeņu dūņās, kas saražotas NAI ar cilvēka ekvivalenta (CE) slodzi virs 5000, smago metālu (Hg, Pb, Cd, Cr, Zn, Ni, Cu) monitorēšana ir obligāta, šo piesārņojošo vielu daudzums dūņās nosaka tālāko rīcību ar tām. 2018. gadā Gaujas upju baseinu apgabalā piesārņojošās vielas noteiktas 12 ražotņu notekūdeņu dūņās tai skaitā Cēsu pilsētas komunālajos uzņēmumos.

Notekūdeņu attīrīšanas iekārtām, kas ir sliktā tehniskā stāvoklī un nenodrošina pastāvīgu notekūdeņu attīrīšanu atbilstoši normatīvo aktu prasībām, ir nepieciešami ieguldījumi infrastruktūras atjaunošanā, kā arī jāturpina kanalizācijas sistēmas infrastruktūras attīstība.

Nodrošināt efektīvu notekūdeņu savākšanu un attīrīšanu, saimnieciskajā darbībā un rūpnieciskajā ražošanā izmantojot videi draudzīgas metodes, nepieļaujot neattīrītu sadzīves notekūdeņu, ateju u.c. iepludināšanu vaļējās ūdenskrātuvēs, ezeros, upēs, meliorācijas grāvjos, dīķos, kā arī to iesūcināšanu gruntī, tiešās ietekmes uz vidi tiks būtiski samazinātas.

Nodrošināt blīvi apdzīvoto vietu (līdz 500 iedzīvotājiem) māsaimniecības ar centralizēto notekūdeņu savākšanas un attīrīšanas sistēmu.

Lietusūdeņi nav novadāmi pašvaldības sadzīves kanalizācijas sistēmā. Pašvaldībai izmantot tādus ilgtspējīgus lietus ūdeņu apsaimniekošanas risinājumus, lai pilsētvidē un lielākajās apdzīvotajās vietās izslēgtu vai minimizētu lietus ūdens novadīšanu sadzīves kanalizācijas sistēmā.

⁴⁴ Ministru kabineta 2006. gada 2. maija noteikumi Nr. 362 "Noteikumi par notekūdeņu dūņu un to komposta izmantošanu, monitoringu un kontroli". <https://likumi.lv/ta/id/134653>

5. IESPĒJAMĀS IZMAIŅAS, JA PLĀNOŠANAS DOKUMENTS NETIKTU ĪSTENOTS

Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likuma Pārejas noteikumu 17.punkta prasības nosaka, ka Cēsu novada teritorijas plānojums (1.redakcija) jāizstrādā līdz 2025.gada 31.decembrim.

Cēsu novada administratīvajā teritorijā līdz jaunā teritorijas plānojuma izstrādei ir spēkā vairāki līdzšinējie teritorijas plānojumi, kas izstrādāti atbilstoši to izstrādes periodā spēkā esošajām ārējo normatīvo aktu prasībām. Nodrošinot plānošanas pēctecību, jaunā Cēsu novada teritorijas plānojuma izstrādes ietvaros izvērtēti un ņemti vērā šādi līdz 2021. gada 1. jūlijam pastāvējušo pašvaldību ilgtermiņa attīstības plānošanas dokumenti: Amatas novada teritorijas plānojums 2014.–2025. gadam (ar 2018. gada grozījumiem), Cēsu novada teritorijas plānojums 2016.–2026. gadam (grozījumi 2022) un Cēsu pilsētas lokālplānojums (2025), Jaunpiebalgas novada teritorijas plānojums (2016), Līgatnes novada teritorijas plānojums 2012.–2023. gadam, Pārgaujas novada teritorijas plānojums 2013.–2024. gadam (grozījumi 2019), Priekuļu apvienības teritorijas plānojums 2017.–2029. gadam (2023), kā arī Vecpiebalgas novada teritorijas plānojums 2013.–2025. gadam.

Teritorijas attīstības plānošanā ir mainījušies normatīvie akti un līdz ar to noteiktie risinājumi daudzos gadījumos neatbilst jaunajām noteiktajām prasībām, MK 14.10.2014. noteikumos Nr.628 "Noteikumi par pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem", MK 30.04.2013. noteikumos Nr.240 "Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi" un valsts informācijas sistēmā – Teritorijas attīstības plānošanas informācijas sistēma (TAPIS) ar tajā noteikto visā valstī vienoto funkcionālo zonu klasifikāciju un atļautajiem teritorijas izmantošanas veidiem.

Neizstrādājot jauno Cēsu novada teritorijas plānojumu, **netiks**:

- noteikta teritorija, kurā aizliegta vēja elektrostaciju, kuru jauda lielāka par 20 kW, būvniecība (TIN19);
- noteikta teritorija, kurā ierīkojama centralizētā ūdensapgādes un kanalizācijas sistēma (TIN17);
- noteiktas Vietējas nozīmes kultūrvēsturiskā un dabas teritorija (TIN4);
- u.c. prasības, kas iestrādātas pašvaldības saistošajos noteikumos.

Uzsākot Teritorijas plānojuma izstrādi, saņemti nepilni 80 privātpersonu iesniegumi ar priekšlikumiem. Neizstrādājot Teritorijas plānojumu, priekšlikumu iesniedzējiem nebūtu iespējams īstenot savas plānotās attīstības ieceres.

Ja Cēsu novada teritorijas plānojums netiktu izstrādāts un īstenots, tas varētu radīt vairākas negatīvas sekas:

1. Juridiskās un administratīvās sekas:

- normatīvo aktu neatbilstība – esošais Cēsu novada teritorijas plānojums balstās uz novecojušiem tiesību aktiem, kas nozīmē, ka lēmumi par teritorijas izmantošanu var neatbilst spēkā esošajām prasībām;
- neskaidrība pašvaldības lēmumu pieņemšanā – lēmumu pieņemšana par teritorijas attīstību var kļūt sarežģīta, jo nebūs aktuāla normatīvā regulējuma.

2. Ekonomiskās un investīciju sekas:

- grūtības piesaistīt investorus – nenoteiktība par teritorijas izmantošanas iespējām un apbūves nosacījumiem var atturēt uzņēmējus un investorus no darbības Cēsu novadā;
- attīstības bremzēšana – iedzīvotājiem un uzņēmējiem būs grūtības īstenot savus attīstības projektus, jo nebūs spēkā esoša plānojuma, kas nosaka funkcionālo zonējumu un izmantošanas veidus.

3. Infrastruktūras un vides sekas:

- nav noteiktas centralizētās infrastruktūras zonas – nenoteiktas teritorijas centralizētajai ūdensapgādei un kanalizācijai var kavēt infrastruktūras attīstību, radot problēmas iedzīvotājiem un uzņēmumiem;
- nav skaidru aizsargzonu vēja elektrostacijām – bez skaidri noteiktām aizliegtajām teritorijām var rasties konflikts starp iedzīvotājiem un vēja enerģijas attīstītājiem.
- riski vides aizsardzības jomā – nenoteiktas dabas un kultūrvēsturiskās teritorijas var novest pie nekontrolētas attīstības un iespējamām vides problēmām.

4. Sociālās sekas:

- iedzīvotāju un uzņēmēju neapmierinātība – ja nav skaidru teritorijas izmantošanas noteikumu, iedzīvotāji un uzņēmēji var saskarties ar neskaidrībām un ierobežojumiem, kas ietekmē viņu nekustamo īpašumu attīstības iespējas;
- konflikti starp zemes īpašniekiem un pašvaldību – bez aktuāla teritorijas plānojuma var rasties vairāk domstarpību par to, kā drīkst izmantot zemi.

Neizstrādājot jauno Cēsu novada teritorijas plānojumu, novads riskē ar nekoordinētu attīstību, investīciju un uzņēmējdarbības kavēšanu, infrastruktūras problēmām un iespējamām vides aizsardzības normu pārkāpumiem. Tāpēc plānojuma izstrāde ir būtiska gan novada ilgtspējīgai attīstībai, gan iedzīvotāju un uzņēmēju interesēm.

Papildus minētajam jāņem vērā, ka Cēsu novada teritorijas plānojuma neesamība nozīmētu arī ierobežotu pašvaldības spēju preventīvi pārvaldīt vides riskus, jo trūktu vienota, juridiski skaidra ietvara teritoriju attīstībai un vides aizsardzības nosacījumu ievērošanai. Tas varētu radīt situācijas, kur atsevišķas attīstības ieceres tiek virzītas fragmentēti un bez pilnvērtīgas savstarpējās salāgošanas, tostarp inženierapgādes, satiksmes, ainavu aizsardzības, dabas vērtību saglabāšanas un klimata noturības aspektos. Rezultātā pieaugtu risks, ka ietekmes uz vidi mazināšanas pasākumi tiek īstenoti novēloti vai tikai projekta līmenī, kad iespējas optimizēt risinājumus jau ir ierobežotas.

Vienlaikus teritorijas plānojuma neizstrādāšana negatīvi ietekmētu arī novada attīstības vadības pēctecību un publisko pārvaldību, jo pašvaldībai būtu sarežģītāk pamatot attīstības prioritātes un lēmumus vienotā telpiskā ietvarā. Tas mazinātu gan iedzīvotāju, gan uzņēmēju uzticēšanos plānošanas procesam, veicinot sūdzību, strīdu un individuālu izņēmumu pieprasījumu pieaugumu. Turklāt bez aktuāla teritorijas plānojuma būtu apgrūtināta arī pašvaldības spēja mērķtiecīgi piesaistīt ārējā finansējuma iespējas, tai skaitā infrastruktūras modernizācijai, klimata pārmaiņu pielāgošanās pasākumiem un vides kvalitātes uzlabošanai, jo plānojuma risinājumi bieži kalpo kā pamatojums investīciju virzīšanai un projektu saskaņošanai.

6. VIDES STĀVOKLIS TERITORIJĀS, KURAS PLĀNOŠANAS DOKUMENTA ĪSTENOŠANA VAR BŪTISKI IETEKMĒT UN AR TO SAISTĪTĀS PROBLĒMAS

Teritorijas plānojumā tiek ietverti dažādi risinājumi, kas noteiks turpmākos Cēsu novada teritorijas izmantošanas un apbūves veidošanas noteikumus, transporta attīstību, pakalpojumu, uzņēmējdarbības un ražošanas attīstību, dzīvojamās apbūves un zaļo teritoriju veidošanu, prasības dabas resursu un kultūrvēsturisko vērtību apsaimniekošanai un saglabāšanai, inženiertīklu un to objektu nodrošinājumam un vides ilgtspējīgai attīstībai.

Vienlaikus jāuzsver, ka plānojuma īstenošanas iespējamā ietekme uz vidi primāri tiks vadīta ar Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumu (TIAN) prasībām, t.sk. funkcionālo zonu atļautajiem izmantošanas veidiem un apbūves parametriem, kā arī ar teritorijām ar īpašiem noteikumiem (TIN), kurām noteikti specifiski izmantošanas un aizsardzības režīmi.

Dzīvojamā, publiskā apbūve un centralizētās ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmu teritorijas

Ņemot vērā, ka Teritorijas plānojumā ir norādītas teritorijas, kurās ierīkojama centralizētā ūdensapgāde un kanalizācija (TIN17), svarīgi novērtēt dzīvojamās un publiskās apbūves potenciālo ietekmes risku uz ūdensobjektu ekoloģisko kvalitāti gadījumos,

Nesakārtota saimnieciskā darbība var veicināt pazemes un virszemes ūdens piesārņojumu, pasliktinot tā kvalitāti un apdraudot tādu vietējo dabas resursu kā dzeramais ūdens. Nepieciešamības gadījumā šajās teritorijās ir jānosaka papildu prasības individuālajai ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmai.

Bioloģiskā daudzveidība un plānotā teritorijas attīstība

Teritorijas plānojumā nepieciešams novērtēt līdzsvaru starp plānoto potenciālo teritorijas attīstību un dabas aizsardzību, lai nemazinātu bioloģisko daudzveidību (īpaši aizsargājamās sugas un biotopi). Īstenojot apbūves attīstību, jāņem vērā dabas vērtību saglabāšanas nepieciešamība un jāparedz pasākumi iespējamo negatīvo ietekmju mazināšanai vai novēršanai.

Rūpnieciskās apbūves teritorijas (R)

Izstrādājot Teritorijas plānojuma 1.redakciju tika vērtētas spēkā esošajos teritorijas plānojumos noteiktās rūpnieciskās apbūves teritorijas, proti, kāda rūpnieciskā veida šīs teritorijas ir, vai tā ir vieglā rūpniecība, smagā rūpniecība, lauksaimnieciskās ražošanas uzņēmumu apbūve, tādā veidā apzinot rūpnieciskās darbības veidus un lemjot par to turpmāko saglabāšanu vai nesaglabāšanu. Liela daļa lauku teritorijā plānotās rūpnieciskās apbūves teritorijas jaunajā teritorijas plānojumā, ņemot vērā šo teritoriju izmantošanu tika noteiktas kā Lauksaimniecības teritorijas (L). Bez esošās situācijas apzināšanas tika izskatīti un izvērtēti saņemtie privātpersonu priekšlikumi, kuros bija vēlme attīstīt Rūpnieciskās apbūves teritoriju (R).

Rūpniecisko apbūves teritoriju novērtējumam un to turpmākai plānošanai tika pievērsta īpaša uzmanība, jo saistīts ar potenciālo ietekmi uz blakus esošajām funkcionālajām zonām, piemēram, dzīvojamās, publiskās un jauktas centru apbūves zonējumiem. Rūpniecisko darbību rezultātā iespējama trokšņa un gaisa piesārņojuma palielināšanās, satiksmes slodzes palielināšanās, kas saistīts ar apkārt esošo iedzīvotāju labklājību un dabas aizsardzību. Teritorijas plānojuma ietvaros tika analizētas gan esošās (vēsturiskais funkcionālais zonējums), gan jaunizveidotās rūpnieciskās apbūves teritorijas, lai novērtētu iespējamās ietekmes un vērstu uzmanību uz nepieciešamību īstenot līdzsvarotu teritoriju izmantošanu. Pasākumi ietekmes samazināšanai vai novēršanai, izvērtējami un īstenojami plānojuma īstenošanas laikā konkrētu būvniecības ieceru izvērtējuma ietvarā un ievērojot pašvaldības saistošos noteikumus un ārējos normatīvos aktus.

Derīgo izrakteņu ieguve

Derīgo izrakteņu ieguve ir saimnieciskās darbības veids ar potenciāli būtisku lokālu ietekmi uz vidi, jo tā tieši saistīta ar reljefa un zemes virskārtas pārveidi, ainavas telpiskās struktūras maiņu, kā arī kravas transporta intensitātes pieaugumu ieguves un pārvadājumu periodā. Ieguves vietās raksturīgākie ietekmes aspekti ir

putekļu emisijas sausajā sezonā, paaugstināta trokšņa slodze (gan no tehnikas, gan transporta), kā arī iespējamā ietekme uz virszemes ūdeņu un gruntsūdens režīmu, īpaši teritorijās ar hidroloģiski jutīgu struktūru vai funkcionāli nozīmīgām meliorācijas sistēmām. Papildus jāņem vērā arī ietekme uz bioloģisko daudzveidību un dzīvotņu fragmentāciju, ja ieguve tiek plānota teritorijās, kas atrodas dabas vērtību tuvumā vai kurām ir nozīme ekoloģiskās saiknes nodrošināšanā.

Vienlaikus derīgo izrakteņu ieguve rada ilgtermiņa risku teritorijas degradācijai gadījumos, ja netiek nodrošināta skaidra ieguves darbu organizācija un rekultivācijas pasākumi pēc ieguves pabeigšanas. Vides pārskata kontekstā būtiski ir vērtēt arī kumulatīvās ietekmes risku – situācijās, kad viena novada teritorijā vienlaikus tiek attīstītas vairākas ieguves vietas, kopējā transporta slodze un emisiju apjoms var būtiski pieaugt, pasliktinot gaisa kvalitāti un palielinot trokšņa slodzi plašākā teritorijā, tai skaitā apdzīvotu vietu tuvumā. Tādēļ teritorijas plānojuma īstenošanas gaitā derīgo izrakteņu ieguves projektu virzībā nozīmīga ir preventīva pieeja – savlaicīga potenciālo konfliktu un ietekmes risku identificēšana, kā arī nepieciešamības gadījumā detalizētāka ietekmes izvērtēšana atbilstoši konkrētās ieceres mērogam, vietas jutīgumam un paredzētajai transporta loģistikai.

7. PLĀNOŠANAS DOKUMENTA UN TĀ IESPĒJAMO ALTERNATĪVU ĪSTENOŠANAS BŪTISKĀS IETEKMES UZ VIDI NOVĒRTĒJUMS

7.1. Teritorijas plānojuma risinājumu apraksts

Cēsu novada Teritorijas plānojums izstrādāts ar mērķi noteikt prasības teritorijas izmantošanai un būvniecībai konkrētā detalizācijas līmenī. Teritorijas plānojumam jāveicina Stratēģijā izvirzīto stratēģisko mērķu un telpiskās perspektīvas īstenošana, nodrošinot kvalitatīvu vidi un līdzsvarotu ekonomisko attīstību gan pašreizējām, gan nākamajām paaudzēm, veicinot dabas, cilvēku un materiālo resursu racionālu izmantošanu un dabas un kultūras mantojuma saglabāšanu un attīstību, kā arī tiecoties uz klimatneitrāliem risinājumiem un pielāgošanos klimata pārmaiņām.

Tika pārskatītas esošās pilsētu un ciemu robežas, pamatotas pilsētu un ciemu robežu izmaiņas un noteikts jauns ciema statuss.

Teritorijas plānojuma risinājumi attiecībā uz apdzīvojuma struktūras izmaiņām (skatīt Paskaidrojuma raksta 4.1.apakšnodaļu Apdzīvojuma struktūra un priekšlikumi):

- Cēsu pilsētas robežas izmaiņas – pie pilsētas teritorijas pievienots Drabešu pagasta ciems Agra, un daļa no Līviem un Meijermuižas, zemes vienības no Priekuļu pagasta un Vaives pagasta. Cēsu pilsētas robeža paplašināta līdz autoceļam P20, sniedzot iespējas pakāpeniskai pilsētas attīstībai un veidojot pārskatāmu robežu. No Līviem un Meijermuižas pievienotas zemes vienības, kuras vairāk saistītas ar pilsētas apdzīvojuma struktūru. Cēsu pilsētas kopējā platība palielināta par ~13%;
- Līgatnes pilsētas robežas izmaiņas – pievienojot divas zemes vienības, pamatojoties uz iesniegumu;
- Ar Teritorijas plānojumu ciema statuss noteikts 53 ciemiem, no tiem Velmeri izveidots kā jauns ciems;
- Ar Teritorijas plānojumu ciema statuss atcelts Agrad ciemam Drabešu pagastā, kas pievienots Cēsu pilsētai;
- Ciema robežu izmaiņas ir šiem 34 ciemiem – Abrupe, Amata, Amatciems, Auciems, Augšlīgatne, Bērziņi, Bille, Drabeši, Dukuri, Dzērbene, Ģikši, Ieriķi, Ineši, Jaunpiebalga, Kaive, Krīvi, Ķempji, Līvi, Mārsnēni, Meijermuiža, Melnbārži, Nītaure, Plācis, Priekuļi, Raiskums, Ratnieki, Rozula, Sērmūkši, Skujene, Spāre, Straupe, Taurene, Vecpiebalga, Veismaņi. Izmaiņas veiktas, pievienojot vai izslēdzot zemes vienības, veikti precizējumi pa zemes vienību robežām u.tml.;
- Ciema robežu izmaiņas nav šiem 18 ciemiem – Annas, Bērzkrogs, Daibe, Gundegas, Jāņmuiža, Kārļi, Kūdums, Lenči, Lielstraupe, Liepa, Rāmuļi, Rīdzene, Sarkaņi, Skaļupes, Stalbe, Strautmaļi, Veselava, Zaube.

Detalizēti informācija skatāma Paskaidrojuma raksta sējumā Pielikumi 2.pielikumā Pilsētu un ciemu robežu izmaiņu apraksts.

Teritorijas plānojuma funkcionālās zonas detalizēti aprakstītas Paskaidrojuma raksta 4.2. apakšnodaļā Funkcionālais zonējums.

Teritorijas plānojumā noteiktas vairākas Teritorijas ar īpašiem noteikumiem (TIN) ar mērķi papildus funkcionālajam zonējumam izdalīt atsevišķas teritorijas ar papildu noteikumiem (skatīt Paskaidrojuma raksta 4.3. apakšnodaļu Teritorijas ar īpašiem noteikumiem).

Saskaņā ar MK noteikumu Nr.240 76.punktu teritorijas plānojuma izstrādes ietvaros sagatavots tematiskais plānojums "Cēsu novada transporta infrastruktūras attīstības plāns". Šī plāna izstrādes ietvaros apkopota informācija par esošo transporta infrastruktūru un mobilitāti novadā, kā arī sniegti priekšlikumi transporta infrastruktūras un mobilitātes attīstībai.

Pamatojoties uz Cēsu novada teritorijas plānojuma darba uzdevumu, teritorijas plānojuma izstrādes ietvaros tika veikts visaptverošs novada ainavu izvērtējums, ko izstrādāja SIA "Grupa93" tematiskā plānojuma "Ainavu telpas un struktūra" sagatavošanas procesā. Izvērtējuma rezultātā identificētas Cēsu novadam nozīmīgas ainavu telpas un to vērtības, kā arī teritorijas plānojumā noteiktas ainaviski augstvērtīgās teritorijas (TIN5), kurām TIAN paredzami papildu izmantošanas un attīstības nosacījumi ainavas kvalitātes saglabāšanai un ilgtspējīgai apsaimniekošanai.

7.2. Būtiskāko ietekmju uz vidi vērtējums

SIVN izstrādes ietvaros veikts Teritorijas plānojuma īstenošanas būtiskāko ietekmju uz un vidi vērtējums saskaņā ar noteiktajiem aspektiem (2.nodaļa).

Cēsu novada teritorijas plānojuma risinājumu īstenošanas iespējamās ietekmes uz vidi (atmosfēras gaisa kvalitāti un vides trokšņa situāciju, bioloģisko daudzveidību un dabas pamatnes teritorijām, augsnes, grunts, virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti un applūšanas riskiem) vērtētas kompleksi, analizējot funkcionālā zonējuma karti un TIAN iekļautos nosacījumus, tai skaitā noteiktos apgrūtinājumus (aizsargjoslas).

Analizējot no Teritorijas plānojuma izstrādes darba uzdevuma mērķu viedokļa, plānošanas dokumentā nav identificējami tādi risinājumi, kas radītu vērā ņemamu atmosfēras gaisa, augsnes, grunts, virszemes un pazemes kvalitātes, vides trokšņa situācijas pasliktināšanos.

Kopumā izstrādātā Teritorijas plānojuma 1.redakcija vērtējama neitrāli, būtiski neietekmēs vides stāvokli salīdzinoši ar esošo.

Detalizēts izvērtējums ir sadalīts pa ietekmju veidiem, katram no tām nosakot vērtējumu un risinājumus, kas ietverti Teritorijas plānojumā, negatīvās ietekmes mazināšanai vai novēršanai. Teritorijas plānojuma ietekmes uz vidi vērtējuma pārskats skatāms Pielikumā Nr.3.

Teritorijas plānojuma īstenošanas būtiskākās iespējamās ietekmes uz vidi Cēsu novadā ir saistītas ar telpiskās attīstības koncentrācijas izvēlēm un ar tām saistīto infrastruktūras jaudu nodrošināšanu. No vides aspektu skatpunkta par nozīmīgākajām uzskatāmas ietekmes uz virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti, bioloģisko daudzveidību un ainavas telpisko struktūru, kā arī uz iedzīvotāju dzīves kvalitāti (troksnis, gaisa kvalitāte, rekreācijas pieejamība).

Plānošanas dokumenta līmenī paredzētie risinājumi galvenokārt darbojas kā **preventīvi ietekmes mazināšanas instrumenti**, kas nosaka pieļaujamās teritorijas izmantošanas robežas un nosacījumus, bet konkrēto objektu līmenī ietekmes precizējamās turpmākajās procedūrās (būvniecības ieceres dokumentācija, IVN/SIVN piemērošana, tehniskie noteikumi, institūciju saskaņojumi).

7.2.1. Tiešās un netiešās ietekmes

Realizējot Teritorijas plānojumā atļautās izmantošanas, var veidoties nepastarpināti tiešās ietekmes uz vidi un mijiedarbībā starp vidi un tiešām ietekmēm – netiešās ietekmes uz vidi, ietekmes var būt gan pozitīvas, gan negatīvas.

Tiešās ietekmes

Lielākoties tiešo ietekmi uz vidi atstāj zemes lietojuma veida maiņa, no jauna būvējot – dzīvojamo, publisko, rūpniecisko apbūvi, attīstot transporta un inženierbūvju infrastruktūru, uzsākot derīgo izrakteņu ieguvei, veicot teritoriju atmežošanu vai meža ieaudzēšanu u.c. Galvenokārt, mainot zemes lietošanas veidu, tiek samazināta dabas pamatņu platība, konkrētās teritorijas bioloģiskā daudzveidība, ja tāda pastāv.

Nozīmīgākās tiešās ietekmes, kas saistītas ar Teritorijas plānojuma risinājumu ieviešanu un zemes lietošanas veidu maiņu būs dažāda veida apbūves attīstības plānošana pašreiz esošajās lauksaimniecības un meža zemēs, derīgo izrakteņu ieguve, inženierbūvju attīstības plānošana un izbūve, kā arī vēja elektrostaciju būvniecība, kas var radīt dažādas fizikālas ietekmes.

Potenciālo derīgo izrakteņu vietu ieguves ierīkošana un ekspluatācija saistās ar tiešu nelabvēlīgu ietekmi uz vidi. Veicot atradnēs gruntsūdens atsūkņēšanu, pieguļošajā apkārtnē esošajās viensētu akās var samazināties ūdens. Novadot atsūkņēto gruntsūdeni dabiskā ūdensobjektā, var tikt atstāta nelabvēlīga ietekme uz zivju resursiem, izmainīta ūdens temperatūra un pH līmenis, palielināties suspendēto vielu koncentrācija u. c.

Svarīgi ir nepieļaut normatīviem aktiem neatbilstoša atsūknētā ūdens novadīšana vidē. No derīgo izrakteņu ieguves var veidoties piesārņojošo vielu emisijas gaisā – izrakteņa iegūšanas procesā, no transporta un apstrādes procesā (putekļu veidā). Piesārņojošo vielu nonākšana augsnē un ūdenstecēs var veidoties tehnisko līdzekļu avāriju gadījumā. Troksnis un vibrācijas var veidoties no tehnisko līdzekļu izmantošanas un būtiskākā ietekme var veidoties no spridzināšanas darbiem, kad teritorijā var veidoties paaugstināta līmeņa troksni un vibrācijas, kas ietekmētu tuvumā esošo apbūvi.

Attīstoties **blīvai dzīvojamai apbūvei pilsētās un ciemos**, tiešo ietekmju slodze var tikt samazināta līdz minimumam, ja tiek sakārtota ielu un ceļu infrastruktūra, nodrošināta efektīva inženierkomunikāciju darbība un teritoriju apsaimniekošana, veidoti pieslēgumi pie centralizētajām kanalizācijas, ūdensapgādes un siltumapgādes sistēmām, paplašināti centralizētās ūdenssaimniecības tīkli. Uzmanība jāpievērš, plānojot jaunu apbūvi vai paplašinot esošo apbūvi vai cita veida saimniecisko darbību kultūrvēsturiskajās teritorijās vai to tuvumā. Lai pēc iespējas mazinātu zemes izmantošanas veidu maiņas un konkrētu objektu (dzīvojamās apbūves, ražošanas, inženierkomunikāciju u.c.) tiešās ietekmes uz vides kvalitāti, ļoti svarīgi ir ievērot un kontrolēt TIAN iekļautos nosacījumus un ierobežojumus dažādu teritoriju izmantošanai un atļautās apbūves, labiekārtojuma veidošanai, nodrošinājumam ar inženierkomunikācijām, kā arī ievērot spēkā esošos normatīvos aktus konkrētā jomā.

Veidojot apbūvi kultūrvēsturiskās teritorijās un to tuvumā, jāpievērš īpaša uzmanība, lai tā iekļaujas teritorijā un nemazina teritorijas esošo vērtību.

Pilsētas un ciemu teritorijās, kur nav centralizētā kanalizācijas nodrošinājuma, var rasties būtiska slodze uz ūdensobjektu kvalitāti. Lai mazinātu tiešo ietekmi uz vidi, nepieciešams uzlabot centralizēto notekūdeņu savākšanas sistēmu darbības efektivitāti, nodrošināt pieslēgumus pie tās un paplašināt inženiertīklus. Jaunu blīvu apbūves teritoriju attīstība nedrīkst notikt, pirms nav sakārtota tehniskā infrastruktūra un nodrošināti pieslēgumi pie centralizētajiem inženiertīkliem, kas novērstu piesārņojuma nonākšanu vidē, piemēram, upēs, ezeros, citās ūdenstilpēs, meliorācijas novadgrāvjos un gruntī. Tiešo ietekmi uz vidi var būtiski samazināt, nodrošinot efektīvu notekūdeņu savākšanu un attīrīšanu, piesārņoto vietu sanāciju un videi draudzīgu metožu pielietošanu saimnieciskajā darbībā, nepieļaujot neattīrītu sadzīves notekūdeņu nokļūšanu ūdensobjektos vai iesūcināšanu gruntī.

Transporta radītā ietekme apdzīvotajās vietās izpaužas ne tikai kā emisijas un satiksmes intensitāte uz galvenajiem ceļiem, bet arī kā lokāls trokšņa un drošības risks dzīvojamo ielu tīklā. Tādēļ transporta plānā paredzētie satiksmes mīrināšanas risinājumi, t.sk. dzīvojamo zonu noteikšana, ir uzskatāmi par efektīvu ietekmes mazināšanas pasākumu, kas samazina transporta ātrumu, uzlabo gājēju pārvietošanās drošību un veicina dzīves vides kvalitāti blīvi apdzīvotās teritorijās.

Detalizēti jāizvērtē tiešā ietekme uz vidi, ainavu, tuvākām un tālākām teritorijām, pirms tiek veikta zemes izmantošanas veidu maiņa. Svarīgi ir ievērot un kontrolēt TIAN iekļautos aizliegumus, ierobežojumus un nosacījumus dažādu teritoriju izmantošanai un atļautās apbūves, labiekārtojuma veidošanai, nodrošinājumam ar inženiertīkliem, kā arī ievērot normatīvos aktus, lai pēc iespējas mazinātu zemes izmantošanas veidu maiņas un konkrētu objektu tiešās ietekmes uz vides kvalitāti.

Izbūvējot **jaunas rūpnieciskās apbūves teritorijas** un paplašinot ražošanas jaudas esošos rūpniecības uzņēmumos, būtiski nepieļaut vai maksimāli samazināt piesārņojošo darbību ietekmi uz apkārtējo vidi un dzīves kvalitāti. Lai nodrošinātu, ka atmosfēras gaisā, virszemes un gruntsūdeņos nonāk pēc iespējas mazāk piesārņojošo vielu, kontrolējošajām institūcijām jāuzrauga ražošanas uzņēmumu darbība un jānodrošina, ka tiek ievēroti izsniegto piesārņojošo darbību atļaujās noteiktie emisiju limiti. Pirms uzsākt ražošanas uzņēmumu attīstību, ir jāveic esošo un plānoto inženiertīklu, piebraukšanas iespēju un pieslēguma jaudu analīze, lai savlaicīgi novērstu problēmas, kas saistītas ar notekūdeņu apsaimniekošanu un emisiju novadīšanu vidē.

Vietās, kur ražošanas uzņēmumi atrodas tuvu dzīvojamām teritorijām, var tikt veikta plānotās ieceres publiskās apspriešanas procedūra, kā arī jāveic pasākumi, kas samazina ietekmi uz vidi un apkārtējo dzīvojamo apbūvi, piemēram, jāveido blīvas aizsargstādījumu joslas. Uzņēmumu radītās emisijas, kas nonāk vidē, drīkst būt tikai tik nenožīmīgas, lai pilnībā atbilstu normatīvo aktu prasībām attiecībā uz gaisa kvalitāti, virszemes un pazemes ūdeņiem, smakām un trokšņiem, tādējādi nepasliktinot iedzīvotāju dzīves kvalitāti tuvumā esošajās teritorijās.

Potenciālā **vēja elektrostaciju būvniecība** saistās ar tiešu nelabvēlīgu ietekmi uz vidi un ainavu. Šī ietekme teritorijas plānojuma līmenī primāri izpaužas kā ainavas telpiskās struktūras un vizuālās kvalitātes pārmaiņas, jo vēja elektrostacijas, ņemot vērā to augstumu un kustīgo elementu klātbūtni, veido jaunu dominanti lauku ainavā un var mainīt uztveri par vērtīgām skatu telpām, kultūrainavas raksturu un dabas teritoriju vizuālo integritāti. Vienlaikus vēja enerģijas objektu attīstība var radīt kumulatīvas ietekmes gadījumus, ja vienā teritorijā vai vizuālajā sasniedzamībā koncentrējas vairāki parki, kā arī gadījumos, kad vēja elektrostaciju izvietojums sakrīt ar ainaviski vērtīgām teritorijām, dabas aizsardzības teritoriju tuvumu vai rekreācijas telpām.

Papildus vizuālajai ietekmei vēja elektrostaciju būvniecība potenciāli saistāma arī ar ietekmi uz bioloģisko daudzveidību, īpaši putnu un sīkspārņu migrācijas koridoriem, barošanās teritorijām un ligzdošanas vietām, kā arī ar lokālu traucējumu risku būvniecības un ekspluatācijas laikā. Ietekmju izvērtējumā būtiski ņemt vērā arī iespējamo ietekmi uz iedzīvotāju dzīves kvalitāti, tai skaitā trokšņa fonu, ēnu mirgošanas efektu, kā arī to, ka vizuāla dominēšana ainavā atsevišķos gadījumos var ietekmēt vietas identitāti, rekreācijas kvalitāti un cilvēku psiholoģisko komfortu.

Ņemot vērā minēto, vēja enerģijas objektu plānošana Cēsu novadā ir vērtējama kā vides aspekta ziņā jutīgs jautājums, kur nepieciešama samērīga līdzsvarošana starp atjaunīgās enerģijas attīstības mērķiem un ainavas, dabas vērtību un apdzīvoto vietu aizsardzības interesēm, paredzot skaidrus teritorijas izmantošanas nosacījumus un preventīvus ierobežojumus jau teritorijas plānojuma līmenī.

Pozitīvu tiešu ietekmi uz vidi novadā radīs TIAN ietvertie aizliegumi, ierobežojumi un nosacījumi teritoriju izmantošanai, atļautajai apbūvei un labiekārtojuma veidošanai. Ievērojot un kontrolējot noteikumus, pašvaldība pēc iespējas mazinās zemes izmantošanas veidu maiņas un konkrētu objektu tiešās ietekmes uz vidi. Tiek paredzēts, ka tiks veicināta ūdensobjektu kvalitātes uzlabošanās, pašvaldības ūdenssaimniecības, atkritumu saimniecības u. c. pakalpojumu turpmāka attīstība un efektivitāte, tūrisma un atpūtas vietu labiekārtošana u. c.

Netiešās ietekmes uz vidi

Tās veidojas savstarpēji, iedarbojoties videi un tiešajām ietekmēm. Attīstoties tūrismam un palielinoties tūristu skaitam, var pieaugt gan antropogēnā slodze uz vidi, gan veicināta apkārtējās vides sakopšana. Pārdomāta un sakārtota tūrisma un atpūtas infrastruktūra samazinātu negatīvo ietekmi uz vidi.

Veicot zemes lietošanas kategoriju maiņu, izbūvējot jaunus objektus – dzīvojamo un publisko apbūvi, tehnisko un transporta infrastruktūru, ražošanas objektus, iegūstot derīgos izrakteņus tiek samazinātas dabas pamatnes un savvaļas sugu dzīvotņu platības. Svarīgi pievērst uzmanību, ja apbūves un ražošanas paplašināšana, derīgo izrakteņu ieguve notiek īpaši aizsargājamo dabas teritoriju tuvumā.

Būvniecības procesā un derīgo izrakteņu ekspluatācijas procesā radītās zemes vibrācijas, troksnis un putekļu piesārņojums var ietekmēt cilvēku dzīves vides kvalitāti un jutīgu sugu dzīvotnes.

Būvējot ēkas uz esošiem pamatiem un neapgūstot jaunas teritorijas, ietekme uz vidi tiek vērtēta kā maznozīmīga.

Būtiski ir veikt vides izglītības pasākumus, pozitīvo pašvaldības reklāmu par labajiem darbiem vides jomā un citus sabiedrību informējošus pasākumus, lai veicinātu iedzīvotāju zaļo domāšanu un motivāciju saudzēt vidi, pieslēgties centralizētajiem ūdensapgādes un kanalizācijas tīkliem, kur tas iespējams.

Nepārsniedzot trokšņa, gaisa un virszemes ūdeņu robežvērtības, netiešās ietekmes neatstāj nozīmīgas sekas uz vidi.

7.3. Īslaicīgās un ilglaicīgās ietekmes

ĪSLAICĪGĀS IETEKMES

Īslaicīgās ietekmes teritorijas plānojuma īstenošanas kontekstā galvenokārt izpaužas būvniecības un pārbūves darbu laikā (troksnis, putekļi, satiksmes organizācijas traucējumi, lokāli grunts un virszemes ūdeņu kvalitātes riski). Savukārt ilglaicīgās ietekmes ir saistītas ar teritorijas izmantošanas režīma maiņu un telpisko struktūru nostiprināšanos (apdzīvojuma izplešanās vai koncentrācija, transporta paradumu ietekme uz emisijām, ainavas fragmentācija, resursu ieguves teritoriju rekultivācijas kvalitāte u.c.).

Cēsu novadā ilgtermiņa ietekmes ir īpaši vērtējamās kontekstā ar Gaujas ielejas ainavu un dabas vērtību noturību, kā arī ar ūdens resursu aizsardzību apdzīvotajās vietās, kur decentralizētie notekūdeņu risinājumi var radīt difūzā piesārņojuma risku, ja netiek pienācīgi uzturēti un kontrolēti.

ILGLAICĪGĀS IETEKMES

Ilglaicīgās ietekmes saistītas ar zemes transformāciju un zemes lietojuma mērķa maiņu no viena zemes lietojuma mērķa citā. Pie ilglaicīgām ietekmēm uzskatāmas arī visas ēkas, būves, ceļi un virszemes inženierkomunikācijas izbūves novada teritorijā. Teritorijas plānojumā paredzētā iespēja veikt meža zemes transformāciju apbūvei, lauksaimniecības zemju apmežošanu (lietošanas kategoriju maiņu no LIZ uz meža zemēm), kā arī iespējamā lauksaimniecības zemju lietošanas mērķu maiņa un meža zemju transformācija par derīgo izrakteņu ieguves karjeriem, radīs ilglaicīgu ietekmi uz vidi – samazinās lauksaimniecības un meža zemju īpatsvaru, radīs izmaiņas ainavā, biotopos un virszemes notecē. Līdz ar to ir svarīgi izpildīt teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos izvirzītos nosacījumus – pašvaldībā un atbildīgajās institūcijās, pirms zemes lietošanas kategorijas maiņas vai transformācijas atļaujas izsniegšanas, izvērtēt katru atsevišķu gadījumu un iespējamo ietekmi uz vidi, kā arī ievērot īpaši aizsargājamo dabas teritoriju aizsardzības un izmantošanas noteikumus.

7.4. Summārās ietekmes

Kumulatīvās ietekmes plānojuma īstenošanas laikā var veidoties teritorijās, kur vienlaikus koncentrējas vairāki slodžu avoti (transporta intensitāte, uzņēmējdarbības attīstība, apbūves pieaugums un infrastruktūras jaudu noslodze), kā arī ūdensobjektu tuvumā, kur ietekmes var summēties no daudzām nelielām, bet ilgstošām slodzēm (decentralizētās kanalizācijas sistēmas, virszemes noteces piesārņojums, erozijas procesi).

Kumulatīvo ietekmju vadība pašvaldības līmenī ir sasniedzama, apvienojot TIAN prasības ar praktisku uzraudzību (kontrolē, informēšana, tehnisko noteikumu ievērošana) un secīgu infrastruktūras attīstības plānošanu, īpaši teritorijās, kur plānojums paredz apdzīvotuma izmaiņas un jaunu apbūves intensitāti.

Teritorijas plānojuma realizēšana neatstās sliktāku ietekmi uz vides kvalitāti, kāda tā ir pašlaik, ņemot vērā vides aizsardzības normatīvus un atbildīgo institūciju izvirzītās prasības. Līdz ar to Cēsu novadā nevajadzētu veidoties lielākai ietekmei uz īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, kultūrvēsturisko un ainavisko mantojumu nekā salīdzinot ar spēkā esošo teritorijas plānojumu regulējumu.

Izstrādājot teritorijas plānojumu, tiek saskaņots un atrasts kompromisa risinājums starp novada iedzīvotāju, dabas un kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanas un aizsardzības un pašvaldības attīstības interesēm, organizējot vairākas darba grupas, tikšanās un citus komunikācijas un sadarbības pasākumus, kā arī ņemti vērā institūciju izvirzītie nosacījumi.

Izstrādājot lokālplānojumus, detālplānojumus, zemes ierīcības projektus un veicot būvniecību, svarīgi ir novērtēt katras konkrētās ieceres un aktivitātes potenciālās kumulatīvās ietekmes uz vidi, ko nav iespējams izdarīt teritorijas plānojuma mērogā visam Cēsu novadam. Konkrēta projekta realizācijas ietvaros jāizvērtē plānotās darbības un jānodrošina, lai summārā ietekme būtu pēc iespējas mazāka un neradītu neatgriezeniskas sekas.

Pēc pieejamās informācijas var secināt, ka **lielāko ietekmi uz vidi novadā var radīt:**

- antropogēnā slodze,
- derīgo izrakteņu ieguve,
- vēja elektrostaciju būvniecība,
- intensīva lauksaimniecība,
- mežu izciršana.

Potenciālo summāro ietekmju samazināšanai svarīgi ir ievērot un kontrolēt (veikt regulāru monitoringu) TIAN iekļautos nepieciešamos pasākumus, kā arī ietekmes uz vidi novērtējuma un atbildīgo vides institūciju nosacījumus.

Iespējama arī ietekmju summēšanās attiecībā uz virszemes ūdeņu vai gruntsūdeņu kvalitāti, ja pilsētās un ciemos, teritorijās, kur nav pieejamas centralizētās kanalizācijas sistēmas, tiek ierīkoti decentralizētie risinājumi, kas nenodrošina normatīviem aktiem atbilstošu notekūdeņu attīrīšanu. Būtiski sekot līdzi

decentralizēto risinājumu darbības efektivitātei, lai novērstu negatīvu ietekmi. Ietekmēm summējoties, kopumā var uzlaboties virszemes un gruntsūdeņu, kā arī augsnes kvalitāte, ja tiek izbūvētas jaunas centralizētas kanalizācijas sistēmas, kas mazina vides piesārņojumu.

Lai nodrošinātu, ka ietekmju mijiedarbība un kumulācija nerada negatīvu ietekmi uz vidi un ilgtermiņā uz cilvēku veselību, kā arī lai veicinātu pielāgošanos klimata pārmaiņām, ekonomisko attīstību un interešu līdzsvarošanu, Cēsu novada teritorijas plānojuma īstenošanas laikā ir jāievēro normatīvie akti un teritorijas plānojuma TIAN prasības. Tas ietver arī ietekmes uz vidi novērtēšanu gadījumos, kad paredzētās darbības atbilst likuma "Par ietekmes uz vidi novērtējumu" 1. vai 2. pielikuma kritērijiem.

8. IETEKMES UZ VIDI SAMAZINĀŠANAS PASĀKUMI

Lai tiktu pēc iespējas samazināta negatīvā ietekme uz vidi un iedzīvotājiem, īstenojot Cēsu novada teritorijas plānojumā paredzētās darbības, tiek noteikti vairāki pasākumi, kuru ietvaros gan tieši, gan netieši tiek plānots, ka iespējamā negatīvā ietekme tiks samazināta vai pilnībā novērsta. Teritorijas plānojumā piedāvāti risinājumi, kas būtiski uzlabo pilsētvides kvalitāti, dabas aizsardzību un samazina iespējamās ietekmes uz vidi.

Teritorijas plānojums sastāv no Grafiskās daļas, kurās noteikts Funkcionālais zonējums un apgrūtinājumi, un TIAN, kuros noteikti risinājumi Cēsu novada pilsētu, ciemu un lauku teritoriju atļautajai teritorijas izmantošanai, apbūvei un labiekārtojumam, pilsētu un ciemu teritoriju robežām, transporta un inženiertehniskās apgādes infrastruktūrai, ielu sarkanajām līnijām u.c., ņemot vērā gan esošo teritorijas izmantošanu un pašvaldības attīstības tendences, fizisko un juridisko personu priekšlikumus, spēkā esošo teritorijas plānojumu, lokālplānojumu un detālplānojumu izvērtējumu, kompetento institūciju un kaimiņu novadu pašvaldību nosacījumus un sniegto aktuālo informāciju, augstāka līmeņa teritorijas plānošanas dokumentu vadlīnijas, normatīvos aktus u.c.

Cēsu novada teritorijas plānojuma īstenošanā ietekmes uz vidi mazināšanas pasākumi ir integrēti gan Grafiskajā daļā (funkcionālais zonējums, TIN un apgrūtinātās teritorijas), gan Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos (TIAN), kas nosaka saistošas prasības teritorijas izmantošanai, apbūvei un labiekārtojumam, t. sk. inženiertehniskajai nodrošināšanai, vides risku pārvaldībai un konfliktsituāciju mazināšanai. Paskaidrojuma rakstā papildus ir identificēti un kartē attēloti būtiskākie riska objekti (piesārņotās/potenciāli piesārņotās vietas, NAI, DUS u. c.), kas ir tieši izmantojami plānojuma īstenošanas uzraudzībā.

8.1. Funkcionālais zonējums

Funkcionālā zonējuma izstrāde ir viens no teritorijas plānojuma izstrādes galvenajiem uzdevumiem. Teritorijas izmantošanas veidu (funkcionālo zonu) iedalījums tiek veidots, balstoties uz atšķirīgu izmantošanas veidu galveno grupu noteikšanu, tai pašā laikā katras funkcionālās zonas telpiskās struktūras elementu vienojošās pazīmes ir to funkcija, telpiskais risinājums un novietojums.

Funkcionālo zonējumu var iedalīt divu veidu teritorijās: pilsētu un ciemu (blīvi apdzīvoto vietu) teritorijās, kur zemes izmantošanas veidi, galvenokārt, ir saistīti ar **esošu vai plānotu apbūvi**, un teritorijās ārpus pilsētām un ciemiem jeb lauku teritorijā, kur galvenie zemes izmantošanas veidi ir **lauksaimniecības un mežu teritorijas**.

Teritorijas plānojumā izdalīti vairāki funkcionālie zonējumi (apakšzonas), kuros ir specifiskas prasības vai nosacījumi teritorijas izmantošanai, kas nodrošina ietekmes uz vidi samazināšanas pasākumus un pozitīvu ietekmi vidējā un ilgtermiņā.

Kultūrvēsturisko vērtību aizsardzība

Teritorijas plānojumā kultūrvēsturisko mantojumu un vēsturiskās apbūves struktūras saglabāšanu nodrošina funkcionālā zona **Publiskās apbūves teritorija (P3)**, kas noteikta kultūras pieminekļu teritorijās un ap tām (P3 pamatinformācija un mērķis noteikts TIAN 4.4.4.1.).

Papildus – attiecīgajās teritorijās tiek piemēroti TIAN vispārējie aizliegumi un aprobežojumi, kas nepieļauj degradējošu, vizuāli traucējošu vai videi bīstamu izmantošanu (skat. 6.2. apakšnodaļu par vispārīgajiem aizliegumiem).

Mežu teritorijas un lauksaimniecības teritorijas pilsētās un ciemos

M2 – Mežu teritorija Cēsīs (bez dzīvojamās apbūves funkcijas kā pamatmērķa) tiek izmantota kā apdzīvoto vietu zaļās infrastruktūras elements, ar mērķi saglabāt mežu ekosistēmu funkcijas (mikroklimats, gaisa kvalitāte, rekreācija, trokšņa slāpēšana, bioloģiskās daudzveidības uzturēšana) un vienlaikus ierobežot apbūves spiedienu uz dabas teritorijām apdzīvoto vietu tuvumā. M2 zonas regulējums Cēsu novada TIAN paredz, ka tajā primāri pieļaujama mežsaimnieciska izmantošana un ar meža apsaimniekošanu/rekreāciju saistīta infrastruktūra, vienlaikus izslēdzot virkni apbūves veidu, kas tipiski rada augstāku antropogēno slodzi.

Funkcionālā zona **Mežu teritorija (M3)** noteikta Līgatnē un ciemos, lai nodrošinātu mežu ilgtspējīgu attīstību un meža saimniecisko, ekoloģisko un sociālo funkciju īstenošanu; kā galvenie izmantošanas veidi ietverti arī mežaparki/atpūtas infrastruktūra (labiekārtota ārtelpa), kas vienlaikus darbojas kā trokšņa/putekļu buferis un klimata pielāgošanās elements.

Tādējādi plānojums nostiprina meža teritoriju lomu kā daudzfunkcionālu telpu (ekoloģija + rekreācija), kas ilgtermiņā mazina spiedienu uz jutīgākām dabas teritorijām un uzlabo pilsētvides mikroklimatu.

Lauksaimniecības teritorijas apdzīvotās vietās (L1/L2) – resursa saglabāšana un difūzā piesārņojuma mazināšana. Lauksaimniecības teritorijām TIAN ir iestrādātas normas, kas tieši mazina ilgtermiņa ietekmes riskus: piemēram, nav pieļaujama bioloģiski vērtīgo zālāju apmežošana, kā arī noteikti ierobežojumi vēja elektrostaciju/saules parku veidošanai īpaši vērtīgās LIZ, bioloģiski vērtīgos zālajos un īpaši aizsargājamajos biotopos, kā arī nosacījumi meža/plantāciju meža ieaudzēšanai meliorētās zemēs tikai ar meliorācijas sistēmas īpašnieka/tiesiskā valdītāja saskaņojumu.

Rūpnieciskās apbūves teritorijas: R, R1, R2

R – Rūpnieciskās apbūves teritorija (R) (t.sk. ar smagās rūpniecības iespējamību)

TIAN definē R zonu kā funkcionālo zonu, kas paredzēta rūpniecības uzņēmumu (t. sk. smagās rūpniecības) darbībai un attīstībai, nodrošinot inženiertehnisko apgādi un transporta infrastruktūru.

Vienlaikus TIAN šai zonai nosaka vairākus tiešus ierobežojumus, kas no Vides pārskata skatpunkta ir uzskatāmi par ietekmes mazināšanas pasākumiem:

Ietekmes mazināšanas nosacījumi R zonā (konkrēti):

- Kautuvju un lauksaimniecības produkcijas kalšu ierobežojums Cēsu pilsētā – aizliegums jaunu objektu izvietojumam, kas tipiski rada paaugstinātu smaku/trokšņa un sanitāro risku.
- Atkritumu pārstrādes uzņēmumu izvietojuma ierobežojumi – aizliegts izvietot atkritumu pārstrādi zemes gabalos, kas robežojas ar dzīvojamām teritorijām un dabas/apstādījumu teritorijām; papildus noteikts, ka atkritumu pārstrāde atļauta tikai slēgtās telpās (izņēmums – būvgružu pārstrāde). Šis ir ļoti būtisks instruments smaku, putekļu, trokšņa un vizuālās ietekmes mazināšanai.
- Esošās dzīvojamās apbūves saglabāšanas režīms R zonā – atļauta atjaunošana/pārbūve ar nosacījumiem. Tas var būt praktisks risinājums konfliktzonām, kur vēsturiski līdzās rūpniecībai saglabājusies dzīvojamā apbūve.

Šie nosacījumi kopā veido sistēmu, kur rūpnieciskā attīstība ir pieļaujama, bet tieši “augsta riska” darbības veidi tiek telpiski ierobežoti vai padarīti realizējami ar būtiski mazāku ietekmi.

R1 – Viegļā rūpniecība (ar prasību plānot aizsardzības pasākumus)

R1 zona TIAN ir definēta kā teritorija vieglās rūpniecības attīstībai, paredzot atbilstošu infrastruktūru un inženiertehnisko apgādi.

Šeit būtiskākais “vides drošības” instruments ir prasība jau būvniecības dokumentācijā paredzēt aizsardzības pasākumus pret troksni, smakām un citu piesārņojumu.

Konkrēti ietekmes mazināšanas nosacījumi R1 zonā:

- Obligāti pasākumi būvniecības dokumentācijā (prettrokšņa sienas, stādījumi u. tml.) – TIAN tieši nosaka prasību paredzēt aizsardzības risinājumus, izņemot gadījumu, ja zemes vienība robežojas ar Tehniskās apbūves un Transporta teritoriju apbūvi.
- Minimālais brīvās zaļās teritorijas rādītājs – R1 zonā noteikts 5% brīvās zaļās teritorijas minimums, kas ir būtiski kā putekļu/karstumsa efekta un vizuālās ietekmes mazināšanas instruments.
- Stādījumu josla konfliktzonās – ja R1 robežojas ar dzīvojamo, jauktas centra vai publisko apbūvi, uz robežas veidojami stādījumi ražošanas trokšņu/putekļu u. c. ietekmju slāpēšanai.
- Specifisks nosacījums esošās kautuves pārbūvei – Cēsu pilsētas teritorijā esošo kautuvi atļauts pārbūvēt tikai, ja netiek palielināta kautuves funkcijai atbilstošā telpu grupa/ēka.

Vides pārskatā R1 ir pamatojama kā zona, kur ietekme tiek vadīta caur dažādiem būvprojektēšanas pienākumiem, izmantojot robežteritorijās apstādījumus, zaļo teritoriju ierīkošanu utml.

R2 – Cīrulīši, Cēsis: ūdens ieguve un pārstrāde

R2 ir īpaši paredzēta konkrētai funkcijai – TIAN nosaka, ka tā ir zona Cīrulīšu apbūves teritorijai Cēsīs, lai nodrošinātu ūdens pārstrādes uzņēmuma darbību un attīstību. Vienlaikus TIAN skaidri precizē, ka rūpniecība šīs zonas izpratnē ir tieši ūdens ieguve un pārstrāde, kas ir tematiski sašaurināta.

Ietekmes mazināšanas aspekti R2 zonā ir ierobežots tvērums (ūdens ieguve/pārstrāde kā “rūpniecība”) – samazina risku, ka teritorijā parādās nesalīdzināmi ietekmīgāki rūpniecības veidi.

Apbūves parametri ar zaļās teritorijas minimumu – R2 zonā noteikts 5% brīvās zaļās teritorijas minimums un apbūves augstuma ierobežojumi (līdz 9 m; līdz 2 stāviem), kas ir būtiski vizuālās ietekmes un lokālā mikroklimata kontekstā.

8.2. Plānojumā noteiktie ierobežojumi un risinājumi

Būtiski Teritorijas plānojuma risinājumi, kas nodrošina ietekmes uz vidi samazināšanas pasākumus, ir TIAN noteiktās prasības teritorijas izmantošanai un apbūvei, kā arī teritorijas ar īpašiem noteikumiem jeb TIN, kas attēlotas Grafiskās daļas kartē un tām definēti izmantošanas nosacījumi TIAN.

Risinājumi izstrādāti, integrējot vides aizsardzības apsvērumus katras teritorijas plānošanas procesā.

Vispārīgi vides aizsardzības aizliegumi visā novadā

TIAN 2.2. apakšnodaļa nosaka visā novada teritorijā aizliegtu izmantošanu, kas tieši vērsta uz piesārņojuma novēršanu un degradācijas nepieļaušanu, t. sk.:

- aizliegta atkritumu, metāllūžņu, būvgružu un piesārņotas grunts novietošana/uzglabāšana, kā arī teritoriju paaugstināšana ar nepārstrādātiem atkritumiem u. tml. materiāliem (TIAN 9.4.);
- aizliegta nolietotu priekšmetu (t. sk. transportlīdzekļu daļu, iekārtu, metāllūžņu u. c.) uzkrāšana/glabāšana (TIAN 9.5.);
- aizliegta tādu objektu būvniecība/ierīkošana, kas rada apdraudējumu cilvēku drošībai/veselībai un dabas/kultūras pieminekļu aizsardzībai vai ekspluatācijas drošumam (TIAN 9.6.).

Šie nosacījumi praksē ļauj pašvaldībai un būvvaldei operatīvi noraidīt risinājumus ar acīmredzamu vides risku.

Piesārņotās un potenciāli piesārņotās vietas

Paskaidrojuma rakstā norādīts, ka Cēsu novadā publiskajos reģistros reģistrētas 8 piesārņotas vietas un 110 potenciāli piesārņotas teritorijas, un šīs teritorijas ir attēlotas riska objektu kartē (Paskaidrojuma raksta 9. pielikums).

Vienlaikus plānojuma īstenošanai izšķiroši ir TIAN nosacījumi, ka šādās teritorijās pirms būvniecības ir veicama izpēte normatīvajos aktos noteiktā kārtībā un, ja konstatēti piesārņojuma robežlielumu pārsniegumi, jāīsteno sanācija (prasība formulēta Paskaidrojuma raksta riska objektu sadaļā kā tiešs TIAN piemērošanas princips).

Tas nozīmē: attīstība ir pieļaujama, bet tikai ar pierādītu vides drošumu un piesārņojuma risku novēršanu.

Riska objektu uzskaitē un pārvaldība

Paskaidrojuma raksts papildus uzskaita, ka Grafiskajā daļā kā riska objekti attēloti arī: atkritumu poligoni/izgāztuves, notekūdeņu attīrīšanas ietaises, degvielas (t. sk. gāzes) uzpildes stacijas un hidroelektrostacijas (ar atsaucēm uz attiecīgajiem pielikumiem).

Šī pieeja ir būtiska ietekmes mazināšanai, jo ļauj jau plānošanas līmenī identificēt konfliktzonas, ieceru izvērtējumā mērķēt prasības (piem., izpēte, pasākumi, attālum) tieši tur, kur ir zināms risks.

Lauksaimniecības zemju izmantošanas ierobežojumi

TIAN lauksaimniecības teritorijās nosaka konkrētas “sarkanās līnijas”, kas vienlaikus kalpo kā vides kvalitātes uzturēšanas pasākumi:

- nav pieļaujama bioloģiski vērtīgo zālāju apmežošana (piemērojams L teritorijām, t. sk. L1) (TIAN 770., 801.);
- VES (jauda > 20 kW) un saules paneļu parkus nav atļauts veidot īpaši vērtīgās (50 balles) LIZ, bioloģiski vērtīgos zālajos vai īpaši aizsargājamajos biotopos (TIAN 771.);
- meža/plantāciju meža ieaudzēšana meliorētā LIZ atļauta tikai ar meliorācijas sistēmas īpašnieka/tiesiskā valdītāja saskaņojumu (TIAN 772.).

Šīs normas ir tieši izmantojamas kā ietekmes mazināšanas pasākumu pamatojums (nevis vispārīgs “mērķis saglabāt lauksaimniecību”).

TIN kā specifisku konfliktu un risku mazināšanas instruments

Paskaidrojuma rakstā norādīts, ka apdzīvotās vietās ar esošiem centralizētiem ūdensapgādes un sadzīves notekūdeņu kanalizācijas tīkliem ir noteikta Sabiedrisko ūdenssaimniecības pakalpojumu teritorija TIN17 – kā mērķēts risinājums sakārtotas ūdenssaimniecības nodrošināšanai un lokālu piesārņojuma risku samazināšanai.

Tāpat Paskaidrojuma rakstā ir fiksētas ar infrastruktūru saistītas TIN teritorijas (piem., lidlauka “Cēsis” manevrēšanas zonas TIN110–TIN112).

Piemēram, plānojumā noteiktas lidlauka “Cēsis” manevrēšanas zonas, kurās būvniecība un atsevišķas darbības ir saskaņojamas ar Civilās aviācijas aģentūru (TIN110, TIN111, TIN112), kā arī teritorija, kurā būvniecība jāsaskaņo ar VSIA “Latvijas Valsts ceļi” (TIN113). Šie risinājumi samazina drošības riskus un vienlaikus palīdz strukturēt telpisko attīstību atbilstoši infrastruktūras funkcionālajām prasībām.

Vēja parku attīstības kontekstā Paskaidrojuma rakstā minēts, ka lielākajā daļā novada VES izvietojumu būtiski ierobežo esošā apbūve, un TIN19 atsevišķās vietās nodrošina papildu aizsardzību ap apdzīvotajām vietām.

Cēsu novada teritorijas plānojumā TIN19 noteikta kā mērķēts preventīvs instruments, kas ierobežo vēja elektrostaciju (VES) būvniecības iespējas noteiktās teritorijās, lai mazinātu potenciālos konfliktus starp atjaunīgās enerģijas infrastruktūras attīstību un apdzīvoto vietu iedzīvotāju dzīves kvalitātes, ainavas un vides aizsardzības interesēm. TIN19 būtība ir nodrošināt skaidru telpisku ietvaru situācijās, kad VES izvietojuma var radīt paaugstinātu risku negatīvai ietekmei uz tuvumā esošo apdzīvojumu, īpaši ņemot vērā VES mērogu, vizuālo dominanti lauku ainavā un iespējamo kumulatīvo ietekmi plašākā teritorijā.

TIN19 noteikšana ir vērtējama kā risku pārvaldības pasākums plānojuma līmenī, jo ļauj vēl pirms konkrētu projektu virzīšanas identificēt teritorijas, kur VES izvietojuma nav pieļaujama, tādējādi samazinot gan sabiedrības konfliktu risku, gan arī situācijas, kur būtu nepieciešams risināt apjomīgas kompensējošas vai tehniski sarežģītas ietekmes mazināšanas prasības vēlākos projektu posmos. TIN19 īpaši nozīmīga ir apdzīvoto vietu tuvumā, kur potenciālā VES ietekme var izpausties kā:

- trokšņa slodzes palielināšanās (īpaši nakts periodā)
- ēnu mirgošanas efekts noteiktos apstākļos,
- vizuālā dominēšana ainavā, mainot vietas identitāti un skatu telpu raksturu,
- iespējama kumulatīvā ietekme, ja vienlaikus attīstās vairāki projekti vienas uztveres telpas ietvaros.

Vienlaikus TIN19 risinājums teritorijas plānojuma kontekstā ir uzskatāms par samērīgu un mērķtiecīgu pieeju, jo tas neveido vispārēju aizliegumu VES attīstībai novadā, bet nosaka skaidru telpisku robežu teritorijās, kur sabiedrības un vides riski ir augstāki. Tādējādi TIN19 papildina kopējo teritorijas plānošanas sistēmu kā instruments, kas nodrošina līdzsvaru starp attīstības iespējām un iedzīvotāju tiesībām uz kvalitatīvu dzīves vidi, vienlaikus saglabājot Cēsu novadam raksturīgo ainavu kvalitāti un telpiskās struktūras noturību.

Cēsu novada teritorijas plānojumā ainaviski augstvērtīgās teritorijas (TIN5) noteiktas kā mērķēts instruments ainavas vērtību saglabāšanai un telpiskās attīstības virzīšanai tā, lai būtiski netiktu pasliktināta novadam raksturīgā kultūrainava, skatu telpas un dabas struktūra. TIN5 nodrošina, ka teritorijas izmantošanas un apbūves plānošanā papildus funkcionālajam zonējumam tiek ņemti vērā ainavas vizuālie, ekoloģiskie un kultūrvēsturiskie aspekti, kas daudzviet nav pilnvērtīgi novērtējami tikai ar zemes izmantošanas veidu klasifikāciju.

TIN5 noteikšana Cēsu novadā ir īpaši nozīmīga, ņemot vērā novada ainavu telpas daudzveidību, Vidzemes augstienes reljefa īpatnības, Gaujas senielejas un tās pieteku ieleju struktūru, ezeru un mežu mozaikainavas, kā arī kultūrvēsturiskās vides telpisko lasāmību. Šīs teritorijas vienlaikus ir arī nozīmīgs rekreācijas, tūrisma un dzīves kvalitātes resurss, tādēļ TIN5 regulējums kalpo kā preventīvs mehānisms, kas samazina risku ainavu vērtību degradācijai, fragmentācijai un vizuālai dominēšanai no apjomīgas infrastruktūras vai industriālas apbūves.

No potenciālo konfliktu perspektīvas TIN5 ir uzskatāms par vienu no svarīgākajiem teritorijas plānojuma instrumentiem situācijās, kad teritorijā iespējama attīstības ieceru konkurence, piemēram: jauna apbūve vai apjomīgas būves ainaviski jutīgās vietās (skatu koridoros, nogāžu zonās, ieleju telpās);

- inženiertehniskās infrastruktūras izbūve, kas var ietekmēt ainavas uztveri un telpisko struktūru;
- vēja enerģijas infrastruktūras attīstība, kur galvenie riski saistīti ar vizuālo dominanti, kumulatīvo ietekmi plašā mērogā un iespējamu ietekmi uz dabas vērtībām;
- derīgo izrakteņu ieguve un teritoriju rekultivācija, kur būtiski ir saglabāt ainavas mērogu, reljefa raksturu un tālāku teritorijas integrāciju apkārtējā vidē.

Līdz ar to TIN5 nodrošina, ka ainava teritorijas plānošanas procesā tiek skatīta ne tikai kā estētiska vērtība, bet kā stratēģisks vides resurss, kura kvalitāte ietekmē iedzīvotāju labbūtību, novada identitāti un ilgtermiņa attīstības pievilcību. TIN5 regulējums praktiski funkcionē kā priekšnosacījumu sistēma, kas ļauj savlaicīgi identificēt vietas ar paaugstinātu jutīgumu pret vizuālām un telpiskām pārmaiņām, un attiecīgi noteikt nosacījumus, kas nodrošina attīstības saderību ar ainavas kvalitātes mērķiem.

Vienlaikus teritorijas plānojumā TIN sistēma tiek izmantota arī kā instruments funkcionālo un drošības risku mazināšanai, nosakot īpašus nosacījumus teritorijās, kur attīstība ir cieši saistīta ar infrastruktūras objektu darbības specifiku un normatīvajām prasībām.

Teritoriju izmantošanas ierobežojumi īpaši aizsargājamās dabas teritorijās

Teritorijas izmantošanai jānotiek atbilstoši īpaši aizsargājamo dabas teritoriju, kā arī sugu un biotopu aizsardzības normatīvo aktu prasībām un dabas aizsardzības plānu izstrādes ietvaros veikto izpēti un šo teritoriju apsaimniekošanas ieteikumu prasībām. Svarīgi, lai īpaši aizsargājamo dabas teritoriju saimnieciskās darbības ierobežojumus ievērotu to nekustamo īpašumu īpašnieki, kuru īpašumi vai lietojumi atrodas Gaujas Nacionālā parka, dabas parku un dabas liegumu teritorijās, kā arī potenciāliem tūristiem, apmeklējot, ĪADT būtu jāņem vērā informatīvās zīmes. Teritorijas plānojumā attēlotas aizsargājamās dabas teritorijas, to zonas, kā arī esošie un plānotie infrastruktūras objekti).

Apkopojot iepriekšminēto, TIAN ir vairāki nosacījumi, kas nodrošina ietekmes uz vidi samazināšanu.

Lietusūdeņu un meliorācijas risinājumi kā klimata pielāgošanās pasākumi

Būtiska ietekmes uz vidi samazināšanas pasākumu grupa Cēsu novada teritorijas plānojumā ir saistīta ar lietusūdeņu apsaimniekošanas un meliorācijas sistēmu saglabāšanas prasībām, kas tieši vērstas uz plūdu riska mazināšanu, infiltrācijas palielināšanu, augsnes mitruma režīma stabilizēšanu un klimatnoturīgas teritorijas attīstību. TIAN noteikts, ka pirms būvniecības uzsākšanas neapbūvētās teritorijās obligāti jāizstrādā lietusūdeņu savākšanas un novadīšanas risinājumi, vienlaikus izvērtējot apkārtējās teritorijas nosusināšanas ietekmi (TIAN 85.).

Meliorācijas infrastruktūras aizsardzības kontekstā TIAN paredz, ka ēkas nedrīkst izvietot trīs metru joslā no meliorācijas grāvja krants (TIAN 86.), tādējādi saglabājot meliorācijas būvju funkcionēšanu un vienlaikus samazinot risku, ka apbūves attīstība rada lokālus applūšanas vai gruntsūdens līmeņa izmaiņu riskus.

Vienlaikus TIAN nostiprina arī dabā balstītu lietusūdeņu apsaimniekošanas risinājumu piemērošanu, paredzot iespēju lietusūdeņu infiltrācijas un noteces regulēšanai izmantot tādus pasākumus kā lietusdārzi, filtrācijas laukus, bioevalkas un ūdens savākšanas baseinus, kas ir klimata pielāgošanās būtiski risinājumi un mazina slodzi uz centralizēto lietusūdens novadīšanas sistēmu (TIAN 45., 46.).

Būtiska ietekmes uz vidi samazināšanas pasākumu grupa Cēsu novada teritorijas plānojumā ir saistīta ar lietusūdeņu apsaimniekošanas un meliorācijas sistēmu saglabāšanas prasībām, kas tieši vērstas uz plūdu riska mazināšanu, infiltrācijas palielināšanu, augsnes mitruma režīma stabilizēšanu un klimatnoturīgas teritorijas

attīstību. TIAN noteikts, ka pirms būvniecības uzsākšanas neapbūvētās teritorijās obligāti jāizstrādā lietusūdeņu savākšanas un novadīšanas risinājumi, vienlaikus izvērtējot apkārtējās teritorijas nosusināšanas ietekmi (TIAN 85.).

Transporta plāna risinājumi kā ietekmes uz vidi mazināšanas pasākumi

Cēsu novada teritorijas plānojuma īstenošanā būtisku ietekmes uz vidi mazināšanas pasākumu kopumu veido tematiskais plānojums "Cēsu novada transporta infrastruktūras attīstības plāns", kurā noteiktie risinājumi vērsti uz ilgtspējīgas mobilitātes stiprināšanu un pārvietošanās paradumu maiņu, samazinot atkarību no individuālā autotransporta. Transporta plāna risinājumi veicina ne tikai satiksmes organizācijas uzlabošanu, bet arī gaisa kvalitātes saglabāšanu un SEG emisiju samazināšanu, trokšņa ietekmes mazināšanu, kā arī iedzīvotāju dzīves kvalitātes paaugstināšanu, jo uzlabo drošu un pieejamu pārvietošanos ikdienas vajadzībām.

Transporta plānā paredzētie pasākumi ietekmes uz vidi mazināšanai īpaši saistāmi ar:

- sabiedriskā transporta pieejamības un pievilcības uzlabošanu, nodrošinot ērtāku piekļuvi pieturvietām, kvalitatīvāku pasažieru infrastruktūru un funkcionālāku mobilitātes sistēmu;
- gājēju un veloinfrastruktūras attīstību, kas sekmē aktīvo mobilitāti un īsajos maršrutos ļauj aizvietot braucienus ar automašīnu, tādējādi samazinot emisijas, satiksmes slodzi un lokālo gaisa piesārņojumu;
- satiksmes drošības uzlabojumiem, kas vienlaikus ir arī dzīves vides kvalitātes instruments, samazinot satiksmes negadījumu risku un uzlabojot publiskās ārtelpas funkcionalitāti.

Atsevišķi izceļams Stacijas laukuma attīstības risinājums Cēsīs, kas paredz teritorijas modernizāciju kā daudzfunkcionālu mobilitātes mezglu, stiprinot sabiedriskā transporta un alternatīvo pārvietošanās veidu savienojamību. Šāds risinājums uzlabo pārsēšanās ērtību, samazina transporta haotisku kustību un ilgstošu dīkstāvi, kā arī veido kvalitatīvāku publisko ārtelpu. Ilgtermiņā transporta plāna pasākumu īstenošana nodrošina pozitīvu ietekmi uz klimata mērķu sasniegšanu un atbalsta teritorijas plānojuma uzstādījumus par sakārtotu, drošu un cilvēkam draudzīgu apdzīvojuma attīstību.

Transporta infrastruktūras attīstības plānā paredzēti arī pasākumi, kas vērsti uz dzīvojamo teritoriju aizsardzību pret satiksmes radītajām slodzēm pilsētās un ciemos, kur pārvietošanās intensitāte un transporta plūsmas var tieši ietekmēt iedzīvotāju ikdienas labbūtību. Šajā kontekstā nozīmīgs ietekmes mazināšanas instruments ir dzīvojamo zonu noteikšana un satiksmes mierināšanas risinājumu ieviešana apdzīvotajās vietās.

Dzīvojamās zonas un ar tām saistītie satiksmes organizācijas pasākumi ļauj mērķtiecīgi samazināt transporta ātrumu un tranzīta plūsmu dzīvojamā apbūvē, tādējādi:

- mazinot trokšņa un vibrāciju ietekmi pie dzīvojamām ēkām;
- samazinot lokālo gaisa piesārņojumu (īpaši vietās ar intensīvu kustību un biežu bremzēšanu/paātrināšanos);
- uzlabojot satiksmes drošību, t.sk. bērniem, senioriem un gājējiem;
- veicinot gājēju un velobraucēju prioritāti ikdienas pārvietošanās maršrutos;
- uzlabojot publiskās ārtelpas kvalitāti un apdzīvoto vietu pievilcību.

Vides pārskata kontekstā dzīvojamo zonu noteikšana ir vērtējama kā pasākums ar tiešu pozitīvu ietekmi uz iedzīvotāju dzīves kvalitāti, jo tas palīdz attīstīt dzīvojamās apbūves teritorijas cilvēkam draudzīgākā veidā un vienlaikus samazina satiksmes slodzi kumulatīvo ietekmi apdzīvotajās vietās.

Prasības piesārņotām, potenciāli piesārņotām un degradētām teritorijām

Cēsu novada TIAN noteikts mērķēts regulējums teritorijām, kurās konstatēts vai pieļaujams vēsturiskais piesārņojums, lai nepieļautu apbūves vai teritorijas attīstību uz neizvērtēta vides un cilvēku veselības riska rēķina. TIAN nosaka, ka piesārņotās un potenciāli piesārņotās teritorijās pirms būvniecības uzsākšanas ir obligāti jāveic vides izpēte un, ja nepieciešams, jānodrošina sanācija (TIAN 87.).

Ja piesārņojuma līmenis nav izvērtēts, būvniecība šādā teritorijā nav pieļaujama (TIAN 88.). Savukārt, ja būvniecības iecere tiek īstenota vienlaikus ar sanācijas pasākumiem, sanācijas risinājumi iekļaujami būvniecības dokumentācijā un būvniecība pieļaujama tikai atbilstoši šai dokumentācijai (TIAN 89.).

Šie nosacījumi praksē nodrošina, ka teritorijas attīstība tiek virzīta ar preventīvu risku pārvaldību, nevis pēc piesārņojuma radītu seku konstatēšanas, un kalpo kā tiešs instruments vides kvalitātes stabilizēšanai ilgtermiņā.

Trokšņa ietekmes mazināšana

Lai mazinātu vides trokšņa ietekmi un nepieļautu trokšņa robežlielumu pārsniegumu apdzīvotās vietās, Cēsu novada TIAN paredz konkrētus pienākumus gadījumos, kad teritorijas izmantošana vai apbūves attīstība var radīt paaugstinātu trokšņa slodzi. TIAN nosaka, ka tādi apbūves vai izmantošanas veidi, kuru darbība var radīt vides trokšņa robežlielumu pārsniegumus, ir pieļaujami tikai tad, ja tiek izbūvēti efektīvi prettrokšņa pasākumi (TIAN 90.).

Pirms šādu risinājumu īstenošanas obligāti veic trokšņa līmeņa izpēti un modelēšanu (TIAN 91.), savukārt nepieciešamie tehniskie risinājumi (t. sk. stādījumi, zemes vaļņi, telpiski arhitektoniskie risinājumi) ietverami būvniecības ieceres dokumentācijā (TIAN 92.).

Vienlaikus TIAN nosaka būtisku kvalitātes prasību Cēsu pilsētvides kontekstā – prettrokšņa sienu izbūve gar ielām Cēsu pilsētā nav pieļaujama (TIAN 95.), tādējādi novēršot risku pilsētvidē veidot vizuāli degradējošus, no publiskās ārtelpas atšķirotus lineārus risinājumus, kas pasliktinātu vēsturiskās pilsētvides uztveri un ielu telpas kvalitāti.

Derīgo izrakteņu ieguves ierobežojumi

Derīgo izrakteņu ieguve Cēsu novadā tiek reglamentēta ar attāluma un izvietojuma ierobežojumiem, lai mazinātu potenciālo ietekmi uz dzīves kvalitāti, ainavu un dabas teritoriju aizsardzības interesēm. TIAN noteikts aizliegums izvietot karjerus pilsētās un ciemos, kā arī to tuvumā, un papildus noteikti minimālie attālumi no dzīvojamās un publiskās apbūves, kapsētām un kultūras pieminekļiem (TIAN 97.).

Papildus TIAN paredz pienākumu nodrošināt derīgo izrakteņu ieguves vietu rekultivāciju un noteikt ieguves nosacījumus līgumā ar pašvaldību (TIAN 98.), kas kalpo kā instruments teritorijas teritoriju reultivācijai un degradētu teritoriju veidošanās riska mazināšanai.

Ierobežojumi lauksaimniecības zemju izmantošanai:

Cēsu novada TIAN funkcionālajā zonā L – Lauksaimniecības teritorija noteiktie izmantošanas nosacījumi ir vērsti uz lauksaimniecības zemju saglabāšanu un intensīvas, ar vidi nesaistītas apbūves ierobežošanu.

Papildu ierobežojumi lauksaimniecības zemēs piemērojami gadījumos, ja tās atrodas Teritorijās ar īpašiem noteikumiem (TIN), tostarp ainaviski vērtīgajās teritorijās (TIN5), virszemes ūdensobjektu aizsargjoslās un citās vides ziņā jutīgās teritorijās, kur intensīva saimnieciskā darbība un apbūves paplašināšana ir ierobežota saskaņā ar attiecīgajiem TIAN punktiem par TIN regulējumu.

Vienlaikus TIAN īpaši nostiprina bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas principu lauksaimniecības teritorijās, nosakot, ka nav pieļaujama bioloģiski vērtīgo zālāju apmežošana (TIAN 770., 801.). Tāpat TIAN nosaka, ka vēja elektrostacijas un saules paneļu parkus nav pieļaujams veidot īpaši vērtīgās lauksaimniecības zemēs, bioloģiski vērtīgos zālājos un īpaši aizsargājamajos biotopos (TIAN 771.), kas ir būtisks instruments, lai novērstu ainavas industrializāciju un biotopu kvalitātes pasliktināšanos vietās ar augstu dabas kapitālu.

Kopumā TIAN noteiktais regulējums lauksaimniecības zemēs kalpo kā difūzā piesārņojuma, augsnes degradācijas un ainavas fragmentācijas mazināšanas instruments.

Ierobežojumi meža zemju izmantošanai:

Meža zemes atmežošana veicama normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā.

Cēsu novada TIAN funkcionālajā zonā M – Meža teritorija noteiktie nosacījumi paredz meža zemju saglabāšanu kā ekoloģiski nozīmīgu teritoriju, ierobežojot apbūvi un zemes transformāciju.

Atbilstoši TIAN M zonas noteikumiem:

- meža zemēs apbūve ir būtiski ierobežota un pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos, galvenokārt mežsaimniecības infrastruktūras nodrošināšanai vai esošas apbūves;
- meža zemēs, kas atrodas Gaujas Nacionālā parka teritorijā, Natura 2000 teritorijās vai ainaviski vērtīgajās teritorijās (TIN5), piemērojami pastiprināti ierobežojumi, kas izslēdz darbības, kuras var mainīt reljefu, nogāžu stabilitāti vai pasliktināt biotopu kvalitāti.

Šie nosacījumi nodrošina, ka meža teritorijas Cēsu novadā saglabā savas bioloģiskās, klimata regulācijas un ainaviskās funkcijas.

Plānojumā noteiktās aizsargjoslas

Par ietekmi uz vidi samazinošiem pasākumiem var uzskatīt visas teritorijas plānojumā noteiktās aizsargjoslas (vides un dabas resursu aizsardzības aizsargjoslas, ekspluatācijas aizsargjoslas, sanitārās un drošības aizsargjoslas), it īpaši vides un dabas resursu aizsargjoslas, kuru galvenais uzdevums ir samazināt vai novērst antropogēnās negatīvās iedarbības ietekmi uz objektiem, kuriem noteiktas aizsargjoslas. Atbilstoši mēroga noteiktībai Teritorijas plānojuma Grafiskajā daļā noteiktas un attēlotas pašvaldības kompetencē, sadarbības institūciju, kuras sniedza informāciju, kompetencē esošās un citas aizsargjoslas, apgrūtinātās teritorijas un objekti, kuriem nosaka aizsargjoslas saskaņā ar normatīvajiem aktiem par apgrūtinātajām teritorijām, un kuru platums ir 10 m vai vairāk (izņemot ekspluatācijas aizsargjoslas ap meliorācijas būvēm un ierīcēm. Detalizētu skaidrojumu skatīt Paskaidrojuma raksta 4.9. nodaļā.

Teritorijas plānojumā noteiktas apgrūtinātās teritorijas (zonas):

- 1) valsts aizsargājamā kultūras pieminekļa teritorija (pilsētībūvniecības piemineklis);
- 2) valsts aizsargājamā kultūras pieminekļa teritorija;
- 3) infrastruktūra, kas paredzēta sabiedrības piekļuvei publiskai teritorijai (piekļuve publiskajiem ūdeņiem) – gājēju ceļi, ko pašvaldība noteikusi, lai nodrošinātu piekļuvi publiskam ūdensobjektam;
- 4) teritorija, zem kuras zemes dzīlēs atrodas valsts nozīmes zemes dziļu nogabals.

Nosakot virszemes ūdens objektu aizsargjoslas, ņemtas vērā arī applūstošās teritorijas, un aizsargjoslas platums noteikts applūstošās teritorijas platumā (skatīt Paskaidrojuma raksta 6. pielikumu).

Citi ierobežojumi un TIN teritorijas

Cēsu novada teritorijas plānojumā papildus funkcionālajam zonējumam noteiktas **teritorijas ar īpašiem noteikumiem (TIN)**, kas ir viens no būtiskākajiem instrumentiem, ar kuru pašvaldība telpiski diferencē un precizē teritorijas izmantošanas nosacījumus vietās, kur nepieciešama paaugstināta vides, kultūrvēsturisko vērtību, drošības vai infrastruktūras aizsardzība. TIN tiek attēlotas Grafiskajā daļā un to izmantošanas nosacījumi ir nostiprināti TIAN, nodrošinot, ka plānojuma īstenošana notiek ar preventīvu ietekmes uz vidi pārvaldību un risku mazināšanu.

No Vides pārskata skatu punkta TIN teritorijas ir vērtējamās kā mērķēti ietekmes samazināšanas pasākumi, jo tās:

- ierobežo vai vada apbūves un saimnieciskās darbības intensitāti ekoloģiski jutīgās teritorijās;
- nodrošina kultūrvēsturiskās vides kvalitātes aizsardzību;
- definē specifiskus drošības un infrastruktūras saderības nosacījumus;
- palīdz novērst konfliktus starp atšķirīgām telpiskām interesēm (dzīvojamā vide, rūpniecība, transports, rekreācija, dabas aizsardzība)

TIN1 – Cēsu pilsētas vēsturiskais centrs

TIN1 noteikta kā īpaša teritorija, kurā prioritāte ir Cēsu pilsētvides kultūrvēsturiskās struktūras, mēroga un identitātes saglabāšana, vienlaikus nodrošinot kvalitatīvu publisko ārtelpu, apbūves atjaunošanu un saudzīgu attīstību. TIN1 regulējums ir būtisks ietekmes uz vidi mazināšanas aspekts tieši pilsētvides kontekstā, jo

paredz apbūves attīstību nevis ar teritorijas intensifikāciju, bet ar esošo vērtību saglabāšanu un arhitektoniski telpisku saderību.

Paskaidrojuma rakstā minēts, ka šādas teritorijas noteikšana ir pamatota ar nepieciešamību nodrošināt pēctecību kultūrvēsturisko vērtību aizsardzībā un mazināt risku, ka attīstības ieceres rada neatgriezeniskas izmaiņas vēsturiskajā pilsētainavā.

TIN4 – Vietējas nozīmes kultūrvēsturiskā un dabas teritorija

TIN4 ir definēta kā teritorija, kuras mērķis ir aizsargāt vietējā mēroga kultūrvēsturiskās un dabas vērtības, kas var neietilpt valstiski aizsargājamo objektu režimos, bet ir būtiskas novada identitātei, ainavai un apdzīvoto vietu raksturam. Vides pārskata kontekstā TIN4 kalpo kā instruments, kas novērš vides kvalitātes pasliktināšanu un vietējā mēroga vērtību degradāciju – īpaši apbūves mēroga, apjoma un novietojuma izvēlē, kā arī teritorijas labiekārtojuma risinājumos.

TIN5 – Ainaviski vērtīgās teritorijas

TIN5 teritorijas Cēsu novadā kalpo kā telpisks instruments, ar kuru pašvaldība nostiprina ainavas daudzveidību, vietas identitāti un vizuāli nozīmīgu teritoriju saglabāšanu. Šajās teritorijās plānošanas mērķis ir nepieļaut attīstību, kas rada ainavas fragmentāciju, dominējošu industriālu vizuālo ietekmi vai samazina tradicionālās kultūrainavas uztveri, īpaši teritorijās ar augstu rekreācijas, dabas daudzveidības un ainavas vērtību.

Paskaidrojuma raksta pamatojumā ainaviski vērtīgās teritorijas ir sasaistāmas ar tematiskiem izvērtējumiem un ar nepieciešamību saglabāt novada telpisko struktūru, kurā būtiska loma ir Gaujas senielejai, upju ielejām, mežu masīviem, kultūrainavas mozaikai un vēsturiskās apdzīvotības struktūrām.

Praktiska ietekmes mazināšanas jēga: TIN5 nodrošina, ka pat pieļaujamas attīstības gadījumā tiek saglabāti ainavas kvalitātes kritēriji un nav pieļaujama “liela mēroga dominējošu objektu” nesamērīga ienākšana lauku ainavā.

TIN17 – Sabiedrisko ūdenssaimniecības pakalpojumu teritorija

Cēsu novadā par būtisku vides risku mazināšanas pasākumu uzskatāma Sabiedrisko ūdenssaimniecības pakalpojumu teritorija (TIN17), kas noteikta apdzīvotajās vietās atbilstoši esošajam un plānotajam centralizēto tīklu pārklājumam. TIN17 mērķis ir nodrošināt, ka apbūves attīstība notiek teritorijās, kur iespējams pieslēgties centralizētajai ūdensapgādei un sadzīves notekūdeņu kanalizācijai, tādējādi mazinot pazemes un virszemes ūdeņu piesārņojuma risku, ko rada decentralizētie risinājumi ar nepietiekamu uzraudzību.

TIAN tieši nosaka prasību ēkas pievienot centralizētajai ūdensapgādei un kanalizācijai TIN17 teritorijā (TIAN 38.), kas ir konkrēts un izmērāms ietekmes mazināšanas mehānisms Vides pārskata kontekstā.

TIN19 – Teritorija, kurā aizliegta vēja elektrostaciju (>20 kW) būvniecība

Ņemot vērā sabiedrības pieaugošo pieaugošo uzmanību un paaugstinātu jutību, ko pēdējos gados veicinājusi plašā VES projektu virzība un ar to saistītās IVN procedūras, attiecībā uz vēja elektrostaciju (VES) vizuālo ietekmi, troksni un iespējamām blakusparādībām (t.sk. ēnu mirgošanu), Cēsu novada teritorijas plānojumā noteikta TIN19 – teritorija, kurā aizliegta VES ar jaudu virs 20 kW būvniecība noteiktā attālumā no pilsētu un ciemu robežām (2 km).

Šī TIN ir vērtējama kā plānošanas līmeņa konflikta risinājums, kura mērķis ir preventīvi nodalīt potenciāli nozīmīgas industriālās ietekmes objektus no apdzīvotām vietām un mazināt ietekmi uz dzīves kvalitāti, ainavu un nekustamo īpašumu funkcionālo izmantošanu.

9. IESPĒJAMO ALTERNATĪVU IZVĒLES PAMATOJUMS

Cēsu novada teritorijas plānojuma risinājumi izstrādāti, ievērojot Cēsu novada ilgtspējīgas attīstības stratēģijas 2022.–2038. gadam noteiktos attīstības virzienus, kā arī novada telpisko struktūru, apdzīvojuma sistēmu, dabas un kultūras mantojuma vērtības un iedzīvotāju dzīves kvalitātes aspektus. Teritorijas plānojuma izstrādes procesā atsevišķiem risinājumiem tika vērtētas iespējamās alternatīvas, izvēloties tādu risinājumu kopumu, kas vienlaikus nodrošina novada attīstības potenciālu un mazinātas negatīvās ietekmes uz vidi riskus.

Iespējamo alternatīvu izvēle Cēsu novada teritorijas plānojumā tika vērtēta, ievērojot teritorijas plānojuma detalizācijas līmeni un pašvaldības rīcības instrumentus. Teritorijas plānojuma līmenī alternatīvas visbiežāk izpaužas kā:

- atšķirīga telpiskā koncentrācija (apdzīvojuma robežas, attīstības rezervju apjoms);
- funkcionālās zonas apjoma un izvietojuma izvēle (t.sk. R teritoriju apjoms un struktūra);
- atšķirīgs ierobežojumu apjoms un preventīvo pasākumu sliekšnis (TIN noteikšana, apbūves parametri, aizsardzības režīmi).

Alternatīvu izvērtējums balstīts uz principu, ka teritorijas plānošanas līmenī iespējams noteikt tikai tādas risinājumus, kas nodrošina:

- telpisku attīstības vadību (apdzīvojums, uzņēmējdarbība, infrastruktūra);
- vides risku preventīvu mazināšanu (ūdeņi, bioloģiskā daudzveidība, ainava, piesārņojums, troksnis);
- sabalansētību starp publiskajām interesēm un īpašumu izmantošanas tiesībām;
- plānojuma īstenošanu (finansiālu un institucionālu kapacitāti).

Alternatīvu izvērtējumā kā atskaites punkts izmantota "0 alternatīva" – esošo teritorijas plānojumu saglabāšana bez integrējoša novada līmeņa risinājuma, kas nav uzskatāma par ilgtspējīgu pieeju normatīvā ietvara un novada attīstības vadības vajadzību kontekstā.

Izstrādājot Teritorijas plānojumu, tika analizēti un ieviesti risinājumi ņemot vērā iedzīvotāju, uzņēmēju un pašvaldības priekšlikumus, institūciju nosacījumus, kā arī ilgtspējīgas attīstības nosacījumus, kas sekmēs kvalitatīvas vides veidošanos novadā. Teritorijas plānojuma 1.redakcijas izstrādes laikā tika apspriesti un analizēti dažādi risinājumi jeb alternatīvas.

Būtiski ņemt vērā, ka Cēsu novada ilgtspējīgas attīstības stratēģija nosaka virkni telpiskās attīstības vadlīniju, kas jāņem vērā, izstrādājot Teritorijas plānojuma risinājumus. Tās ievērojot un plānojumā detalizējot, mazinās iespējas citiem alternatīviem risinājumiem, kam ir negatīvāka ietekme uz vidi pretstatā tam, kas jau noteikts un ņemams vērā normatīvajos aktos, institūciju nosacījumos un Cēsu novada ilgtspējīgas attīstības stratēģijā.

Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumu izstrāde:

Alternatīvu izstrāde Teritorijas plānojuma izstrādes procesā balstās uz vairāku TIAN normu detalizēšanu pašvaldībai dotā deleģējuma ietvaros, piemēram, 3.3.nodaļa – Prasības apbūvei – prasības pagalmiem, žogiem, būvlandes, attālumi starp būvēm, būves dzīvniekiem. Plānojuma alternatīva var būt, ka TIAN iekļautās prasības var būt mazāk detalizētas, taču tās ir atbilstošas Cēsu novada pašvaldības vajadzībām un mazina iespējamās ietekmes uz vidi.

TIAN izstrādes procesā izvērtēts deleģējums pašvaldībai noteikt konkrētas prasības un nosacījumus, balstoties uz vajadzībām, kādas iziet no būvniecības procesa un teritorijas attīstības kopumā.

Apdzīvojuma struktūra un priekšlikumi:

Teritorijas plānojuma ietvaros Cēsu novadā ir pārskatītas pilsētu un ciemu robežas, veicot gan robežu precizēšanu, gan atsevišķos gadījumos arī robežu paplašināšanu vai samazināšanu, kā arī izvērtējot apdzīvoto vietu statusa aktualitāti. Šīs izmaiņas veiktas, lai nodrošinātu plānojuma atbilstību reālajai apdzīvojuma

struktūrai, infrastruktūras pieejamībai un pašvaldības attīstības vajadzībām, vienlaikus samazinot izkliedētas apbūves riskus un nodrošinot efektīvāku teritorijas un resursu izmantošanu.

Apdzīvojuma attīstības risinājumi ir balstīti uz:

- apdzīvoto vietu robežu sasaisti ar faktisko apbūves struktūru un zemes vienību robežām;
- inženierinfrastruktūras (ūdensapgāde, kanalizācija, ielu tīkls) pieejamības un attīstības iespējām;
- novada telpiskās struktūras loģiku, kur nozīmīgākie attīstības centri un pakalpojumi koncentrējas pilsētās un to tuvumā;
- nepieciešamību nodrošināt plānošanas dokumenta izpildāmību un vienotu funkcionālā zonējuma sistēmu visā novadā.

Teritorijas plānojumā Cēsu pilsētas robeža ir paplašināta, pievienojot Agras ciemu, kā arī daļu Līvu un Meijermuižas teritoriju, attīstības virzienu nodrošināšanai un teritoriju integrācijai ar funkcionāli saistītām apbūves teritorijām).

Līgatnes pilsētas robežas izmaiņas teritorijas plānojumā noteiktas, pievienojot pilsētas administratīvajai teritorijai divas zemes vienības, pamatojoties uz saņemtu iesniegumu.

Šis risinājums nodrošina pilsētas robežas atbilstību faktiskajai teritorijas izmantošanai un plānotajai attīstībai. Kopumā robežu izmaiņas un precizējumi veikti 34 ciemiem (pielāgojot robežas zemes vienību robežām, esošai apbūvei un funkcionālajai sasaistei ar infrastruktūru), izmaiņas nav veiktas 18 ciemiem. Detalizētāka informācija (kuras apdzīvotās vietas, kāds izmaiņu raksturs un pamatojums) ir ietverta Paskaidrojuma raksta pielikumā par teritoriālajām vienībām un apdzīvotajām vietām.

Teritorijas plānojumā izvēlēts risinājums, kur apdzīvojuma attīstība tiek virzīta, balstoties uz kompaktuma un infrastruktūras efektivitātes principu – proti, apbūve un jaunas attīstības iespējas primāri tiek koncentrētas pilsētās un ciemos, vienlaikus precizējot robežas, lai:

- neveidotos mākslīgi “pārāk lielas” apdzīvoto vietu teritorijas bez reālas apbūves;
- netiktu veicināta izkliedēta apbūve ar augstu transporta atkarību;
- tiktu radīti priekšnoteikumi pakalpojumu un inženierinfrastruktūras pieejamībai.

No vides pārskata skatu punkta šis risinājums ir nozīmīgs, jo robežu korekcija tieši ietekmē:

- iedzīvotāju mobilitātes paradumus un ar tiem saistīto emisiju apjomu;
- decentralizēto notekūdeņu sistēmu īpatsvaru un riskus ūdens kvalitātei;
- ainavas fragmentācijas un jaunu piekļuves ceļu izbūves nepieciešamību.

Alternatīva 1: saglabāt apdzīvoto vietu robežas bez izmaiņām (“0 alternatīva”)

Šajā scenārijā apdzīvoto vietu robežas netiktu koriģētas, saglabājot vēsturisko plānojuma struktūru.

Ieguvumi - formāli vienkāršāks risinājums bez robežu pārskatīšanas un īstermiņā mazāka administratīvā slodze robežu aktualizācijai, adresācijas maiņai utml.

Riski un ietekmes uz vidi - neatbilstība faktiskajai apbūves situācijai un zemes vienību struktūrai, augstāks risks izkliedētai attīstībai robežās, kur nav pieejama centralizēta infrastruktūra, sarežģītāka plānojuma īstenošana (neskaidras attīstības robežas, pretrunas starp zonējumu un reālo izmantošanu).

Pamatojums noraidīšanai: “0 alternatīva” neveicina stratēģijā noteikto mērķi par sakārtotu, ilgtspējīgu attīstību un neatrisina plānošanas dokumentu aktualizācijas uzdevumu.

Alternatīva 2: apdzīvoto vietu robežu paplašināšana plašākā apjomā (“izaugsmes rezerve”)

Šajā scenārijā apdzīvoto vietu robežas tiktu noteiktas plašāk, izveidojot lielākas attīstības rezerves.

Ieguvumi - īstermiņā iespējams nodrošināt elastīgāku zemes izmantošanas režīmu, pieaug potenciālo attīstības teritoriju apjoms.

Riski un ietekmes uz vidi - demogrāfiskie rādītāji neuzrāda tendenci pēc plašām jaunām apbūves teritorijām, palielinās privātā transporta loma un līdz ar to – emisijas un trokšņa slodze un pieaug risks, ka apbūve attīstās

teritorijās, kur nav ekonomiski pamatota centralizētā ūdenssaimniecība (radot slodzi uz gruntsūdeņiem un virszemes ūdensobjektiem).

Pamatojums noraidīšanai - plaša robežu paplašināšana ir pretrunā stratēģiskajai pieejai par līdzsvarotu attīstību un radītu nesamērīgus vides slodzes riskus.

Vēja elektrostacijas, kuru jauda ir lielāka par 20 kW izvietošana:

Pamatisinājums (izvēlētais): noteikta teritorija, kurā aizliegta VES ar jaudu virs 20 kW būvniecība noteiktā attālumā no pilsētu un ciemu robežām (TIN19), tādējādi mazinot potenciālo ietekmi uz dzīves kvalitāti un ainavu.

Iespējamās alternatīvas un to izvērtējums:

- Alternatīva A: nenoteikt TIN19 un atstāt izvietojumu tikai IVN procedūrām. Tas nodrošinātu plašākas attīstības iespējas, bet palielinātu konfliktu risku un neveicinātu preventīvu sabiedrības interešu aizsardzību, īpaši apdzīvoto vietu tuvumā.
- Alternatīva B: noteikt lielāku aizlieguma attālumu (piem., 3 km). Tas varētu vēl vairāk mazināt ietekmi uz cilvēku dzīves vidi, bet vienlaikus būtiski samazinātu VES attīstības potenciālu novadā un radītu nesamērīgus īpašumu izmantošanas ierobežojumus.
- Alternatīva C: noteikt aizliegumu tikai atsevišķās jutīgajās teritorijās (piem., ainaviski vērtīgās teritorijas, īpaši aizsargājamās teritorijas). Šis risinājums būtu elastīgāks, taču mazāk efektīvs konfliktu novēršanā apdzīvotajās vietās, kur tieši dzīves kvalitātes faktors (troksnis, vizuālā ietekme) ir visjutīgākais.

Secinājums: izvēlētais risinājums ir vērtējams kā samērīga preventīva alternatīva, kas vienlaikus respektē atjaunīgās enerģijas attīstības iespējas un stratēģijas uzstādījumus par dzīves kvalitāti un ainavas vērtību saglabāšanu.

Funkcionālā zonējuma Rūpnieciskās apbūves teritorija (R) noteikšana:

Izvēlētais risinājums (Teritorijas plānojumā noteiktais R zonējums)

Cēsu novada teritorijas plānojumā rūpnieciskās apbūves teritorijas (R, R1, R2) noteiktas, ievērojot pēctecību un faktisko zemes izmantošanu, vienlaikus pārskatot spēkā esošos teritorijas plānojumos noteiktās rūpnieciskās teritorijas, to izvietojuma atbilstību apdzīvojuma struktūrai un potenciālās ietekmes uz apkārtējām funkcionālajām zonām. Plānojuma risinājumi paredz, ka rūpnieciskās funkcijas koncentrējamās teritorijās ar piemērotu transporta piekļuvi un inženierinfrastruktūras nodrošinājumu, mazinot jaunu konfliktu rašanos ar dzīvojamo apbūvi, publisko vidi, ainaviski vērtīgām teritorijām un dabas vērtībām. Plānojumā tiek nodalītas teritorijas, kur pieļaujama vieglās rūpniecības uzņēmumu apbūve (R1), kur

Vienlaikus TIAN paredz pasākumus iespējamās ietekmes uz vidi mazināšanai rūpnieciskās apbūves teritorijās, t.sk. prasības attiecībā uz trokšņu, smaku un cita piesārņojuma ierobežošanu, kā arī apstādījumu nodrošināšanu un teritorijas labiekārtojumu, lai rūpnieciskā apbūve būtu pēc iespējas labāk saderīga ar blakus esošajām teritorijām.

Atsevišķi izdalīta teritorija Cīrulišu apbūves teritorijai Cēsīs, lai nodrošinātu ūdens pārstrādes uzņēmuma darbībai un attīstībai nepieciešamo teritorijas organizāciju un inženiertehnisko apgādi.

Iespējamās alternatīvas rūpnieciskās apbūves teritoriju noteikšanai (R)

Alternatīva 1: R teritoriju apakšzonējuma detalizēšana ar daudz plašāku apakšindeksu sistēmu

Šīs alternatīvas ietvaros rūpnieciskās apbūves teritorijas tiktu sadalītas vairākās apakšzonās ar atšķirīgiem atļautajiem izmantošanas veidiem, intensitāti un ietekmes nosacījumiem, piemēram, R (noliktavu apbūve un loģistika) – loģistikas un transporta servisa mezgli ar pastiprinātām prasībām satiksmes organizācijai.

Ieguvumi: paaugstināta plānošanas precizitāte un labāka ietekmju diferenciācija, iespēja elastīgāk kontrolēt ietekmes uz dzīvojamo vidi un ainavu, īpaši robežzonās.

Riski / ierobežojumi: būtiski palielinās teritorijas plānojuma regulējuma sarežģītība (gan TIAN apjoms, gan interpretācijas risks), pieaug administratīvais slogs pašvaldībai lēmumu pieņemšanā un uzraudzībā, atsevišķos gadījumos apakšzonējums var kļūt pārlietu detalizēts teritorijas plānojuma mērogam, jo konkrētās ietekmes (troksnis, emisijas, satiksme) tik un tā precizējamas būvniecības ieceres/IVN procesā.

Izvērtējums:

Šī alternatīva ir tehniski iespējama, tomēr Cēsu novada plānošanas dokumentā izvērtēta kā mazāk samērīga attiecībā pret plānojuma detalizācijas līmeni. Izvēlētais risinājums nodrošina nepieciešamo ietekmju vadību ar TIAN prasībām, saglabājot teritorijas plānojuma detalizāciju un īstenošanu.

10. KOMPENSĒŠANAS PASĀKUMI

Īstenojot Teritorijas plānojumu, netiek paredzēta nozīmīga negatīva ietekme uz īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, t.sk. Natura 2000 teritorijām, kuru saglabāšanai, aizsardzībai un negatīvo ietekmju sabalansēšanai, kas rodas plānošanas dokumenta paredzēto risinājumu īstenošanas rezultātā, tiek veikti kompensēšanas pasākumi.

11. PLĀNOŠANAS DOKUMENTA ĪSTENOŠANAS IESPĒJAMĀS BŪTISKĀS PĀRROBEŽU IETEKMES NOVĒRTĒJUMS

Cēsu novads tieši nerobežojas ar Latvijas valsts robežu, kā arī Teritorijas plānojumā netiek plānotas tādas darbības, kas veidotu pārrobežu ietekmi.

12. ĪSTENOŠANAS MONITORINGS

Ministru kabineta 23.03.2004. noteikumi Nr.157 "Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums" paredz plānošanas dokumenta īstenošanas monitoringu.

Teritorijas plānojuma īstenošanas monitorings jāveic, lai noteiktu tiešu vai netiešu ietekmi uz vidi, kas nav bijusi paredzēta izstrādājot dokumentu. Monitoringa izstrādei izmanto informāciju, kas iegūta izstrādājot Vides pārskatu, valsts statistikas datus un citu pašvaldībai pieejamo informāciju.

Pašvaldība VVD atzinumā, par Vides pārskatu norādītajos termiņos iesniegs monitoringa ziņojumu. Par palīg līdzekli monitoringa ziņojuma formai var izmantot sagatavoto paraugu. Ziņojumā tiek apkopota pieejamā informācija par Cēsu novada vides (dabas) faktoriem, ekonomiskajiem faktoriem un teritorijas plānojuma īstenošanas izvērtējuma rādītājiem. Monitoringa ziņojuma veikšanai var izmantot Cēsu novada Teritorijas plānojumu, Vides pārskatu, valsts statistikas pārskatus, datubāzes u.c. informācijas avotus, pievēršot uzmanību atsevišķiem indikatoriem (Tabula 9).

Tabula 9. Īstenošanas monitoringa indikatori

Nr.p.k.	Vides aspekts	Indikatori
1.	Virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāte	- Ūdensobjektu ekoloģiskā un ķīmiskā kvalitāte (LVĢMC dati) - Peldvietu kvalitāte (Veselības inspekcijas un pašvaldības dati) - Paliekošais piesārņojums (LVĢMC dati, pašvaldības dati)
2.	Gaisa kvalitāte	- Emisijas no katlu mājām, rūpniecības u.c. emisiju avotiem (LVĢMC dati, VVD) - Reģistrētā autotransporta skaits, t.sk. elektrotransporta (CSDD dati) - Elektromobiļu uzlādes staciju skaits (CSDD dati)

Nr.p.k.	Vides aspekts	Indikatori
		- Ielu, ceļu uzturēšanas pasākumi putekļu samazināšanai (ielu uzkopšana pēc ziemas sezonas, grants seguma ielu uzturēšana vasaras periodā u. c. pasākumi (Pašvaldības dati)) - Energoefektīvo projektu skaits (Pašvaldības dati)
3.	Ūdens saimniecība	- Ūdeņu krājumu izmantošanas intensitāte (LVĢMC dati) - Dzeramā ūdens analīžu rezultāti (Pašvaldības dati, Veselības inspekcija) - Savākto un attīrīto notekūdeņu daudzums (LVĢMC dati) - Piesaistīto fizisko un juridisko personu skaits, kuriem tiek nodrošināti centralizētās kanalizācijas pakalpojumi (Pašvaldības dati) - Decentralizētās kanalizācijas noslēgto līgumu skaits (Pašvaldības dati) - Attīrīto notekūdeņu kvalitātes atbilstība normatīvo aktu prasībām (Pašvaldības dati, VVD, LVĢMC dati) - Virszemes ūdeņu kvalitāte, kuros tiek novadīti attīrītie notekūdeņi (VVD, LVĢMC dati) - Ieviestie pasākumi tīrāku notekūdeņu novadīšanai vidē (organizāciju, pašvaldības dati)
4.	Atkritumu apsaimniekošana	- Atkritumu apsaimniekošanas sistēmas uzlabošanas pasākumi novadā (pašvaldības dati, atkritumu apsaimniekotāja dati, valsts atkritumu apsaimniekošanas plāns, kas attiecas uz Cēsu novadu) - Radīto atkritumu apjoms (t.sk. bīstamo atkritumu) (LVĢMC, statistikas pārskats) - Šķiroto atkritumu apjoms un pieejamība (laukumi, šķiroto atkritumu konteineru skaits) (LVĢMC, Pašvaldības dati)
5.	Aizsargājamās dabas teritorijas	- Īpaši aizsargājamo biotopu platības un kvalitāte, īpaši aizsargājamo sugu atradņu skaits un stāvoklis (Dabas aizsardzības pārvalde) - Dabas aizsardzības plāna izstrāde/aktualizācija (Dabas aizsardzības pārvalde) - Individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu pieņemšana (Dabas aizsardzības pārvalde)
6.	Kultūrvēsturiskais mantojums un tūrisms	- Sakopto, atjaunoto kultūrvēsturisko objektu skaits (Pašvaldības dati) - Attīstīto un sakārtoto tūrisma objektu un infrastruktūras projektu skaits (Pašvaldības dati) - Pašvaldības saistošo noteikumu izstrāde (Pašvaldība)
7.	Degradētās teritorijas, piesārņotās un potenciāli piesārņotās vietas	- Piesārņoto un potenciāli piesārņoto vietu, degradēto teritoriju skaits (VVD dati, Pašvaldības dati) - Sakārtoto, attīstīto un revitalizēto objektu/teritoriju skaits (pašvaldības dati, objektu īpašnieki)

13. KOPSAVILKUMS

SIVN nepieciešamību nosaka likums "Par ietekmes uz vidi novērtējumu", vides pārskata saturs un izstrādes kārtība noteikta – MK 23.03.2004. noteikumos Nr. 157 "Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums" Teritorijas Vides pārraudzības valsts biroja (tagad – Valsts vides dienests) 12.07.2024. pieņemtais lēmums Nr. 4-02/46/2024 "Par stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma procedūras piemērošanu Vides pārskatu sagatavoja SIA "Reģionālie projekti" atbilstoši normatīvo aktu prasībām, konsultējoties ar Dabas aizsardzības pārvaldi, VVD Atļauju pārvaldi un Veselības inspekciju.

Vides pārskatā izvērtēta Cēsu novada teritorijas vides kvalitāte un galvenie vides riski teritorijās, kuras teritorijas plānojuma īstenošana var būtiski ietekmēt. Vērtējums aptver nozīmīgākos vides aspektus – gaisu un klimata pārmaiņu ietekmes, virszemes un pazemes ūdeņu aizsardzību, augsni un zemes resursu izmantošanu, dabas vērtības (t.sk. īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, aizsargājamās sugas un biotopus), ainavu un kultūrvēsturisko mantojumu, kā arī iedzīvotāju veselību un dzīves kvalitāti. Vienlaikus analizēta arī plānojuma risinājumu mijiedarbība ar transporta infrastruktūru, inženiertehnisko apgādi un saimnieciskās darbības attīstības tendencēm.

Plānojuma īstenošanas potenciālās ietekmes uz vidi primāri tiek pārvaldītas ar Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumu (TIAN) prasībām, tostarp funkcionālo zonu atļautajiem izmantošanas veidiem, apbūves parametriem un vides aizsardzības nosacījumiem, kā arī ar teritorijām ar īpašiem noteikumiem (TIN), kurām noteikti specifiski izmantošanas ierobežojumi un aizsardzības režīmi. Vides pārskatā secināts, ka plānojuma risinājumi kopumā ir vērsti uz ilgtspējīgu telpisko attīstību un vides risku mazināšanu, vienlaikus radot priekšnoteikumus mērķtiecīgai apdzīvojuma struktūras attīstībai, pakalpojumu pieejamībai un ekonomiskajai aktivitātei. Būtiskākie ietekmju aspekti, kuriem plānojuma īstenošanas laikā pievēršama uzmanība, ir dzīvojamās un rūpnieciskās apbūves attīstības savietojamība ar dabas vērtībām, virszemes un pazemes ūdeņu aizsardzība, satiksmes slodzes un trokšņa ietekmes pārvaldība, kā arī ainaviskās kvalitātes saglabāšana ainaviski jutīgās teritorijās.

Vides pārskatā izvērtēti arī ietekmes uz vidi samazināšanas pasākumi, kas ietver gan telpiskus risinājumus (funkcionālā zonējuma struktūru, attīstības koncentrēšanas pieeju un TIN piemērošanu), gan prasības konkrētu ieceru īstenošanas posmā (piemēram, nosacījumus lietusūdeņu apsaimniekošanai, piesārņotu teritoriju izpētei un sanācijai, trokšņa ietekmes mazināšanai, kā arī rekultivācijas pienākumiem derīgo izrakteņu ieguves vietās). Papildus vērtēti alternatīvi risinājumu virzieni, kur alternatīvu izvēle plānojuma līmenī saistīta ar apdzīvojuma robežu precizējumiem, atsevišķu funkcionālo zonu pārskatīšanu un specifisku TIN noteikšanu riska mazināšanai.

Sabiedrības informēšanai par plānošanas dokumentu un Vides pārskata izstrādi tiek organizēta publiskā apspriešana, nodrošinot iespēju iepazīties ar materiāliem, sniegt priekšlikumus un saņemt atbildes par plānojuma risinājumiem. Vides pārskats ir sagatavots kā pamats lēmumu pieņemšanai, lai Cēsu novada teritorijas plānojuma īstenošana veicinātu līdzsvarotu attīstību, vienlaikus saglabājot vides kvalitāti, dabas un kultūrvēsturiskās vērtības, kā arī uzlabojot iedzīvotāju dzīves apstākļus ilgtermiņā.

PIELIKUMI

1.PIELIKUMS Upju un ezeru būtiskās slodzes⁴⁵

Ūdensobjekta kods	Ūdensobjekta nosaukums	Punktveida slodze			Izkliedētā slodze				Hidromorfoloģiskie pārveidojumi			
		Notekūdeņi (kopā)	Bīstamās, prioritārās vielas	Piesārņotās vietas (pazeme)	Lauksaimniecība (barības vielas)	Mežsaimniecība (barības vielas)	Nepieslēgtie iedzīvotāji (barības vielas)	Bīstamās, prioritārās vielas	Polderi	HES un dambji	Regulējumi	Citas slodzes/ iemesli
E056	Alauksts				x							x
G211	Amata_1											x
G210DA	Amata_2				x		x			x		
E227	Augstrozes Lielzērs							x				
G207	Brasla_2											x
G206DA	Brasla_3							x		x		
G322	Briede_1										x	x
G272	Gauja_1				x						x	
G276	Gauja_12											x
G277	Gauja_13											
G278	Gauja_14							x				
G209DA	Gauja_15							x				
G205	Gauja_16											
G254DA	Gauja_2									x		
G273SP	Gauja_3									x		
E057	Inesis											
E211	Juvis											
G343	Kumada											
G203	Lenčupe											
D420	Līčupe											x
E228	Lielais Bauzis				x						x	
G202	Līgatne											
G223	Lisa											

⁴⁵ Gaujas upju baseina apgabala apsaimniekošanas plāns un plūdu riska pārvaldības plāns 2022.–2027.gadam un Daugavas upju baseina apgabala apsaimniekošanas plānam un plūdu riska pārvaldības plānam 2022.–2027.gadam

Ūdensobjekta kods	Ūdensobjekta nosaukums	Punktveida slodze			Izkliedētā slodze				Hidromorfoloģiskie pārveidojumi			
		Notekūdeņi (kopā)	Bīstamās, prioritārās vietas	Piesārņotās vietas (pazeme)	Lauksaimniecība (barības vietas)	Mežsaimniecība (barības vietas)	Nepieslēgtie iedzīvotāji (barības vietas)	Bīstamās, prioritārās vietas	Polderi	HES un dambji	Regulējumi	Citas slodzes/ iemesli
D412	Mazā Jugla_1											
D409	Mergupe_1									x		x
G224	Miegupīte											
G212	Nediene									x		
E058	Nedzis											
D425	Ogre_1										x	
D423	Ogre_2										x	x
G240	Palsa ar Jaunpalsu									x		
G344	Pērļupe, Amatas pieteka											
E200	Raiskuma ezers									x		x
G345	Rakšupe											
G218	Rauna_1	x								x		
G217	Rauna_2											x
G216DA	Rauna_3											x
G219	Raunis											
E196	Riebiņu ezers				x							
E197	Sārumezers										x	x
G341	Skaļupe											
G204	Strīkupe											
D407	Suda									X	X	x
D424	Sustala					x				x	x	
E059	Tauns					x						
G248	Tirza_1									x		
G253	Tūlija							x				
E201	Unguru (Rustēgs)											
E202	Vaidavas ezers				x					x		

Ūdensobjekta kods	Ūdensobjekta nosaukums	Punktveida slodze			Izkliedētā slodze				Hidromorfoloģiskie pārveidojumi			
		Notekūdeņi (kopā)	Bīstamās, prioritārās vielas	Piesārņotās vietas (pazeme)	Lauksaimniecība (barības vielas)	Mežsaimniecība (barības vielas)	Nepieslēgtie iedzīvotāji (barības vielas)	Bīstamās, prioritārās vielas	Polderi	HES un dambji	Regulējumi	Citas slodzes/ iemesli
G226	Vaive											
D422	Valola											
G340	Vildoga											
D411	Zaube											
E212	Zobols										x	

2. PIELIKUMS Upju un ezeru ekoloģiskā kvalitāte⁴⁶ - izstrādes stadijā

Nr. p.k .	ŪO kods	ŪO nosaukums	Ūdensobjektu ekoloģiskās kvalitāte/potenciāls			Pasākumi	Riska ŪO/ risks
			UBAP periods				
			1.	2.	3.		
1.	E056	Alauksts	Slikta	Slikta	Vidēja		
2.	G211	Amata_1	Jauns ŪO	Jauns ŪO	Vidēja		
3.	G210DA	Amata_2	Vidēja	Vidēja	Vidēja		
4.	E227	Augstrozes Lielzers	Laba	Laba	Laba		
5.	G207	Brasla_2	Jauns ŪO	Jauns ŪO	Vidēja		
6.	G206DA	Brasla_3	Slikta	Laba	Vidēja		
7.	G322	Briede_1	Jauns ŪO	Jauns ŪO	Vidēja		
8.	G272	Gauja_1	Jauns ŪO	Jauns ŪO	Vidēja		
9.	G276	Gauja_12	Jauns ŪO	Jauns ŪO	Vidēja		
10.	G277	Gauja_13					
11.	G278	Gauja_14					
12.	G209DA	Gauja_15	Ļoti slikta	Ļoti slikta	Slikta		
13.	G205	Gauja_16	Vidēja	Vidēja	Laba		

⁴⁶ Atbilstoši Gaujas upju baseina apgabala apsaimniekošanas plānam un plūdu riska pārvaldības plānam 2022.–2027.gadam un Daugavas upju baseina apgabala apsaimniekošanas plānam un plūdu riska pārvaldības plānam 2022.–2027.gadam

Nr. p.k .	ŪO kods	ŪO nosaukums	Ūdensobjektu ekoloģiskās kvalitāte/potenciāls			Pasākumi	Riska ŪO/ risks
			UBAP periods				
			1.	2.	3.		
14.	G254DA	Gauja_2	Vidēja	Vidēja	Vidēja		
15.	G273SP	Gauja_3	Jauns ŪO	Jauns ŪO	Vidēja		
16.	E057	Inesis	Slikta	Slikta	Vidēja		
17.	E211	Juweris	Laba	Laba	Laba		
18.	G343	Kumada					
19.	G203	Lenčupe	Jauns ŪO	Jauns ŪO	Laba		
20.	D420	Līčupe	Jauns ŪO	Jauns ŪO	Laba		
21.	E228	Lielais Bauzis	Vidēja	Vidēja	Slikta		
22.	G202	Līgatne	Jauns ŪO	Jauns ŪO	Augsta		
23.	G223	Lisa	Jauns ŪO	Jauns ŪO	Laba		
24.	D412	Mazā Jugla_1	Vidēja	Vidēja	Laba		
25.	D409	Mergupe_1	Jauns ŪO	Jauns ŪO	Vidēja		
26.	G224	Miegupīte	Jauns ŪO	Jauns ŪO	Laba		
27.	G212	Nedienne	Jauns ŪO	Jauns ŪO	Vidēja		
28.	E058	Nedzis	Slikta	Slikta	Vidēja		

Nr. p.k .	ŪO kods	ŪO nosaukums	Ūdensobjektu ekoloģiskās kvalitāte/potenciāls			Pasākumi	Riska ŪO/ risks
			UBAP periods				
			1.	2.	3.		
29.	D425	Ogre_1	Ļoti slikta	Ļoti slikta	Vidēja		
30.	D423	Ogre_2	Slikta	Slikta	Vidēja		
31.	G240	Palsa ar Jaunpalsu	Jauns ŪO	Jauns ŪO	Vidēja		
32.	G344	Pērļupe, Amatas pieteka					
33.	E200	Raiskuma ezers	Vidēja	Vidēja	Laba		
34.	G345	Rakšupe					
35.	G218	Rauna_1	Jauns ŪO	Jauns ŪO	Vidēja		
36.	G217	Rauna_2	Jauns ŪO	Jauns ŪO	Vidēja		
37.	G216DA	Rauna_3	Laba	Laba	Vidēja		
38.	G219	Raunis	Jauns ŪO	Jauns ŪO	Augsta		
39.	E196	Riebiņu ezers	Vidēja	Vidēja	Vidēja		
40.	E197	Sārumezers	Vidēja	Slikta	Vidēja		
41.	G341	Skaļupe					
42.	G204	Strīkupe	Jauns ŪO	Jauns ŪO	Laba		
43.	D407	Suda	Ļoti slikta	Slikta	Vidēja		

Nr. p.k .	ŪO kods	ŪO nosaukums	Ūdensobjektu ekoloģiskās kvalitāte/potenciāls			Pasākumi	Riska ŪO/ risks
			UBAP periods				
			1.	2.	3.		
44.	D424	Sustala	Jauns ŪO	Jauns ŪO	Vidēja		
45.	E059	Tauns	Vidēja	Vidēja	Vidēja		
46.	G248	Tirza_1	Jauns ŪO	Jauns ŪO	Vidēja		
47.	G253	Tūlija	Vidēja	Laba	Laba		
48.	E201	Unguru (Rustēgs)	Slikta	Slikta	Laba		
49.	E202	Vaidavas ezers	Vidēja	Vidēja	Vidēja		
50.	G226	Vaive	Jauns ŪO	Jauns ŪO	Laba		
51.	D422	Valola	Jauns ŪO	Jauns ŪO	Laba		
52.	G340	Vildoga					
53.	D411	Zaube	Jauns ŪO	Jauns ŪO	Laba		
54.	E212	Zobols	Laba	Laba	Vidēja		

3. PIELIKUMS Teritorijas plānojuma ietekmes uz vidi vērtējuma pārskats

[illegible]

	Iedzīvotāji, cilvēku veselība, materiālās vērtības						Dabas teritorijas un bioloģiskā daudzveidība				Ūdeņu kvalitāte		Klimatiskie faktori		Kultūras, arhitektūras un arheoloģiskais mantojums	Ainavu daudzveidība	Augsnes piesārņojuma un erozijas risku mazināšana	Hidroloģiskā režīma saglabāšana
TIAN nodaļa	Ūdenssaimniecības pakalpojumi	Gaisa kvalitāte	Troksnis	Ilgstspējīga mobilitāte	Vides pieejamība, publiskā ārtelpa un labiekārtojums	Atjaunīgie energoresursi, ekonomiskā attīstība	Natura 2000	Aizsargājami biotopi	Aizsargājamas sugas	Antropogēnās slodzes mazināšana	Piesārņojuma mazināšana virszemes ūdeņos	Piesārņojuma mazināšana pazemes ūdeņos	Klimata pārmaiņu mazināšana (SEG emisijas)	Pielāgošanās klimata pārmaiņām				
3.8.2. Prasības valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu teritorijā un to aizsargjoslā (aizsardzības zonā)															PTV/I	PTV/I		
4. Prasības teritorijas izmantošanai un apbūves parametriem katrā funkcionālajā zonā																		
4.1. Savrupmāju apbūves teritorija (DzS, DzS1, DzS2, DzS3)	PTV/I			PTV/I	PTV/I						PTV/I	PTV/I						
4.2. Mazstāvu dzīvojamās apbūves teritorija (DzM, DzM1, DzM2, DzM3, DzM4)	PTV/I			PTV/I	PTV/I													
4.3. Daudzstāvu dzīvojamās apbūves teritorija (DzD, DzD1)	PTV/I			PTV/I	PTV/I													
4.4. Publiskās apbūves teritorija				PTV/I	PTV/I													
4.4.2. Publiskās apbūves teritorija (P3)					PTV/I					PTV/I					PTV/I	PTV/I		
4.5. Jauktas centra apbūves teritorija (JC, JC1, JC2, JC3, JC4, JC5, JC6, JC7, JC8)	PTV/I			PTV/I	PTV/I	PTV/I												
4.5.2. Jauktas centra apbūves teritorija (JC1)					PTV/I					PTV/I					PTV/I	PTV/I		
4.6. Rūpnieciskās apbūves teritorija (R, R1, R2)		PTV/I				PTV/I												
4.7. Transporta infrastruktūras teritorija				PTV/I														
4.8. Tehniskās apbūves teritorija					PTV/I	PNtV/I												
4.9. Dabas un apstādījumu teritorija							PTV/I	PTV/I	PTV/I	PTV/I						PTV/I		PTV/I
4.9.2. Dabas un apstādījumu teritorija kapsētām (DA2)					PTV/I							PTV/I						
4.9.4. Dabas un apstādījumu teritorija (DA3)					PTV/I										PTV/I	PTV/I		
4.10. Mežu teritorija (M, M1, M3)						PNtV/I												
4.10.1.Mežu teritorijas M2								PNtV/I		PNtV/I								
4.11. Lauksaimniecības teritorija (L,)						PNtV/I												
4.11.2. Lauksaimniecības teritorija (L1) pilsētās un ciemos	PTV/I																	
4.11.3. Lauksaimniecības teritorija (L2) mazdārziņi	PTV/I							PTV/I	PTV/I	PTV/I								
4.12. Ūdeņu teritorija																		PTV/I
5. Teritorijas ar īpašiem noteikumiem																		
5.1. Cita teritorija ar īpašiem noteikumiem																		
5.1.2. Teritorija, kurā aizliegta vēja elektrostaciju, kuru jauda lielāka par 20 kW, būvniecība (TIN11)			PTV/I															
5.1.1. Teritorija, kurā ierīkojama centralizētā ūdensapgādes un kanalizācijas sistēma (TIN1)	PTV/I										PTV/I	PTV/I						
5.1.3. Teritorija, kas paredzēta valsts robežas apsekošanai no gaisa (TIN12)																		
5.3. Teritorija, kurai izstrādājams detālpārplānojums (TIN3)																		

	Iedzīvotāji, cilvēku veselība, materiālās vērtības						Dabas teritorijas un bioloģiskā daudzveidība				Ūdeņu kvalitāte		Klimatiskie faktori		Kultūras, arhitektūras un arheoloģiskais mantojums	Ainavu daudzveidība	Augsnes piesārņojuma un erozijas risku mazināšana	Hidroloģiskā režīma saglabāšana
TIAN nodaļa	Ūdenssaimniecības pakalpojumi	Gaisa kvalitāte	Troksnis	Ilgtermiņa mobilitāte	Vides pieejamība, publiskā ārtelpa un labiekārtojums	Atjaunīgie energoresursi, ekonomiskā attīstība	Natura 2000	Aizsargājamie biotopi	Aizsargājamo sugas	Antropogēnās slodzes mazināšana	Piesārņojuma mazināšana virszemes ūdeņos	Piesārņojuma mazināšana pazemes ūdeņos	Klimata pārmaiņu mazināšana (SEG emisijas)	Pielāgošanās klimata pārmaiņām				
5.4. Vietējas nozīmes kultūrvēsturiskā un dabas teritorija (TIN4)															PTV/I	PTV/I		
5.5. Ainaviski vērtīga teritorija (TIN5)																PTV/I		
5.7. Nacionālas un vietējas nozīmes infrastruktūras attīstības teritorija – perspektīvais tilts pār Gauju Līgatnē				PTV/I														
Ietekmes būtiskums vērtēts pēc šādiem kritērijiem:																		
Pozitīva ietekme																		
ietekmes nav/ ietekme nav būtiska/ nav zināma																		
vērā ņemama negatīva ietekme																		

Pasūtītājs: **Cēsu novada pašvaldība**
Teritorijas plānojuma izstrādes vadītāja: Madara Jenerte

Izpildītājs: **SIA "Reģionālie projekti"**
Projekta izstrādes komanda: Līna Dimitrijeva, Laine Šildere, Anete
Naruška, Jānis Ozols
Kontakti: Rūpniecības iela 32b – 2, Rīga, LV – 1045, tel.: +371 67320809,
birojs@rp.lv, www.rp.lv

